

Ändringar i minerallagen

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker – med en liten modifiering – regeringens förslag om ändringar i minerallagen. Efter flera års utredningar välkomnar utskottet att riksdagen nu får pröva förslag som innebär en mer långsiktig, hållbar och stabil gruv- och mineralpolitik. I en reservation (mp) ifrågasätts om det behövs en minerallag av nuvarande slag; alternativ är miljöbalkens bestämmelser med vissa ändringar eller en väsentligt krympt minerallag.

Med de förslag som lagts fram anser utskottet att det finns goda förutsättningar för att mineralindustrin skall kunna utvecklas. Utskottet tar inte ställning till den grundlagsmässiga frågan om hur långt markägarnas äganderätt i djupled sträcker sig; detta får hanteras i särskild ordning. Grundlagens förutsättningar för ingrepp i markägarnas rätt – ett angeläget allmänt intresse – måste enligt utskottets uppfattning anses uppfyllt. Samtidigt är regeringens förslagen för att stimulera markägarnas intresse viktiga. I en reservation (m, fp, kd) är grundinställningen att det inte går att bortse från att äganderätten har mycket stor betydelse som drivkraft för tillväxt och utveckling. Enligt reservationerna bör äganderättsfrågorna och andra frågor som följer av äganderätten utgöra grund för en ny utredning.

När det gäller handläggningen av undersökningstillstånd anser utskottet att den föreslagna ordningen innebär en rimlig avvägning mellan de olika intressen som föreligger. Detta innebär att markägarna m.fl. får information om en ansökan om undersökningstillstånd i ett tidigt skede och ges rätt att framföra sina synpunkter i samband med att en arbetsplan formuleras, dvs. vid en tidpunkt när planeringen av undersökningsarbetet är mer utarbetad. I en reservation (m, fp, kd) anses att regeringens ansats är ofullständig; markägarna bör ges rätt att inkomma med yttranden innan undersökningstillstånd beviljas. Enligt en annan reservation (mp) bör förutom markägarna även de som normalt använder ett område för jakt, fiske eller svampplockning omfattas av yttranderätten.

Regeringens förslag att bergmästaren skall kunna meddela de villkor som behövs till skydd för allmänna intressen eller enskild rätt vid alla former av undersökningstillstånd är ett bra förslag, anser utskottet. I en reservation (m, fp, kd) ifrågasätts om det inte behövs en miljöprövning redan innan undersökningstillstånd beviljas. Reservationerna vill att regeringen låter utreda denna

fråga och även frågan om skydd för natur- och kulturvärden i hela landet. Vissa andra synpunkter utvecklas i en reservation (mp).

Enligt utskottets uppfattning är det en funktionell ordning att bergmästaren kommer att göra en avvägning mellan prospektörens och markägarens behov *endast* i det fallet att markägaren har kvarstående invändningar mot arbetsplanen. Grundidéen med arbetsplan är bra men regleringen borde delvis ha sett ut på ett annat sätt enligt en reservation (m, fp, kd). Vidare är tidsgränsen på tre veckor för markägarnas eventuella invändningar alltför kort, sägs det i nämnda reservation. Samma uppfattning, men med ytterligare preciseringar när det gäller tidsperioden, uttrycks i en reservation (mp).

Mineralersättning till markägarna – som en grund för att stimulera markägarnas intressen – anser utskottet vara av stor vikt för branschen. För att få säkra prisuppgifter till grund för mineralersättningen bör enligt utskottet en viss justering göras i förhållande till beskrivningen av beräkningsmetoden i propositionen. I en reservation (m, fp, kd) accepteras tills vidare regeringens förslag om mineralersättning men med hänsyn till uppfattningen att ett adekvat beslutsunderlag saknas begär reservanterna en utredning för att få ett fullödigt underlag; senast vid utgången av år 2006 bör regeringen återkomma till riksdagen i frågan. I en annan reservation (mp) hävdas att det inte är en effektiv ordning att den andel på 25 % av mineralersättningen som skall tillfalla staten öronmärks till geovetenskaplig forskning. Om öronmärkning över huvud taget skall göras finns det mer angelägna behov, enligt reservanten.

När det gäller säkerhetsfrågorna avseende gamla gruvhål anser utskottet att det finns anledning att vara kritisk till att någon lösning inte har kunnat presenteras efter så många år av bristande säkerhet. Frågan måste få sin lösning snarast och ansvaret läggas på *en* myndighet. Det är uppseendeväckande, anför det i en reservation (m, fp, kd), att regeringen endast konstaterar att ”ytterligare överväganden” krävs när det gäller tillsynsfrågorna.

En motionsfråga gällande önskemål om minskad användning av naturgrus möts av visst gensvar hos utskottet. Med hänvisning till allt som görs på området anser dock utskottet att det inte finns behov av något uttalande från riksdagens sida i frågan.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning.....	3
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	6
Redogörelse för ärendet	9
Ärendet och dess beredning	9
Propositionens huvudsakliga innehåll	9
Utskottets överväganden	10
Bakgrund.....	10
Principer	10
Lagstiftning	10
Utredningar om minerallagen.....	13
Minerallagens inriktning och omfattning	14
Propositionen.....	14
Motionerna	14
Vissa kompletterande uppgifter.....	15
Utskottets ställningstagande	16
Synen på äganderätten i samband med minerallagen	17
Propositionen.....	17
Motionerna	18
Vissa kompletterande uppgifter.....	19
Utskottets ställningstagande	20
Undersökningstillstånd: sökandens lämplighet	21
Propositionen.....	21
Motionen	22
Vissa kompletterande uppgifter.....	22
Utskottets ställningstagande	22
Undersökningstillstånd: dispens från karenstid.....	23
Propositionen.....	23
Motionen	23
Utskottets ställningstagande	24
Undersökningstillstånd: skyddszon	24
Propositionen.....	24
Undersökningstillstånd: handläggningen av ansökningar	24
Propositionen.....	25
Motionerna	27
Vissa kompletterande uppgifter.....	28
Utskottets ställningstagande	29
Undersökningstillstånd: villkor	30
Propositionen.....	30
Motionerna	31
Vissa kompletterande uppgifter.....	31
Utskottets ställningstagande	33

Undersökningsarbete: hinder	34
Propositionen	34
Undersökningsarbete: minsta skada på natur- och kulturmiljön	34
Propositionen	34
Undersökningsarbete: arbetsplan	35
Propositionen	35
Regeringens förslag	35
Lagrådets invändningar	37
Regeringens synpunkter i förhållande till Lagrådets invändningar	37
Övrigt	38
Motionerna	38
Vissa kompletterande uppgifter	39
Utskottets ställningstagande	41
Bearbetningskoncession: ersättning och inlösen av fastighet	42
Propositionen	42
Motionerna	43
Vissa kompletterande uppgifter	43
Utskottets ställningstagande	43
Bearbetningskoncession: mineralersättning	43
Propositionen	44
Motionerna	46
Vissa kompletterande uppgifter	47
Utskottets ställningstagande	48
Prövningsmyndigheter och överklagande av beslut	48
Propositionen	48
Motionerna	49
Vissa kompletterande uppgifter	49
Utskottets ställningstagande	50
Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	50
Propositionen	50
Lagförslaget i övrigt	50
Utskottets ställningstagande	50
Utredningsfrågor	51
Motionen	51
Utskottets ställningstagande	51
Vissa tillsynsfrågor avseende gamla gruvhål	51
Propositionen	51
Motionerna	52
Vissa kompletterande uppgifter	53
Utskottets ställningstagande	53
Minskad användning av naturgrus	54
Motionen	54
Vissa kompletterande uppgifter	54
Utskottets ställningstagande	55

Övriga frågor.....	55
Motionerna	55
Vissa kompletterande uppgifter.....	56
Digitalisering av geologisk information	56
Gruvbrytning under Kiruna	56
Utskottets ställningstagande	57
Reservationer	58
1. Minerallagens inriktning och omfattning (m, fp, kd – motiveringen).....	58
2. Minerallagens inriktning och omfattning (mp).....	59
3. Synen på äganderätten i samband med minerallagen (m, fp, kd)	60
4. Synen på äganderätten i samband med minerallagen (mp – motiveringen).....	61
5. Undersökningstillstånd: sökandens lämplighet (kd).....	61
6. Undersökningstillstånd: dispens från karenstid (mp)	62
7. Undersökningstillstånd: handläggningen av ansökningar (m, fp, kd).....	62
8. Undersökningstillstånd: handläggningen av ansökningar (mp).....	63
9. Undersökningstillstånd: villkor (m, fp, kd)	64
10. Undersökningstillstånd: villkor (mp)	65
11. Undersökningsarbete: arbetsplan (m, fp, kd).....	66
12. Undersökningsarbete: arbetsplan (mp).....	67
13. Bearbetningskoncession: ersättning och inlösen av fastighet (m, fp, kd, mp).....	68
14. Bearbetningskoncession: mineralersättning (m, fp, kd)	68
15. Bearbetningskoncession: mineralersättning (mp).....	69
16. Utredningsfrågor (m, fp, kd)	70
17. Vissa tillsynsfrågor avseende gamla gruvhål (m, fp, kd).....	71
18. Minskad användning av naturgrus (m, fp, kd – motiveringen).....	72
19. Minskad användning av naturgrus (mp).....	72
Bilagor	
1. Förteckning över behandlade förslag	73
2. Regeringens lagförslag	79

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Minerallagens inriktning och omfattning

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:N278 yrkandena 1 och 2, 2003/04: MJ434 yrkande 3, 2003/04:N254 yrkandena 1 och 2 och 2004/05:N6 yrkandena 1 och 6.

Reservation 1 (m, fp, kd) – motiv.

Reservation 2 (mp)

2. Synen på äganderätten i samband med minerallagen

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:N350, 2004/05:N1 yrkande 1, 2004/05:N2 yrkande 1 och 2004/05:N5 yrkande 6 i denna del.

Reservation 3 (m, fp, kd)

Reservation 4 (mp) – motiv.

3. Undersökningstillstånd: sökandens lämplighet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 2 kap. 2 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och avslår motion 2004/05:N1 yrkande 2.

Reservation 5 (kd)

4. Undersökningstillstånd: dispens från karenstid

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 2 kap. 9 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och avslår motion 2004/05:N6 yrkande 2.

Reservation 6 (mp)

5. Undersökningstillstånd: handläggningen av ansökningar

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 8 kap. 1 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och avslår motionerna 2004/05:N1 yrkandena 3 och 4, 2004/05:N2 yrkande 2, 2004/05:N4 yrkande 2, 2004/05:N5 yrkande 1 i denna del och 2004/05:N6 yrkandena 3 och 4.

Reservation 7 (m, fp, kd)

Reservation 8 (mp)

6. Undersökningstillstånd: villkor

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 2 kap. 10 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och avslår motionerna 2003/04:N390 yrkandena 1 och 2, 2004/05:N4 yrkandena 1 och 6, 2004/05:N5 yrkande 6 i denna del och 2004/05:N6 yrkandena 5 och 7.

Reservation 9 (m, fp, kd)

Reservation 10 (mp)

7. Undersökningsarbete: arbetsplan

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 3 kap. 5 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och avslår motionerna 2003/04:N390 yrkande 3, 2004/05:N1 yrkandena 5 och 6, 2004/05:N4 yrkandena 3 och 5, 2004/05:N5 yrkandena 1 i denna del och 2–4 och 2004/05:N6 yrkande 8.

Reservation 11 (m, fp, kd)

Reservation 12 (mp)

8. Bearbetningskoncession: ersättning och inlösen av fastighet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 7 kap. 2 och 4 §§. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och avslår motionerna 2004/05:N1 yrkande 7 och 2004/05:N5 yrkande 1 i denna del.

Reservation 13 (m, fp, kd, mp)

9. Bearbetningskoncession: mineralersättning

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 7 kap. 7 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och avslår motionerna 2004/05:N1 yrkande 8, 2004/05:N2 yrkande 3, 2004/05:N5 yrkande 5 och 2004/05:N6 yrkande 9.

Reservation 14 (m, fp, kd)

Reservation 15 (mp)

10. Prövningsmyndigheter och överklagande av beslut

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 16 kap. 1 §. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och avslår motionerna 2003/04:N390 yrkande 4 och 2004/05:N4 yrkande 4.

11. Lagförslaget i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) i den mån det inte omfattas av utskottets förslag till riksdagsbeslut i det föregående. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del.

12. Utredningsfrågor

Riksdagen avslår motion 2004/05:N5 yrkande 6 i denna del.

Reservation 16 (m, fp, kd)

13. Vissa tillsynsfrågor avseende gamla gruvhål

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:N1 yrkande 9 och 2004/05:N3.

Reservation 17 (m, fp, kd)

14. Minskad användning av naturgrus

Riksdagen avslår motion 2004/05:N227.

Reservation 18 (m, fp, kd) – motiv.

Reservation 19 (mp)

15. Övriga frågor

Riksdagen avslår motionerna 2004/05:N321 och 2004/05:N330.

Stockholm den 15 februari 2005

På näringsutskottets vägnar

Marie Granlund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Marie Granlund (s), Per Bill (m), Ingegerd Saarinen (mp), Nils-Göran Holmqvist (s), Sylvia Lindgren (s), Berit Högman (s), Lennart Beijer (v), Karl Gustav Abramsson (s), Ulla Löfgren (m), Carina Adolfsson Elgestam (s), Yvonne Ångström (fp), Anne Ludvigsson (s), Lars Johansson (s), Krister Hammarbergh (m), Nyamko Sabuni (fp), Mikael Oscarsson (kd) och Håkan Larsson (c).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas

- dels* proposition 2004/05:40 om ändringar i minerallagen,
- dels* sex motioner som har väckts med anledning av propositionen,
- dels* en motion från den allmänna motionstiden 2002/03,
- dels* fyra motioner från den allmänna motionstiden 2003/04,
- dels* tre motioner från den allmänna motionstiden 2004/05.

Upplysningar och synpunkter i ärendet har inför utskottet lämnats av bergmästaren Jan-Olof Hedström och av företrädare för Föreningen för gruvor, mineral- och metallproducenter i Sverige (Svemin, f.d. Svenska Gruvföreningen).

Vidare har två skrivelser i ärendet inkommit, dels från Svenska samernas riksförbund, dels från Svemin.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen (prop. 2004/05:40) föreslås ändringar i minerallagen (1991:45) i syfte att bättre balansera gruvföretagens exploateringsintresse mot intresset hos enskilda markägare och andra sakägare (t.ex. arrendatorer och innehavare av servitut).

Förslagen avser förbättrad information till sakägare när en ansökan gjorts om undersökningstillstånd och när ett sådant tillstånd upphör. Vidare ges möjligheter för sakägare att påverka hur undersökningsarbete utförs. De områden där undersökningsarbete inte får genomföras, t.ex. i närheten av bostadsbyggnad, kommer genom förslaget att utökas. Bergmästaren ges möjlighet att ställa villkor i alla typer av undersökningstillstånd.

Sökandens lämplighet får större betydelse. Det föreslås en generell skyldighet att utföra undersökningsarbeten så att minsta skada vållas på natur- och kulturmiljön.

Dessutom innebär förslaget förbättrade möjligheter till inlösen av fastigheter när bearbetningskoncession meddelats men koncessionen blivit outnyttjad. För nya bearbetningskoncessioner föreslås att en särskild ersättning (mineralersättning) skall betalas av gruvföretaget till ägare av de fastigheter som ligger inom koncessionsområdet och till staten. Vidare föreslås vissa regler för att förbättra effektiviteten i undersökningsarbetet och vissa ändrade regler för överklagande. Bland annat tas Sveriges geologiska undersökning (SGU) bort som överinstans.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 maj 2005.

Propositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen och Vänsterpartiet.

Utskottets överväganden

Bakgrund

Principer

Grundläggande för lagstiftningen på området har varit och är ett gemensamt nationellt intresse av gruvhantering och mineralindustri. Sedan gammalt finns det tre olika rättsliga system i Sverige som grund för regler om mineralutvinning.

Principen i *jordäganderättssystemet* är att mineralen tillkommer ägaren till den mark där tillgångarna finns. Detta system tillämpas fortfarande i dag för alla mineral som inte omfattas av minerallagstiftningen, t.ex. granit, kalksten, grus och sten.

Enligt *inmutningsystemet* får i princip den som först anmäler att han vill utnyttja en fyndighet – innehållande järn, koppar, bly eller något annat s.k. inmutningsbart mineral – rätten att undersöka och bearbeta denna fyndighet. Den svenska inmutningsrätten innebar tillstånd att utföra undersökningsarbete inom det inmutade området. Bearbetning förutsatte att inmutaren fått sig anvisat ett s.k. utmål, dvs. ett arbetsområde där han under vissa förutsättningar fick bedriva gruvdrift under viss tid.

Ett *koncessionssystem*, slutligen, innebär att rätten att eftersöka och bearbeta mineralfyndigheter upplåts efter prövning av statlig myndighet. Denna princip har i Sverige tillämpats för bl.a. gas och olja.

Lagstiftning

De äldsta kända gruvrättsliga bestämmelserna i Sverige är från 1300-talet. Den historiska utvecklingen från medeltiden och fram till våra dagar beskrivs detaljerat i utredningsbetänkandet *Minerallagen, markägarna och miljön* (SOU 2000:89), till vilket hänvisas. Såväl kronans rätt till mineralfyndigheter eller skatt av densamma som jordägarens och inmutarens rättigheter har genomgått ett stort antal förändringar under århundradena. Som en inledning till beskrivningen av de förändringar i lagstiftningen som regeringen nu föreslår beskrivs i det följande några huvuddrag i lagstiftningen från år 1938 och framåt.

I gruvlagen (1938:314) infördes regler om att staten skulle ha rätt till en hälftenandel i gruvföretagen. Denna s.k. kronoandel innebar att den rätt till hälftenandel i gruvföretag som fastighetsägaren enligt den tidigare lagstiftningen varit berättigad till, jordägarandelen, överflyttades till staten. Ett av de bärande motiven för införandet av systemet med kronoandel var behovet av samhällsinflytande över gruvnäringen.

Som en kompensation för markägarens förlust av jordägarandelen infördes en rätt för denne att under högst 20 år få viss ersättning, s.k. jordägaravgäld,

av gruvinnehavaren. Jordägaravgälden motsvarade 1 % av värdet av alla de inmutningsbara mineral som brutits och var – när den avskaffades – maximerad till 10 000 kr per år.

För skada och intrång utgick ersättning motsvarande 150 % av full gottgörelse till markägaren.

Den 1 juli 1974 infördes en ny gruvlag (1974:342) och den 1 januari 1975 infördes lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter. Gruvlagen gick tillbaka på inmutningssystemet, medan lagen om vissa mineralfyndigheter (1974 års minerallag) byggde på koncessionssystemet. Den sistnämnda lagen gällde fyndigheter av bl.a. olja, gas och stenkol. Jordägaravgälden upphävdes i 1974 års gruvlag. Argumentet för sloandet var att fastighetsägaren sällan hade möjlighet att använda den substans vari mineralen ingick för annat ändamål än gruvdrift. Prospekteringen inriktade sig i allt större utsträckning på djupmalmer. Enligt regeringens uppfattning, som riksdagen anslöt sig till (prop. 1974:32, bet. NU 1974:39), fanns det därför inget rimligt skäl för att fastighetsägaren utan egen insats skulle vara berättigad att erhålla ersättning av gruvägaren med betydande belopp.

Genom 1974 års gruvlag slopades även regeln om förhöjd ersättning till markägaren, och ersättningen kom därefter att motsvara skada och intrång, vilket fortfarande gäller.

Den 1 juli 1992 infördes en ny minerallag (1991:45), som ersatte gruvlagen och lagen om vissa mineralfyndigheter (prop. 1988/89:92, bet. 1990/91:NU7). Den gruvrättsliga lagstiftningen blev enhetlig för de mineral som omfattas av lagen. En annan nyhet var att minerallagen direkt anknöts till den dåvarande lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. (den s.k. naturresurslagen). Listan över mineral som skulle omfattas bestämdes av tre kriterier. Det skulle vara fråga om mineral som är industriellt användbara. De skulle med viss sannolikhet förekomma i Sverige i sådan omfattning och på sådant sätt att utvinning ter sig meningsfull. Vidare skulle det krävas systematisk letning och undersökning för att träffa på dem. I detta kriterium låg också att de inte skulle vara alltför allmänt förekommande. De mineral som inte nämns i lagen förbehålls markägaren. Det nya systemet baseras på koncessionsprincipen men har inmutningsrättsliga inslag. Tillståndsgivning enligt den nya minerallagen sker i två etapper, nämligen för undersökningsarbete och för bearbetning. Liksom tidigare skall undersökningsarbetet utföras så att minsta skada och intrång vållas.

Våren 1992 ställde sig riksdagen bakom regeringens förslag om att prospektering inte längre skulle äga rum i statlig regi eller med statliga medel (prop. 1991/92:100 bil. 13, bet. 1991/92:NU18). Som övergripande motiv anförde utskottet bl.a. att statens roll på det näringspolitiska området skulle vara att skapa generellt goda förutsättningar för näringslivet. Såvitt gällde gruvnäringen innebar detta att staten skulle tillhandahålla en för prospektering efterfrågad och adekvat basinformation men inte särskilt stöd till prospektering.

Systemet med kronoandel avskaffades den 1 juli 1993 (prop. 1992/93:238, bet. 1992/93:NU33). Utskottet ansåg bl.a. att ett slopande av institutet kronoandel skulle främja prospekteringen i landet och därmed komma att bidra till utvecklingen av en livskraftig mineralindustri i Sverige.

Våren 1998 beslutade riksdagen om ett antal ändringar i minerallagen (prop. 1997/98:47, bet. 1997/98:NU7). Ändringarna trädde i kraft den 1 juli 1998. Enligt de nya reglerna fick prospektörer ytterligare en möjlighet till förlängning av undersökningstiden. Därigenom förlängdes den maximala giltighetstiden för undersökningstillstånd från 10 till 15 år. Vidare infördes en ordning med en enhetlig karenstid på ett år – för såväl tidigare tillståndshavare som andra prospektörer – från det att ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession upphört att gälla.

För att skydda fyndigheterna hos gruvor som är i drift infördes en skyddszon på 1 000 meter runt en bearbetningskoncession. Vidare innebar de nya reglerna att det infördes en skyldighet för en prospektör att redovisa resultat i form av rådata när ett undersökningstillstånd inte lett till bearbetningskoncession. Vidare förtydligades de tidigare gällande reglerna om miljöskydd. Bergsstatens dåvarande distriktsindelning avskaffades och en enda bergmästare svarar numera för tillståndsgivning och tillsyn i hela landet.

Införandet av miljöbalken (1998:808) den 1 januari 1999 innebar att ytterligare miljöhänsyn måste tas inom ett antal olika verksamhetsområden. Det nya övergripande synsättet på miljön kom till stånd dels via miljöbalken, dels via följdlagstiftning och kompletteringar inom en rad olika lagar, däribland minerallagen. Miljöbalken innehåller bl.a. allmänna hänsynsregler med krav på att alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet skall utföra de skyddsåtgärder och vidta de försiktighetsåtgärder i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten medför skador eller olägenheter för människors hälsa eller miljön. Försiktighetsprincipen skall gälla. Bestämmelserna i den tidigare nämnda naturresurslagen är inarbetade i miljöbalken. Minerallagen och miljöbalken gäller parallellt. Bergmästaren skall i ärenden om bearbetningskoncession samråda med länsstyrelsen såvitt avser tillämpningen av miljöbalken. Om bergmästaren och länsstyrelsen har olika uppfattning om tillämpningen av hushållningsbestämmelserna, skall ärendet hänskjutas till regeringen.

I början av 1990-talet hade den beloppsmässiga omfattningen av prospekteringsverksamheten gått ned till runt 100 miljoner kronor årligen. Ett trendbrott inträffade år 1994, då prospekteringen ökade till 146 miljoner kronor. Ökningen fortsatte och år 1998 nåddes en toppnivå strax under 250 miljoner kronor; därefter sjönk nivån och uppgick år 2003 till ca 183 miljoner kronor.

De senaste fem åren har antalet beviljade undersökningstillstånd inte ökat utan legat på ungefär samma nivå, en nivå som är väsentligt lägre än under den senare delen av 1990-talet. Antalet beviljade undersökningstillstånd framgår av tabblån på nästa sida.

ANTAL BEVILJADE UNDERSÖKNINGSTILLSTÅND

År	Antal beviljade nya tillstånd	Antal beviljade förlängda tillstånd
1993	83	66
1994	136	63
1995	180	55
1996	232	78
1997	218	79
1998	313	101
1999	322	162
2000	192	137
2001	137	152
2002	159	174
2003	183	169
2004	159	120

Utredningar om minerallagen

Regeringen beslutade i februari 1999 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda vissa frågor om äganderätten till mark i relation till gruvnäringens behov och vissa miljöfrågor i samband med prövning av undersökningstillstånd och undersökningsarbeten. Utredaren (f.d. kommunalrådet Birgitta Nådell) överlämnade betänkandet Minerallagen, markägarna och miljön (SOU 2000:89) i oktober 2000. Utredningsbetänkandet har därefter remissbehandlats. Utredningens förslag och remissvaren finns utförligt redovisade i utskottets betänkande 2001/02:NU10, till vilket hänvisas. I samband med redogörelsen för regeringens förslag nedan kommenteras vissa delar av utredningen.

I januari 2002 beslutade regeringen att inom Regeringskansliet tillsätta en interdepartemental arbetsgrupp med uppgift att analysera vissa mineralpolitiska frågor. Arbetsgruppens rapport Inför en ändrad minerallag – vissa kompletterande mineralpolitiska frågor (Ds 2002:65) innebär en komplettering till den ovan nämnda utredningen på i huvudsak fyra områden: omvärldsanalys för gruvnäringen, en analys av minerallagstiftning internationellt, ersättning till fastighetsägare samt myndighetsstrukturen på mineralområdet. Utöver detta lämnas vissa förslag avseende minerallagens avgifter och förslag avseende vissa frågor om hinder mot undersökningstillstånd samt en belysning av tillsynen över gamla gruvhål.

Minerallagens inriktning och omfattning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som rör minerallagens inriktning och omfattning. *Jämför reservationerna 1 (m, fp, kd) och 2 (mp).*

Propositionen

Enligt regeringen är minerallagen i första hand ett näringspolitiskt instrument för att främja utvinning av sådana mineral som av statsmakterna anses som industriellt användbara och samhällsekonomiskt betydelsefulla och vars framletande genom prospektering och utvinning är komplicerad och resurskrävande.

Den svenska minerallagstiftningens historiska utveckling återspeglar en konflikt mellan tre parter. Markägaren, staten och upphittaren (prospektören) kan alla ha olika intressen. Markägaren kan vara intresserad av att själv utnyttja de mineraltillgångar som finns i marken. Alternativt kan det vara så att markägaren inte vill acceptera det markintrång som utvinningen medför. Staten kan vilja ha skatteinkomster och sysselsättning samtidigt som staten vill tillgodose allmänna intressen såsom skydd för natur- och kulturmiljön. Prospektörer har intresse av att få tillgodogöra sig den malm som de har hittat efter att ha lagt ned stora kostnader. Genom de senaste årens utredningsarbete har markägarens intressen nu kommit mer i fokus.

Motionerna

I två praktiskt taget likalydande motioner, 2002/03:N278 (v) och 2003/04:N254 (v), framhålls att det borde finnas en samsyn om att gruvhantering och mineralindustri är ett gemensamt nationellt intresse samt att den inhemska mineralutvinningen är viktig från såväl försörjnings- och sysselsättningssynpunkt som industriell synpunkt. Få länder i världen kan uppvisa de förutsättningar som Sverige har beträffande prospekterings- och gruvverksamhet.

Nyckeln till framgång finns, enligt vad som sägs i motionerna, i förmågan att utveckla verksamheten mot ett långsiktigt hållbart nyttjande av naturtillgångar. Därför är det viktigt att i arbetet med en ny minerallag relatera till och se över andra för näringen viktiga lagar, exempelvis miljöbalken och den process med miljökonsekvensbeskrivningar som följer av miljöbalken. För en hållbar ekonomisk och social utveckling behövs en långsiktig, hållbar och stabil gruv- och mineralpolitik.

De potentiella riskerna med exploatering av olja och gas i Östersjön får inte negligeras enligt motionärerna till motion 2003/04: MJ434 (mp). Miljöpartiet anser att regeringen bör klargöra att vare sig prospektering eller exploatering av olja och gas hör hemma i Östersjön samt att sådan verksamhet inte skall tillåtas i Sverige, framhåller motionärerna.

I motion 2004/05:N6 (mp) betonas att hållbar utveckling bör vara en given utgångspunkt för den svenska mineralpolitiken. Miljöpartiet anser att regeringens utgångspunkt, i fråga om att minerallagen i första hand är ett näringspolitiskt instrument för att främja utvinning, är ansvarslös och bör avvisas. Grundläggande problem enligt motionärerna är att enorma mängder material frigörs och riskerar att komma i kontakt med omgivningen. Ett annat grundläggande problem är energianvändningen, eftersom bearbetning och anrikning av malm är en mycket energikrävande verksamhet. Det finns således, menar motionärerna, skäl att ur perspektivet hållbar utveckling vara återhållsam med nybrytning av mineraler och i stället fokusera på återvinning av mineral.

Mot den beskrivna bakgrunden ifrågasätter motionärerna om det över huvud taget är befogat med en minerallag med nuvarande inriktning. Miljöpartiet anser att det räcker med miljöbalkens bestämmelser och miljödomstolen som en första beslutsinstans. På sikt bör minerallagen antingen avvecklas eller nedbringas till en kärna, som uppenbarligen inte regleras av annan lagstiftning, t.ex. miljöbalken. Motionärerna föreslår en översyn av regelverket på mineralområdet i syfte dels att anpassa innehållet till en övergripande politik för en hållbar utveckling, dels integrera lämpliga bestämmelser i miljöbalken. Försiktighetsprincipen skall gälla rent allmänt. Finns hot mot exempelvis grundvattnet eller den biologiska mångfalden, skall tillstånd inte ges.

I några motioner redovisas – utan yrkanden – en översiktlig uppfattning om de föreslagna förändringarna i minerallagen. I motion 2004/05:N5 (m) välkomnas huvudsakligen regeringens förslag till förändringar. Ett allmänt omdöme i denna motion samt i motionerna 2004/05:N4 (fp) och 2004/05:N1 (kd) är dock att förslagen i propositionen inte tar tillräcklig hänsyn till betydelsen av äganderätten. Utgångspunkten är framför allt gruvindustrins intressen, sägs det. Insikten att äganderätten och det goda förvaltarskapet är en grundförutsättning för trygghet, frihet och välstånd borde ha beaktats mera enligt motionärernas uppfattning. Synen på äganderätten behandlas separat i senare avsnitt.

Vissa kompletterande uppgifter

Regeringen tillkallade i december 1999 den parlamentariskt sammansatta Miljöbalkskommittén (ordförande: hovrättslagmannen Ulf Bjällås) med uppdrag (dir: 1999:109) att utvärdera tillämpningen av miljöbalken och lämna förslag till nödvändiga reformer. I tilläggsdirektiv från maj 2003 (dir: 2003:61) gav regeringen kommittén i uppdrag att se över möjligheterna att effektivisera och förenkla miljöprövningen. Miljöbalkskommittén presenterade i december 2003 sitt betänkande En effektivare miljöprövning (SOU 2003:124), som också remissbehandlats. Planeringen innebär att en proposition lämnas till riksdagen i slutet av februari 2005. Enligt statsrådet Lena Sommestads svar på en fråga (fr. 2004/05:596) från Lars-Ivar Ericson (c) den 22 december 2004 är avsikten att lagförslagen skall kunna träda i kraft den 1 juli 2005.

I nämnda utredningsbetänkande föreslås bl.a. ett mer flexibelt system för miljökonsekvensbeskrivningar och ett enklare förfarande för att komma fram till en miljökonsekvensbeskrivning. Vidare föreslås ett enklare förfarande vid prövningar av ändringar och utökningar av befintliga miljöfarliga verksamheter och en tydligare tillståndsprövning av täkter.

Betänkandet remitterades till 124 olika remissinstanser. De allra flesta av dem som svarat tillstyrker eller har inte någon erinran när det gäller förslagen om ökad flexibilitet. Förslagen innebär att det blir färre fall med specificerade krav på miljökonsekvensbeskrivningar. Även när det gäller förslaget om ett enklare förfarande vid ändringar och utökningar av miljöfarliga verksamheter tillstyrker de flesta, även om åtskilliga har synpunkter i någon del.

Bestämmelsen i 1 kap. 2 § minerallagen innebär att minerallagen inte tillämpas inom allmänt vattenområde i havet. Där gäller i stället lagen (1966:314) om kontinentalsockeln (kontinentalsockellagen). Enligt denna lag tillkommer rätten att utforska kontinentalsockeln och utvinna dess naturtillgångar staten. Det är regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer som meddelar tillstånd till sådan verksamhet. Tillståndet skall avse bestämt område och viss tid. Miljöbalken skall gälla såväl vid prövning av tillstånd som i fråga om förfarandet, kraven på miljökonsekvensbeskrivningar samt planer och planeringsunderlag. De allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken är tillämpliga även när verksamheten bedrivs utanför territorialgränsen.

Av tradition redovisas även tillstånd enligt kontinentalsockellagen av Bergsstaten i bilaga till myndighetens årsredovisning. Av redovisningen för år 2003 (dnr 14-5-2004) framgår att det vid årets slut fanns ett gällande undersökningstillstånd för "olja, gas och salt".

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar att riksdagen nu får pröva ett förslag om ändringar i minerallagen efter flera års utredningar. Ett förverkligande av förslagen innebär att utvecklingen går åt det håll som diskuterats sedan slutet av 1990-talet. De föreslagna förändringarna är väl genomlysta genom det grundliga remissarbete som föregått propositionen.

Enligt utskottets uppfattning kommer lagändringarna att innebära en mer långsiktig, hållbar och stabil gruv- och mineralpolitik. Som tidigare nämnts skall försiktighetsprincipen gälla. Intresset av att exploatera svenska mineraltillgångar på ett ansvarsfullt sätt är allmänt spritt. Minerallagen är en exploateringslag och tillståndsgivningen enligt lagen regleras ingående. Miljöbalken och plan- och bygglagen tillsammans med flera andra lagar tillämpas parallellt med minerallagen. Detta ger ett ramverk för utvinning av de mineral som är svåra att hitta och där prospekteringen är en kostnadskrävande högriskverksamhet. Synen på äganderätten i samband med minerallagen behandlar utskottet i följande avsnitt.

Till skillnad från vad som anförs i motion 2004/05:N6 (mp) anser utskottet att minerallagen fyller ett klart behov. I likhet med nuvarande reglering bör

minerallagen och miljöbalken fortsätta att fungera parallellt. Utskottet har inte förståelse för tankegångar om att avveckla eller bringa ned minerallagen till ett minimum och anser inte heller att en utredning med denna inriktning skall genomföras.

När det gäller eventuell prospektering och exploatering av olja och gas i Östersjön menar utskottet att nuvarande bestämmelser ger en lämplig hantering av sådana frågor.

Med det anförda avstyrker utskottet här behandlade motionsyrkanden.

Synen på äganderätten i samband med minerallagen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om en ny utredning av äganderätten i samband med minerallagen med hänvisning till att frågan har utretts under lång tid och att ytterligare utredningsarbete skulle kunna påverka gruvnäringen negativt. *Jämför reservationerna 3 (m, fp, kd) och 4 (mp).*

Propositionen

Enligt 2 kap. 18 § regeringsformen är varje medborgares egendom tryggad genom att ingen kan tvingas avstå sin egendom till det allmänna eller till någon enskild genom expropriation eller annat sådant förfogande eller tåla att det allmänna inskränker användningen av mark eller byggnad utom när det krävs för att tillgodose *angelägna allmänna intressen*.

Regeringen anför (prop. s. 30) att det är ett allmänt intresse att så många som möjligt har en trygg försörjning genom någon form av förvärvsarbete och att ekonomin utvecklas. Vidare är det ett allmänt intresse att det finns regelverk som skapar goda villkor för olika slags näringar och främjar produktivt arbete, företagsamhet och investeringar. Ett sådant regelverk är en kollektiv nytthet som bara staten kan upprätthålla och utveckla. Enligt regeringen bör spelreglerna vara klara och rimligt stabila för att företag och enskilda skall kunna fatta långsiktiga beslut om t.ex. investeringar och utbildning. Regelverket måste dock, när behov uppstår, kunna anpassas till förändringar i omvärlden.

Minerallagen är i första hand ett näringspolitiskt instrument för att främja utvinning av vissa mineral, s.k. koncessionsmineral. De som letar efter mineral måste kunna förvänta sig att få tillgodogöra sig resultatet av investeringar och arbete. Undersökningsrätten kan enligt vad som anförts i propositionen sägas tjäna ett allmänt intresse eftersom den stimulerar till prospektering efter mineral som markägarna själva normalt saknar kunskap, vilja och resurser att söka efter.

Mineralsektorn är av avgörande betydelse för sysselsättning i framför allt de nordligaste delarna av vårt land.

Tidigare ansågs försörjningsberedskapen vara ett viktigt motiv för att främja mineralutvinning i Sverige. Fortfarande är det ett allmänt intresse att industrin har tillgång till råvaror av olika slag. Dock finns det inte vare sig geologiska eller ekonomiska förutsättningar för att Sverige skall vara helt självförsörjande på mineralråvaror.

Sverige är i dag EU:s största gruvland. Ett växande utbud har dock pressat priserna på malmer och industrimineral, vilket har lett till att den svenska gruvnäringen har utsatts för ett allt starkare internationellt konkurrenstryck, både på avsättningsmarknaderna utomlands och på hemmamarknaden. Det är ett allmänt intresse att Sverige genom sina geologiska förutsättningar kan bidra till att tillfredsställa det ökande globala behovet av metall samtidigt som graden av återanvändning ökar. Det är också angeläget att bl.a. gruvindustrin och gruvutrustningsindustrin genom sitt kunnande och sin erfarenhet av en långsiktigt hållbar utvinning av naturresurser kan bidra med produkter och teknikspridning till andra länder.

Det är således enligt regeringen ett starkt samhällsintresse – dvs. angeläget allmänt intresse – att mineral kan tas till vara och brytas. Det är betydelsefullt att i ett långsiktigt hållbart perspektiv få till stånd brytning av de mineral som finns i den svenska berggrunden, men som är svåra och kostsamma att hitta. Detta kräver en minerallag som ger goda ramvillkor för att främja produktivt arbete, företagsamhet och investeringar. Det synsätt som ligger bakom minerallagen – att upphittaren har företräde men staten bestämmer – utgör därför ett så starkt allmänt intresse att grundlagens förutsättningar för ingrepp i markägarnas rätt måste anses uppfyllda.

Motionerna

I motion 2004/05:N2 (m) understryks äganderättens roll som drivkraft för tillväxt och skapande av välfärd. Även om den här aktuella propositionen har vissa inslag som förstärker den tidigare försvagade äganderätten har regeringen, enligt vad motionären säger, inte vågat eller velat gå tillräckligt långt i den riktningen. Äganderätten till mark är tredimensionell och i princip oändlig i djup- och höjdded, hävdas det. Mot den bakgrunden begär motionären att en ny utredning tillsätts för att fastlägga äganderättens fysiska begränsningar.

Motionärerna bakom motion 2004/05:N5 (m) delar inte regeringens principiella inställning till äganderätten beträffande koncessionsmaterial. Det finns – enligt vad som sägs i motionen – inte orsak att ifrågasätta Minerallagsutredningens slutsats, dvs. att det knappast går att finna några bärande skäl för att inte anse koncessionsmaterial som en del av fastigheten och därigenom fastighetsägarens egendom. Till skillnad från regeringen anser motionärerna inte att frågan om äganderätt till koncessionsmaterial är av underordnad betydelse. Tvärtom hävdas att detta är en fråga av både stor principiell betydelse och av betydelse för hur minerallagstiftningen bör betraktas.

Motionärerna framhåller att det finns skäl att ytterligare studera om minerallagstiftningen kan förändras så att respekten för äganderätten stärks. Syftet

är att stärka den enskildes rätt, vilket skall framgå av direktiven. Endast ett otvetydigt allmänintresse skall kunna tillåta så långtgående inskränkningar som minerallagstiftningen innebär. I motionen räknas upp ett antal frågeställningar som – mot den beskrivna bakgrunden – bör studeras i den nya utredningen, bl.a. olika frågor som skulle kunna stärka markägarnas ställning.

I motion 2003/04:N350 (kd) hävdas att Sverige – i jämförelse med andra västeuropeiska länder – har ett sämre lagligt skydd för äganderätten, särskilt när det gäller ersättning vid expropriation. Det framhålls att den enskilda äganderätten bör erkännas som en fundamental princip och ges grundlagskydd. Enligt motionären känns det mycket oroande att arbetsgruppens förslag innebär försämringar på flera punkter gentemot vad utredningen föreslog. Äganderätten i minerallagen bör stärkas på det sätt som utredningen (SOU 2000:89) föreslog.

I den kristdemokratiska kommittémotionen 2004/05:N1 framhålls att det är den privata äganderätten och det goda förvaltarskapet som är grunden för minerallagen; de skall balansera varandra. Anspråk på rättigheter får inte äventyra andras rättigheter eller det gemensamma bästa. Ett brott mot balansen är detsamma som ett brott mot mänskliga rättigheter.

Vissa kompletterande uppgifter

I Minerallagsutredningens betänkande uttalas (s. 195) att en markägare enligt svensk rätt som huvudregel äger allt som finns på fastigheten utan någon begränsning i djupled. Till skillnad från vad som är fallet i många andra länder har malm i Sverige aldrig förklarats utgöra statlig egendom. Att malm enligt svensk rätt skulle utgöra herrelös egendom framstår inte heller som rimligt enligt utredningen. Sammanfattningsvis konstateras i betänkandet att några bärande skäl för att inte anse koncessionsmaterial – i likhet med annan materia i marken – som en del av fastigheten, och därmed fastighetsägarens egendom, knappast går att finna.

Detta kan dock enligt utredningen inte tas till intäkt för att markägaren skulle ha ensamrätt till malmbrytning; genom minerallagen har det allmänna rätt att bestämma vem som skall få tillstånd till bearbetning. Enligt utredningens uppfattning kan detta förhållande väl motiveras genom det väsentliga allmänna intresse som en fungerande gruvnäring utgör för samhället. Om markägare fritt kunde bestämma villkoren för gruvbrytning på sina fastigheter eller inlägga veto skulle detta med stor sannolikhet leda till att gruvbrytning inte längre kunde ske i Sverige.

(Konsekvenserna av synen på äganderätten när det gäller ersättningsfrågan till markägarna för gruvbrytning på deras mark tas inte upp i detta sammanhang utan i samband med regeringens förslag om mineralersättning.)

I arbetsgruppens rapport diskuteras utredningens syn på äganderätten, varvid arbetsgruppens argumentation utmynnar i en annan uppfattning om äganderättens betydelse. Arbetsgruppen anför (s. 86) att äganderätten till fast egendom enligt huvudregeln anses omfatta allt vad till jorden hör, om det inte enligt lag görs inskränkningar. Visserligen gör, såsom utredningen har funnit,

staten inte anspråk på någon äganderätt till mineralfyndigheter inom enskilt ägda fastigheter. I fråga om koncessionsmineral har dock fastighetsägarens rådighet över mineraltillgångarna sedan lång tid tillbaka varit inskränkt. Från tid till annan har frågan ställts om minerallagens reglering skall ses som en inskränkning av fastighetsägarens äganderätt till förmån för koncessionshavaren eller om den utgör en offentligrättslig begränsning av äganderätten i sig. Oavsett hur det förhåller sig härmed innefattar fastighetsägarens rätt inte utan vidare en befogenhet att tillgodogöra sig koncessionsmineral.

Klart är att fastigheten omfattar inte bara ett visst avgränsat område på markytan utan också ett utrymme ovanför och ett utrymme under denna. Samtidigt synes fastigheten inte ha en obegränsad utsträckning i höjd- och djupled. Några lagregler som klargör frågan finns dock inte (jfr 1 kap. 1 § jordabalken). Inte heller i lagförarbeten eller i litteraturen har frågan klargjorts.

Mot bakgrund av det sagda konstaterar arbetsgruppen att frågan om äganderätten till fyndigheter av koncessionsmineral är oklar. De frågor som aktualiseras är komplicerade och berör grundläggande fastighetsrättslig lagstiftning. Enligt arbetsgruppen synes det olämpligt att lösa frågan i detta begränsade sammanhang. Därför är arbetsgruppen inte beredd att lämna några förslag som baseras på en bedömning av frågan om äganderätten till koncessionsmineral.

Slutsatsen i arbetsgruppens rapport är att frågan om äganderätten främst är av teoretiskt intresse eftersom fastighetsägarens rådighet över koncessionsmineral under överskådlig tid har varit inskränkt. Avgörande enligt arbetsgruppens mening bör i stället vara i vilken utsträckning fastighetsägaren bör kompenseras för att fastigheten tas i anspråk för gruvdrift. Vid bedömningen går det då inte att bortse från att minerallagen tillerkänner fastighetsägaren en rätt till koncessionsmineral av särskilt slag. Som exempel härpå kan nämnas att endast fastighetsägaren har rätt att utan koncession bryta mineral för husbehov, något som i viss utsträckning gäller även efter det att koncession har meddelats annan (se 5 kap. 2 § minerallagen).

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets mening är det ett viktigt mål att ekonomin utvecklas och att så många som möjligt har en trygg försörjning. Därför instämmer utskottet i regeringens bedömning att det bör finnas ett regelverk som skapar goda villkor för olika slags näringar och som främjar företagsamhet och investeringar. Att spelreglerna är klara och rimligt stabila har också betydelse för att företag och enskilda skall kunna fatta långsiktiga beslut om t.ex. investeringar och utbildning. Med de förslag om ändringar i minerallagen som regeringen har lagt fram anser utskottet att det finns goda förutsättningar för att mineralindustrin skall kunna utvecklas.

I detta begränsade sammanhang tar utskottet inte ställning till den grundlagsmässiga frågan om hur långt markägarnas äganderätt i djupled kan sträcka sig; detta får hanteras i särskild ordning. Utskottet instämmer med regeringen

i att det finns ett starkt allmänt intresse bakom en minerallag som ger goda ramvillkor för näringen. Med hänsyn till att grundlagens förutsättningar för ingrepp i markägarnas rätt – ett angeläget allmänt intresse – måste anses uppfyllda, ställer sig utskottet bakom regeringens synsätt. Samtidigt vill utskottet framhålla att de förslag i propositionen som är ägnade att gå markägarna till mötes när det gäller såväl inflytande på arbetet som ekonomisk ersättning är mycket viktiga för att stimulera markägarnas intresse, samverkan och deltagande i processen.

Ett långvarigt utredningsarbete har lett till ett välavvägt förslag. Enligt utskottets mening bör minerallagen, efter införande av de justeringar som regeringen föreslagit, i det väsentliga kunna bli ett stabilt instrument för mineralpolitiken under ett antal år framöver. Att tillsätta ytterligare utredningar skulle kunna ge negativa effekter på investeringar i prospektering och gruvverksamhet. Gruvnäringen är beroende av lagar som ger förutsebarhet eftersom gruvverksamhet kräver långsiktiga investeringar. De motionsyrkanden som mynnar ut i krav på nya utredningar om synen på äganderätten i samband med minerallagen bör därför avslås av riksdagen.

Med hänvisning till vad som anförts avstyrker utskottet här aktuella motioner i berörda delar.

Undersökningstillstånd: sökandens lämplighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag om att undersökningstillstånd inte skall få beviljas den som tidigare har visat sig olämplig att bedriva undersökningsarbete. *Jämför reservation 5 (kd).*

Propositionen

Enligt regeringens förslag (prop. s. 37) skall undersökningstillstånd inte få beviljas den som tidigare har visat sig olämplig att bedriva undersökningsarbete. Minerallagen bör därför ändras i 2 kap. 2 §. Regeringens förslag överensstämmer med Minerallagsutredningens förslag, vilket tillstyrktes av remissinstanserna.

I fråga om koncessionsmineral prövas med nuvarande lagstiftning att sökanden inte uppenbarligen saknar möjligheter eller avsikt att få till stånd en ändamålsenlig undersökning. Bakgrunden till den föreslagna ändringen är att regeringen anser att regeln bör förtydligas så att också olämplighet utgör grund för att inte bevilja undersökningstillstånd. Exempel på olämplighet kan vara att en sökande tidigare inte utfört undersökningsarbete så att minsta skada och intrång vållats eller utfört arbetet utan tillräckligt beaktande av natur- och kulturmiljön.

Motionen

I kommittémotion 2004/05:N1 (kd) begärs att regeringens förslag avslås i denna del. Motionärerna hävdar att lagens skrivningar redan i dag möjliggör avslag för sökande som flagrant åsidosätter sina skyldigheter. Sådana försummelser skall prövas och leda till åtgärder. Däremot är det orimligt att för all framtid diskvalificera en person från näringen. Även efter ett misstag eller ett felsteg måste det gå att ”sona sin skuld” och få en ny chans, menar motionärerna.

Vissa kompletterande uppgifter

Redan med nuvarande lagstiftning ställs krav på lämplighet för att undersökningstillstånd skall beviljas i fråga om olja, gas och diamant. Enligt uppgift från bergmästaren har lämpligheten bedömts i ca tjugotalet fall under den senaste tioårsperioden i ärenden som rör undersökningstillstånd för olja eller diamant. I dessa fall har det, i enlighet med den praxis som utvecklats, ansetts att en enskild person inte uppfyller kravet på lämplighet. Skälet är bl.a. att det krävs ett antal olika kompetenser för att prospektera efter olja, gas eller diamant. I sådana fall finns det för den enskilde prospektören möjligheter att få genomföra sina planer genom att skriva ett avtal med ett bolag, där de olika kompetenserna ingår.

”Olämplig” enligt det nu föreliggande lagförslaget tar snarare sikte på att prospektören tidigare har begått misstag eller missgrepp. Ansökningar från sådana prospektörer är enligt bergmästaren inte vanliga.

I författningskommentaren i propositionen förklaras regeringens intentioner närmare. Enligt förslaget skärps kraven för att undersökningstillstånd skall beviljas. Tillstånd skall vägras om sökanden tidigare har visat sig olämplig att bedriva undersökningsarbete. I detta fall krävs det inte att förhållandet skall vara uppenbart utan det räcker med att sökanden inte bedöms uppfylla kravet. Exempel på situationer där tillstånd kan vägras är att sökanden tidigare har visat bristande hänsyn till markägares eller andra sakägares intressen eller utfört undersökningsarbeten på ett sätt som varit skadligt för natur- eller kulturmiljön. Vid prövningen bör sådana omständigheter vägas in som hur allvarliga missförhållandena varit, om det varit fråga om enstaka eller upprepade överträdelser och i vilken utsträckning de berott på sökanden själv samt hur lång tid som har gått från det tidigare undersökningsarbetet.

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets mening innebär den föreslagna ändringen en klar markering av att ansökningar om undersökningstillstånd från prospektörer som tidigare visat bristande hänsyn inte kommer att accepteras. På sikt kan detta väntas innebära att prospektörer vinnlägger sig om ”ett gott rykte”, vilket kan komma att påverka markägares och andras inställning till hela branschen.

Utskottet anser att regeringens förslag är väl avvägt och att lagförslaget på denna punkt skall antas av riksdagen. Motion 2004/05:N1 (kd) avstyrks i aktuell del av utskottet.

Undersökningstillstånd: dispens från karenstid

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag om att bergmästaren får medge undantag från karenstid för nytt undersökningstillstånd om det finns särskilda skäl. *Jämför reservation 6 (mp).*

Propositionen

Regeringen föreslår (prop. s. 38) att bergmästaren skall kunna bevilja undantag från karenstiden för nytt undersökningstillstånd om det finns "särskilda skäl" (i stället för nuvarande krav på "synnerliga skäl"). Minerallagen bör därför ändras i 2 kap. 9 §. Regeringens förslag överensstämmer med arbetsgruppens förslag, vilket tillstyrktes av remissinstanserna.

När ett tidigare undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession löpt ut startar en karenstid på ett år innan ett nytt undersökningstillstånd kan beviljas. Enligt förarbetena skall denna regel ses som ett komplement till reglerna om förlängning av undersökningstillstånd. Förbudet mot att omedelbart bevilja ett nytt undersökningstillstånd avser att förhindra att en sökande kringgår bestämmelserna genom att söka nytt tillstånd i stället för att låta bergmästaren pröva en förlängning av giltighetstiden. Karenstiden gäller lika för alla.

Ett primärt syfte med lagen är ett effektivt nyttjande av mineralresurserna. Den nu gällande bestämmelsen innebär att det finns möjligheter till dispens från förbudet att pröva nytt undersökningstillstånd under karenstiden, nämligen om det föreligger synnerliga skäl. Med hänsyn till att betydelsen av sökandens skicklighet, lämplighet och effektivitet bör ges större betydelse anser regeringen att kravet på synnerliga skäl förefaller vara alltför restriktivt. Därför föreslås att regeln ändras så att bergmästaren får bevilja undantag från karenstiden om det finns särskilda skäl. Enligt regeringen är det viktigt att skickliga prospektörer ges möjlighet att utveckla de geologiska kunskaperna om fyndigheter.

Motionen

I motion 2004/05:N6 (mp) är ståndpunkten att regeringens motivering för den föreslagna förändringen – att främja nyttjande av mineralresurserna – inte är tillräcklig. Regeringens förslag bör därför avslås av riksdagen enligt motionärerna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att det i högsta grad är rimligt att bergmästaren får bevilja undantag – om det finns ”särskilda skäl” – från den stadgade karenstiden när det gäller att pröva ett nytt undersökningstillstånd. Regeringsförslaget är avsett att främja ett effektivt utnyttjande av mineralresurserna. Bland annat bör sökandens lämplighet och kunskaper vara viktiga förutsättningar. Det nuvarande kravet på ”synnerliga skäl” för att bevilja undantag är alltför restriktivt enligt utskottets bedömning.

På denna punkt bör därför regeringens lagförslag bifallas av riksdagen. Motion 2004/05:N6 (mp) avstyrks i aktuell del av utskottet.

Undersökningstillstånd: skyddszon

Propositionen

Enligt regeringens förslag (prop. s. 39) skall reglerna om beviljande av undersökningstillstånd inom en skyddszon ändras (2 kap. 9 a §).

Nuvarande regler innebär att undersökningstillstånd inte får beviljas för mark inom en skyddszon runt ett område som omfattas av bearbetningskoncession. Om en gruva eller motsvarande har tagits i drift inom koncessionsområdet får dock undersökningstillstånd beviljas den som innehar bearbetningskoncession eller annan som har dennes medgivande.

I rättspraxis har reglerna om skyddszon kommit att tolkas så att de även gäller för en koncessionshavare. Det har därför uttryckts behov från koncessionshavare att kunna genomföra fortsatt undersökningsarbete innan gruvan kan öppnas.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att redan efter det att bearbetningskoncession slutligt beviljats bör undersökningstillstånd få beviljas koncessionshavaren eller någon annan efter medgivande från koncessionshavaren.

Inga motionärer går emot regeringens förslag. I motion 2004/05:N1 (kd) tillstyrks uttryckligen regeringens förslag i motionstexten.

Undersökningstillstånd: handläggningen av ansökningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till ändring i minerallagen i fråga om handläggning av ansökningar, vilket leder till en rimlig avvägning mellan de olika intressen som föreligger. Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om kommunikationsrätt för markägare m.fl. *Jämför reservationerna 7 (m, fp, kd) och 8 (mp).*

Propositionen

Regeringen föreslår (prop. s. 40) att bergmästaren skall få avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd *utan att någon annan sakägare än sökanden* haft tillfälle att yttra sig (8 kap. 1 § andra stycket). Enligt nuvarande regler får ärenden avgöras *utan att någon annan än sökanden* haft tillfälle att yttra sig. Bestämmelsen utgör ett undantag från reglerna om kommunikationsskyldighet i förvaltningslagen (1986:223). Med stöd av den bestämmelsen avgörs i dag sådana ärenden regelmässigt utan att någon annan än sökanden beretts tillfälle att yttra sig. Enligt regeringens bedömning bör dock länsstyrelsen få tillfälle att yttra sig över ansökningar om undersökningstillstånd. Detta kräver en lagändring och en förordningsändring.

Regeringens förslag överensstämmer med Minerallagsutredningens, och de flesta remissinstanser som yttrat sig över detta förslag är positiva. Undantag är Sveriges Advokatsamfund, Lantmäteriverket och Uppsala universitet. De båda sistnämnda remissinstanserna anser att fastighetsägare och andra sakägare skall få yttra sig innan undersökningstillstånd beviljas. Sveriges Advokatsamfund anför att förslaget inte verkar vara förenligt med de föreslagna bestämmelserna om skyldighet för bergmästaren att underrätta sakägarna om inkomna ansökningar om undersökningstillstånd.

Lagrådets yttrande innebär att stor restriktivitet måste iaktas när det gäller undantag från förvaltningslagens allmänna regler om kommunikationsplikt. Enligt Lagrådet kan det inte bortses ifrån att berörda sakägare kan ha intresse av att argumentera också i dessa frågor (dvs. frågor om huruvida en undersökning kan leda till att koncessionsmineral hittas och om sökanden är lämplig). Vidare påpekar Lagrådet att undersökningstillstånd medför vissa begränsningar i fastighetsägares möjligheter att förfoga över sin fastighet. Mot denna bakgrund och med hänsyn till den i lagstiftningsärendet uttalade ambitionen att förbättra sakägarnas ställning i samband med exploatering har Lagrådet förordnat att undantaget från förvaltningslagens kommunikationsplikt utmönstras.

Regeringen säger i propositionen att den delar Lagrådets uppfattning att stor restriktivitet måste iaktas när det gäller undantag från förvaltningslagens regler om kommunikationsplikt. Frågan måste dock ses mot bakgrund av att lagen är ett näringspolitiskt instrument för att underlätta prospektering och utvinning av sådana mineral som är svåra och kostsamma att hitta. Samtidigt måste utrymme finnas för ett skäligt hänsynstagande till motstående enskilda och allmänna intressen.

Enligt regeringens uppfattning är skälen som anfördes i förarbetena till tidigare lagstiftning i huvudsak fortfarande giltiga. Undantaget från kommunikationsplikten motiverades på följande sätt (prop. 1974:32 s. 146):

Risken för att markägare och andra motparter tillskyndas rättsförlust eller ekonomisk skada om de inte bereds tillfälle att yttra sig över ansökan om inmutningsrätt synes vara utomordentligt ringa. Bergmästaren skall sålunda självant beakta de hinder mot inmutning som kan komma i fråga. I beslut om beviljande av inmutningsrätt görs f. ö. regelmässigt ett generellt undantag för områden som omfattas av inmutningshinder. De

undersökningsarbeten som utförs inom ett inmutat område före utmåsläggning är vidare mera sällan av den art att bestående skada på marken uppkommer. För skada och intrång utgår ersättning. Oftast berörs endast en mindre del av området. I det övervägande antalet fall upphör inmutningen vid undersökningstidens slut utan att leda till utmåsläggning. Undersökningsarbete får f. ö. inte påbörjas med mindre inmutaren viss tid dessförinnan underrättat markägaren och eventuell nyttjanderättshavare. Markägaren och andra som berörs av ansöknings om inmutningsrätt har dessutom rätt att överklaga bergmästarens beslut.

Det torde vara synnerligen ovanligt, anför regeringen, att en markägare har möjlighet att tillföra något om förutsättningarna för fynd av koncessionsmineral. När det gäller sökandens lämplighet kan däremot antas att en sakägare genom tidigare erfarenhet kan ha något att tillföra i ärendet. Det kan dock förväntas att bergmästaren har en god kännedom om prospektörer som söker tillstånd, varför sakägarens information bedöms vara av mindre betydelse. Som påpekas i förarbetena till den nuvarande bestämmelsen (prop. 1988/89:92 s. 110) är bergmästaren inte förhindrad att i särskilda fall kommunicera med en sakägare. Till detta kommer att regeringen avser att i förordning föreskriva att enskilda sakägare skall underrättas om ansökningar om undersökningstillstånd.

I och för sig, argumenteras det i regeringsförslaget, kan det te sig näraliggande att föreskriva att bergmästaren alltid skall kommunicera ansökningar om undersökningstillstånd med berörda sakägare. Detta skulle dock medföra en omfattande skriftväxling och innebära en kostsam process både för prospektörer och det allmänna. Regeringen anser därför att den samlade nyttan av en tidig kommunikation med sakägare inte kan motsvara det merarbete och den extra tid som krävs för en sådan handläggning. En sådan ordning skulle enligt regeringens mening kunna få en negativ inverkan på prospekteringsaktiviteten i Sverige.

Regeringsförslaget utgår från att den som ansöker om undersökningstillstånd på ett tidigt stadium bör skaffa sig kunskap om natur- och kulturmiljön och annan näringsverksamhet, t.ex. renskötsel. Sådan information finns normalt tillgänglig hos bl.a. länsstyrelsen. Regeringen avser därför att föreskriva att länsstyrelsen skall få tillfälle att yttra sig över en ansökan om undersökningstillstånd. För att detta skall kunna genomföras krävs det dock att 8 kap. 1 § andra stycket minerallagen ändras så att regeringen kan införa bestämmelser om att kommunikation skall kunna ske med andra än sakägare, i detta fall länsstyrelsen.

Enligt nuvarande föreskrifter i mineralförordningen underrättas markägare och andra sakägare vid nya och förlängda undersökningstillstånd. Det saknas dock regler om hur bergmästaren skall förfara när ett undersökningstillstånd löper ut eller dras tillbaka och inte längre omfattar en fastighet. Detta är enligt regeringen brister som bör åtgärdas. Kommunen, berörda fastighetsägare och andra kända sakägare bör fortsättningsvis underrättas om ansökningar om undersökningstillstånd och när undersökningstillstånd upphör. Regeringen avser att genomföra dessa ändringar genom en förordning.

Motionerna

I motion 2004/05:N2 (m) argumenteras för att markägare och andra sakägare skall ges möjlighet att yttra sig i samband med att ett undersökningstillstånd behandlas. Motionären anser att en markägare som gör sannolikt att han eller hon kommer att kunna delta i undersökning och utvinning till en andel som motsvarar den egna marken skall ges möjlighet att delta i ett sådant arbete och ta motsvarande finansieringsansvar.

Också i motion 2004/05:N5 (m) instämmer motionärerna med vissa remissinstanser i ståndpunkten att även fastighetsägare och andra sakägare bör ges rätt att inkomma med yttranden innan undersökningstillstånd beviljas. Riksdagen bör besluta om en sådan lagändring, anser motionärerna. Motionärerna delar remissynpunkten att det måste ifrågasättas om tillståndsmyndigheten kan ha rimligt god information om vilka villkor till förmån för enskild rätt som skall föreskrivas om inte markägaren och andra berörda först får yttra sig.

I motion 2004/05:N4 (fp) framhålls att markägarnas möjlighet att yttra sig över undersökningstillstånd inte bör begränsas på det sätt som beskrivs i propositionen. Motionärerna hänvisar till att både Lantmäteriverket och Uppsala universitet i remissvaren har pekat på det lämpliga i att sakägarna får yttra sig innan undersökningstillstånd beviljas.

I motion 2004/05:N1 (kd) instämmer motionärerna i Lagrådets uppfattning att undantaget från reglerna om kommunikationsskyldighet i förvaltningslagen (1986:223) skall tas bort. Enligt motionärerna bör sakägarna ha möjlighet att yttra sig innan undersökningstillstånd beviljas; i denna fråga delar motionärerna de synpunkter som de ovan nämnda remissinstanserna fört fram. Det hemlighetsmakeri som tidigare förekommit i detta stadium av processen är ett brott mot den sunda konkurrensen och måste få ett slut, sägs det. Också på denna punkt väljer regeringen att lägga fram ett förslag som missgynnar det enskilda intresset, lyder motionärernas kritik. Tillståndsmyndigheten kommer inte att ha tillräcklig information för att kunna ställa villkor till skydd för enskild rätt, om inte markägarna och andra sakägare först fått yttra sig.

Även motionärerna till motion 2004/05:N6 (mp) delar Lagrådets åsikt att undantaget i 8 kap. 1 § från förvaltningslagens kommunikationsplikt bör utmönstras. Självklart bör andra än sökanden få yttra sig innan beslut fattas om undersökningstillstånd, hävdas det. Regeringens motivering – att främja prospektering och utvinning – håller inte enligt motionärerna. De anser också att det finns fler än sakägarna som bör få yttra sig, t.ex. människor som normalt använder ett område för jakt, fiske eller svampplockning. Också företrädare för allmänna intressen bör få tillfälle att yttra sig innan beslut fattas. Riksdagen bör begära att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag till förändring av 8 kap. 1 §.

Vidare anser motionärerna att konsekvenserna av prospektering och bearbetning kan vara så stora och omfattande och beröra så många intressen att kommunens roll i beslutsfattandet måste stärkas. Således bör beslut om

undersökningstillstånd och bearbetningskoncession kräva kommunstyrelsens tillstyrkande.

Vissa kompletterande uppgifter

Cirka 2 % av Sveriges yta täcks av undersökningstillstånd enligt Bergsstatens årsredovisning för år 2003. Detta kan jämföras med avsatta Natura 2000-områden som täcker cirka 15 % av Sveriges yta. De enkla undersökningsarbeten som det kan bli fråga om utan att tillstånd krävs enligt annan lagstiftning, t.ex. miljöbalken, medför oftast ingen eller endast ringa inverkan på markanvändningen.

Konsekvenserna av bearbetning som regleras genom bearbetningskoncession med tillkommande miljötillstånd enligt miljöbalken kan däremot vara omfattande. Enligt miljöbalken (17 kap. 3 §) får regeringen förbehålla sig att pröva tillåtligheten av en verksamhet, t.ex. gruvprojekt, som kan antas få betydande omfattning eller bli av ingripande slag. Det kommunala vetot gäller i ett sådant fall liksom också för anläggningar för utvinning av ämnen eller material i de obrutna fjällarna (17 kap. 6 §).

Den av Lagrådet upptagna kommunikationsplikten är en bestämmelse enligt förvaltningslagen (1986:223). Enligt 17 § nämnda lag får – vid myndighetsutövning mot enskild – ett ärende inte avgöras utan att den sökande har underrättats om en uppgift som någon annan person har tillfört ärendet. Vidare skall den sökande själv ha fått tillfälle att yttra sig över uppgiften. Ärendet kan dock avgöras om beslutet inte går parten emot eller om uppgiften saknar betydelse m.m.

Bestämmelsen i 8 kap. 1 § andra stycket minerallagen utgör ett undantag från reglerna om kommunikationsskyldighet i förvaltningslagen. Undantaget grundas på att minerallagen är ett näringspolitiskt instrument för att underlätta prospektering och utvinning av vissa mineral. En kommunikationsplikt i detta skede skulle kunna fördröja processen. Markägaren kommer in senare i samband med arbetsplanen. Samtidigt skall lagstiftningen ge utrymme för ett skäligt hänsynstagande till motstående enskilda och allmänna intressen. Det torde dock vara synnerligen ovanligt att en markägare eller företrädare för annat motstående intresse har möjlighet att tillföra något om förutsättningarna för att hitta koncessionsmineral. Bestämmelsens utformning hindrar emellertid inte att bergmästaren i särskilda fall kommunicerar en ansökan med sakägare. Enligt uppgift från bergmästaren tas hänsyn till alla relevanta sakuppgifter som anförs i ett ärende.

Advokatsamfundet invänder i remissvaret att förslaget inte verkar vara förenligt med de föreslagna bestämmelserna om skyldighet för bergmästaren att underrätta sakägarna om inkomna ansökningar om undersökningstillstånd. Regeringsförslagets innebörd är en ändring i 8 kap. 1 § som motiveras av att länsstyrelsen bör få rätt att yttra sig innan undersökningstillstånd beslutas. Markägarnas intressen föreslås komma till uttryck genom instrumentet med

arbetsplan, med möjlighet för bergmästaren att vid tvist föreskriva villkor som skydd för bl.a. enskilda intressen.

Meningsskiljaktigheten gäller alltså om markägarna enbart skall informeras om ansökningarna eller om markägarna skall ha rätt att yttra sig i detta skede. Markägarnas yttranderätt tillgodoses på ett mer långtgående sätt genom instrumentet med arbetsplaner.

I en motion berörs – vid sidan av sakägarna – de som regelmässigt utnyttjar mark för jakt, fisk och svamplockning. Enligt information från bergmästaren anses personer som vistas på ett område med stöd av allemansrätten inte som sakägare. I minerallagen gäller sakägarbegreppet på samma sätt som i andra legala sammanhang.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser för sin del att den föreslagna handlägningsordningen innebär en rimlig avvägning mellan de olika intressen som föreligger. Det innebär att markägarna och andra sakägare får information om en ansökan om undersökningstillstånd i ett tidigt skede och ges rätt att framföra sina synpunkter i samband med att en arbetsplan formuleras, dvs. vid en tidpunkt när planeringen av undersökningsarbetet är mer utarbetad.

Berörda fastighetsägare, andra sakägare och kommunen underrättas om ansökningar om undersökningstillstånd och när tillstånd upphört (enligt en aviserad förordning). Länsstyrelsen skall fortsättningsvis kunna yttra sig över samtliga ansökningar, vilket innebär en likriktning av reglerna för olika mineral. Liksom för närvarande skall bergmästaren även framgent inhämta yttrande från kommunen när det gäller alunskiffer, olja, gasformiga kolväten eller diamant. Till skillnad från uppfattningen i motion 2004/05:N6 (mp) anser inte utskottet att det – med den handlägningsordning som här beskrivits – finns behov av ett kommunalt veto angående undersöknings- och bearbetningstillstånd.

Utskottet vill framhålla att det inte finns något som hindrar bergmästaren att i särskilda fall kommunicera en ansökan med en sakägare. Som redovisats ovan tar bergmästaren hänsyn till alla relevanta sakuppgifter som anförs i ett ärende.

I likhet med regeringen anser utskottet att nyttan av en regelmässig tidig kommunikation med samtliga sakägare inte skulle uppväga nackdelarna av en sådan ordning. Det merarbete och den extra tid som skulle krävas vid en sådan handläggning skulle kunna motverka prospekteringsviljan hos branschen. Enligt utskottets mening är det viktigt att målet om utveckling av mineralindustrin – med investeringar, sysselsättning och tillväxt – också avspeglas i regelverket.

Med hänvisning till vad som anförts anser utskottet att riksdagen bör anta regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen och avslå här behandlade motionsyrkanden.

Undersökningstillstånd: villkor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag om villkor i samband med undersökningstillstånd. Därigenom stärks skyddet för bl.a. särskilt skyddsvärda natur- och kulturmiljöer. *Jämför reservationerna 9 (m, fp, kd) och 10 (mp).*

Propositionen

Regeringen föreslår (prop. s. 43) att bergmästaren skall kunna meddela de villkor som behövs till skydd för allmänna intressen eller enskild rätt vid alla former av undersökningstillstånd. Innan undersökningsarbete påbörjas skall säkerhet ha ställts för ersättning för skada och intrång vid undersökningsarbete. Regeringsförslaget överensstämmer i huvudsak med Minerallagsutredningens förslag, och de flesta remissinstanserna har ingen erinran.

I dag gäller (2 kap. 10 §) att undersökningstillstånd för olja, gasformiga kolväten eller diamant skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt. Bakgrunden till detta är att själva prospekteringsarbetet i fråga om olja och gas är förenat med stora risker. Omfattande villkor behöver därför ställas bl.a. för att hindra utblåsning av en oljekälla (s.k. blowout). För diamantprospektering gäller att stora ytor berörs. De villkor som avses i dessa fall är oftast sådana som miljöhänsynen kräver men de kan även röra kompetensen hos den personal som skall bedriva undersökningsarbetet.

När det gäller allmänna intressen kan det enligt regeringen finnas särskilt skyddsvärda natur- eller kulturmiljöer vilkas skyddsintresse inte fullt ut kan tillgodoses genom tillämpning av gällande bestämmelser i minerallagen eller andra lagar. I fråga om skyddsvärda allmänna intressen är det inte självklart att dessa alltid kommer att beaktas i önskvärd utsträckning när en arbetsplan (se följande avsnitt) upprättas. Om ingen sakägare gör någon invändning mot ett förslag till arbetsplan kommer planen inte att prövas av bergmästaren. Mot den nu angivna bakgrunden framstår det som en brist att villkor till skydd för allmänna intressen endast kan meddelas i vissa undersökningstillstånd. Regeringen föreslår därför att sådana villkor skall kunna meddelas i alla typer av undersökningstillstånd. I det sammanhanget kan också de synpunkter som inkommer i länsstyrelsens yttrande över ansökan vara av betydelse.

Enligt regeringen kan det någon gång vara motiverat att föreskriva villkor till skydd för enskild rätt även i andra undersökningstillstånd än sådana som avser olja, gasformiga kolväten eller diamant. Möjligheten att föreskriva villkor till skydd för enskild rätt bör därför utvidgas till att gälla alla typer av undersökningstillstånd.

Vidare föreslår regeringen att säkerhet skall ha ställts för ersättning för skada och intrång vid undersökningsarbete innan arbetet har påbörjats.

Motionerna

I motion 2004/05:N5 (m) aktualiseras frågan om huruvida miljöprövning bör ske redan innan undersökningstillstånd beviljas. Detta kan ha betydelse såväl för såväl markägarna som för prospektören. Enligt motionärerna är ingen av dessa parter betjänt av att kostsamma och störande undersökningsarbeten genomförs inom områden där en miljöprövning skulle visa att gruvverksamhet under inga omständigheter vore acceptabel. Ett sådant förfaringsätt måste dock vägas mot den ökade kostnad som en miljöprövning i sig ger upphov till, menar motionärerna.

I motion 2003/04:N390 (fp) säger motionärerna att det måste vara en rimlig balans mellan olika intressen som gruvdrift, miljökrav, turism och markägarnas intresse. Hänsyn till allmänna intressen och enskild rätt skall tas vid brytning av all mineral och inte enbart när det är fråga om diamant, olja och gas. Trots den nya och skärpta synen på miljöfrågor anser motionärerna att nuvarande lagstiftning alltför ensidigt hävdar prospekteringslinjen. Lagstiftningen bör skärpas så att ansvarig myndighet redan vid beviljandet av undersökningstillstånd gör en rimlighetsbedömning av huruvida tillstånd för att bryta mineral kommer att lämnas vid eventuellt positiva fynd under undersökningen. Det krävs ett skydd av natur- och kulturvärden i hela landet och inte enbart i fjällvärlden och i naturreservaten.

Folkpartiet vill i kommittémotion 2004/05:N4 skärpa lagstiftningen så att vid beviljande av undersökningstillstånd hänsyn inte enbart tas till den sökandes lämplighet utan också till lämpligheten av brytning över huvud taget. Därigenom kan onödiga ingrepp i t.ex. känsliga markområden undvikas. Samtliga parter gynnas eftersom gruvbolagen inte behöver lägga kraft på en undersökning där brytning med stor sannolikhet inte kommer att tillåtas, markägare m.fl. slipper oro sig och ingrepp i naturen kan undvikas. Vidare bör skyddet av natur- och kulturvärden gälla i hela landet och inte enbart för fjällvärlden och naturreservaten. Enligt motionärerna bör större hänsyn tas till konkurrerande intressen, t.ex. turistnäringen eller jord- och skogsbruket.

I motion 2004/05:N6 (mp) framförs åsikten att reglerna om villkor för att skydda allmänna intressen är ett exempel på oklarhet i gränsdragningen mellan miljöbalkens och minerallagens regleringsområden. Detta förhållande innebär ett stöd för tanken att minerallagen bör avvecklas, sägs det i motionen. I avvaktan på den större översyn som motionärerna förordar bör i händelse av oklarhet miljöbalkens regler ha företräde framför minerallagens. Enligt motionärerna måste stor vikt läggas vid de boendes intressen. Både ingreppen och oron för ingrepp kan få stor betydelse för enskilda människors livskvalitet.

Vissa kompletterande uppgifter

Den av regeringen i lagrådsremissen föreslagna lydelsen av 2 kap. 10 § minerallagen innebär att möjligheten att i samband med undersökningstillstånd meddela villkor till skydd för enskild rätt skulle tas bort. Enligt Lagrådets

mening hade regeringen dock inte angett några övertygande skäl för att avskaffa bergmästarens möjlighet att redan i undersökningstillståndet ange villkor även till skydd för enskild rätt. Lagrådet hänvisar också till vad det sagt i fråga om att förbättra sakägarnas ställning.

Lydelsen av de aktuella bestämmelserna enligt förslaget i propositionen tillgodoser dessa synpunkter från Lagrådet. Enligt regeringens förslag ändras 2 kap. 10 § så att villkor till skydd för allmänna intressen och enskild rätt kan meddelas vid alla former av undersökningstillstånd, inte bara som i dag vid tillståndsgivning för olja, gasformiga kolväten och diamant.

Den som bedriver undersökningsarbeten i fortsättningen skall beakta risken för skada eller intrång såväl på annans egendom som på natur- och kulturmiljön och så långt som möjligt undvika sådana skador enligt förslaget till förtydligande i 3 kap. 3 § fjärde stycket.

Enligt uppgift är det inte möjligt att redan vid utfärdande av ett undersökningstillstånd på ett seriöst sätt bedöma lämpligheten av brytning i ett visst område. För det första är det okänt om det inom området över huvud taget finns någon fyndighet, för det andra är det för tidigt att bedöma vilken teknisk lösning en eventuell framtida brytning kan få. Det är inte heller möjligt att göra ens en översiktlig miljöprövning i detta tidigare skede. En sådan skulle behöva bygga på hypoteser och kan inte användas som grund för avslag. I samband med ansökan om bearbetningskoncession bedöms tillåtligheten för en gruva genom att hänsyn tas till både de grundläggande och de särskilda bestämmelserna för hushållning med mark och vatten i miljöbalken. Först då kan en adekvat bedömning göras.

Motionskravet om skydd för natur- och kulturvärden i hela landet kan inte ses som en enda fråga utan måste konkretiseras till att gälla antingen undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession samt preciseras områdesmässigt.

Enligt miljöbalkens portalparagraf (1 kap.) skall miljöbalken tillämpas så att värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas.

Besluten enligt minerallagen om **undersökningstillstånd** gäller i stor omfattning sådana åtgärder som inte har någon inverkan på markanvändningen. I den mån markanvändningen påverkas krävs tillstånd för sådant undersökningsarbete enligt miljöbalken. Olika regler blir tillämpliga beroende på vilka åtgärder det är fråga om.

När ett område med särskilda skyddsregler eller restriktioner berörs krävs medgivande från länsstyrelsen eller annan myndighet (3 kap. 6 och 7 §§ minerallagen). Dessa regler tas upp i följande avsnitt. Vidare råder det förbud mot att köra i terräng med motordrivna fordon utan särskilt tillstånd från länsstyrelsen enligt terrängkörningslagen (1975:1313). Om undersökningsarbetet innebär verksamhet eller åtgärd som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön, skall detta anmälas hos länsstyrelsen eller annan tillsynsmyndighet för samråd (12 kap. miljöbalken). Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att det inom landet eller en del av landet alltid skall göras en anmälan för samråd när det är fråga om

åtgärder som kan medföra skada på naturmiljön. Vidare är det utan länsstyrelsens tillstånd förbjudet att rubba, ändra eller skada en fast fornlämning enligt lagen om kulturminnen (1988:950).

När det är fråga om **bearbetningskoncession** är 3 och 4 kap. i miljöbalken tillämpliga. Dessa kapitel tar upp grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden samt särskilda bestämmelser om sådan hushållning i vissa områden i landet. I detta sammanhang räknas en rad skyddade områden upp. Ett extra skydd finns för de obrutna fjällen i och med att regeringen måste pröva tillåtligheten av nya anläggningar för att utvinna ämnen eller material inom dessa områden (17 kap. miljöbalken).

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets uppfattning är regeringens förslag att bergmästaren skall kunna meddela de villkor som behövs till skydd för allmänna intressen eller enskild rätt vid alla former av undersökningstillstånd ett bra förslag. Därigenom stärks skyddet bl.a. för särskilt skyddsvärda natur- eller kulturmiljöer. Ett yrkande i motion 2003/04:N390 (fp) tillgodoses helt genom utskottets ställningstagande.

Möjliggörande av kommunikation med länsstyrelsen inför beviljande av undersökningstillstånd har bl.a. betydelse i detta sammanhang. De synpunkter som inkommer i länsstyrelsens yttrande över ansökan kan vara av värde för att bedöma behovet av villkor till skydd för allmänna intressen.

I likhet med vad Lagrådet framfört anser utskottet liksom regeringen att det någon gång kan vara motiverat att föreskriva villkor till skydd för enskild rätt även när det gäller andra undersökningstillstånd än sådana som avser olja, diamant etc.

Utskottet ser också positivt på regeringsförslaget om att stärka sakägarnas ställning genom att undersökningstillstånd alltid skall förenas med villkor om att säkerhet skall ställas för den ersättning för skada och intrång som kan komma att utgå till följd av kommande undersökningsarbete.

När det gäller frågan i motionerna 2004/05:N5 (m) och 2004/05:N4 (fp) om miljöprovning i samband med beviljande av undersökningstillstånd anser utskottet att det står klart att en sådan provning inte låter sig göras i detta tidiga skede, då varken fyndigheten eller de tekniska möjligheterna att tillgodogöra sig den är kända. Motionsönskemålen om skydd för natur- och kulturvärden i hela landet anser utskottet – mot bakgrund av de kompletterande uppgifterna ovan – vara alltför opreciserade för att utförligt gå in på.

Regeringens förslag bör antas av riksdagen. Det tillgodosedda motionskravet kräver ingen ytterligare åtgärd och avstyrks därför i likhet med övriga behandlade motionsyrkanden.

Undersökningsarbete: hinder

Propositionen

Regeringen föreslår (prop. s. 45) att möjligheten att med stöd av undersökningstillstånd ta mark i anspråk för att uppföra byggnader avskaffas. Det skall enligt regeringen krävas tillstånd från bergmästaren för att ta mark i anspråk för att bygga nödvändig väg till och inom området. Vidare skall det som huvudregel vara förbjudet att utföra undersökningsarbeten närmare än 200 meter från bostadsbyggnader. Begränsningarna i rätten att utföra undersökningsarbeten i anslutning till kyrkor, samlingslokaler och liknande inrättningar samt kraftstationer och industriella anläggningar preciseras till att avse ett område inom 200 meter från byggnaden eller anläggningen. Begränsningarna i rätten att utföra undersökningsarbete i anslutning till anläggningar av betydelse för totalförsvaret preciseras också till att avse ett område inom 200 meter från skyddsobjekt.

I huvudsak är regeringens förslag detsamma som Minerallagsutredningens. De flesta remissinstanserna instämmer i förslaget.

Inga motioner har väckts på detta område.

Undersökningsarbete: minsta skada på natur- och kulturmiljön

Propositionen

Enligt regeringens förslag (prop. s. 48) skall undersökningsarbeten utföras så att minsta skada och intrång vållas på någon annans egendom och på natur- och kulturmiljön.

Förslaget överensstämmer med Minerallagsutredningens förslag. Åtskilliga remissinsatser tillstyrker. Naturskyddsföreningen m.fl. är tveksamma till bestämmelsens praktiska betydelse. Invest in Sweden Agency (ISA) liksom Malå och Sorsele kommuner anser att kravet måste avvägas mot vad som är tekniskt möjligt och ekonomiskt försvarbart.

Regeringen motiverar förslaget med att nuvarande bestämmelse i 3 kap. 3 § tredje stycket minerallagen är en allmän hänsynsregel av innebörd att undersökningsarbete skall bedrivas så att minsta skada och intrång vållas. Den kan emellertid ha uppfattats som oklar när det gäller sådan skada och olägenhet som endast vållas på natur- och kulturmiljön. Därför bör en ändring göras så att det klart framgår att undersökningsarbeten alltid skall utföras så att minsta skada och intrång vållas både på annans egendom och på natur- och kulturmiljön.

Inga motioner har väckts på detta område.

Undersökningsarbete: arbetsplan

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag om arbetsplan, vilket ger en effektiv hantering samtidigt som markägarna och övriga sakägare kommer in i en dialog med prospektören. *Jämför reservationerna 11 (m, fp, kd) och 12 (mp).*

Propositionen

Regeringens förslag

Fastighetsägare och andra sakägare skall ges möjlighet att påverka hur undersökningsarbeten utförs, föreslår regeringen. För allt undersökningsarbete skall prospektören upprätta en arbetsplan (prop. s. 49), som delges berörda sakägare och sänds till bergmästaren. Sakägares invändningar mot planen skall vara prospektören till handa inom tre veckor från delgivningen.

En arbetsplan föreslås bli gällande om den lämnas utan invändning av sakägarna. Om invändningar framställs, blir arbetsplanen gällande om prospektören och sakägaren/sakägarna kommer överens om dess innehåll eller om den på begäran av prospektören fastställs av bergmästaren.

Vid bergmästarens prövning skall göras en avvägning mellan prospektörens behov av att kunna utföra ändamålsenliga undersökningar och sakägarens/sakägarnas intresse av att arbetet begränsas eller inte tillåts. Bergmästaren får vid prövningen meddela de villkor som behövs till skydd för allmänna intressen och enskild rätt och för att förebygga eller begränsa olägenheter.

Minerallagsutredningens förslag på denna punkt innebar att prospektören vid mer ingripande undersökningsarbeten¹ skulle vara skyldig att söka ingå avtal med fastighetsägaren och andra berörda sakägare. Om överenskommelse inte kunde träffas skulle bergmästaren fatta särskilt beslut. Enligt utredningsförslaget skulle prospektören ersätta fastighetsägaren för skada och intrång och även för nyttjande av fastigheten. Detta förslag tillstyrktes av ett mycket stort antal remissinstanser.

Regeringsförslaget överensstämmer i sak med arbetsgruppens förslag, dvs. att särskild ersättning för nyttjandet av fastigheten inte bör utgå vid undersökningsarbete. Enligt arbetsgruppens mening är det inte lämpligt att kombinera en ersättning för nyttjandet med den nuvarande ersättningen för skada och intrång som orsakas av undersökningsarbetet. Eftersom nyttjanderättsersättningen sannolikt ofta skulle baseras på den skada som mer ingripande undersökningsarbete innefattar, skulle resultatet blir att fastighetsägaren kompenseras dubbelt för samma skada. Detta kan knappast anses vara rimligt, argumenterar arbetsgruppen. Några remissinstanser ansåg att arbetsgruppens förslag

¹ Exempelvis användande av fordonsburen utrustning, trädfallning eller sprängning.

var ett steg i rätt riktning men inte tillräckligt långtgående. Övervägande positiva till förslaget var bl.a. Bergsstaten, Statens fastighetsverk, Lantmäteriverket och flera kommuner i Västerbottens län. Flera remissinstanser ansåg att den föreslagna tiden för att anföra invändningar mot arbetsplanen (tre veckor) var alltför kort, medan Svenska Gruvföreningen var av motsatt uppfattning. Sametinget och Svenska samernas riksförbund betonade att arbetsplanen bör sändas till den sameby inom vars område verksamheten skall äga rum.

Enligt regeringen är det inte lämpligt att införa lagregler om att parterna skall träffa avtal innan undersökningsarbete får påbörjas.

I dag gäller enligt 3 kap. 5 § minerallagen att prospektören – minst två veckor innan undersökningsarbete påbörjas – skall underrätta bl.a. ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas. Det konstateras i propositionen att en tidig, öppen och fungerande dialog mellan prospektörer och fastighetsägare är ägnad att underlätta även senare skeden i processen. Regeringen anser mot denna bakgrund att regeln i 3 kap. 5 § bör utvidgas så att prospektören skall upprätta en arbetsplan över kommande undersökningsarbete vilken skall delges fastighetsägare och andra kända sakägare samt sändas till bergmästaren.

En sådan arbetsplan bör innehålla en beskrivning av vilka åtgärder prospektören önskar vidta på fastigheten, en tidsplan för åtgärderna och en beskrivning av åtgärdernas inverkan på allmänna intressen och på enskild rätt. Detta är uppgifter som prospektörerna bör ha en klar uppfattning om när undersökningsarbetena startar och kan enligt regeringen inte sägas utgöra någon särskilt betungande uppgift för företagen. Det finns dock anledning att låta kravet på arbetsplan omfatta alla typer av undersökningsarbete och inte bara de mer ingripande, sägs det i propositionen. På så sätt undviks även gränsdragningsproblem. Reglerna blir också mer förutsebara och lättare att tillämpa.

En arbetsplan behöver förnyas så snart undersökningsarbetet går utöver vad som redovisats i planen. En godkänd arbetsplan utesluter inte de ytterligare tillstånd för mer ingripande undersökningsarbeten som kan krävas enligt annan lagstiftning.

När fastighetsägare och andra sakägare delges en arbetsplan får de möjlighet att bilda sig en uppfattning om den planerade verksamheten kan accepteras eller inte. Inom viss tid måste detta skriftligen meddelas tillståndshavaren. Det nya förfarandet med arbetsplaner medför att det kommer att dröja längre tid innan undersökningsarbetet kan påbörjas. Enligt regeringen är det angeläget att hålla handläggningstiderna för arbetsplaner så korta som möjligt. Vid denna avvägning får tre veckor anses vara en rimlig tidrymd för att sakägarna skall kunna framställa invändningar, anser regeringen.

Om ingen sakägare har något att invända mot arbetsplanen kan arbetet komma i gång omedelbart enligt regeringens förslag. Vissa invändningar kan leda till att prospektören startar en dialog med sakägaren/sakägarna och därefter justerar arbetsplanen så att invändningarna inte längre kvarstår. Då är det

inte heller nödvändigt med någon särskild myndighetsprövning, menar regeringen.

I det fall invändningar mot arbetsplanen består skall prospektören kunna vända sig till bergmästaren med en begäran om att arbetsplanen fastställs. Bergmästarens prövning av arbetsplanen skall utgöra en oberoende granskning av undersökningsarbetet, dess tidsåtgång och de skäl som anförts mot arbetet. Bergmästaren är fri att avgöra hur arbetsplanen utformas och kan förena planen med villkor för att skydda allmänna intressen och enskild rätt.

Lagrådets invändningar

Enligt Lagrådet framstår förslaget om att prospektören skall upprätta en arbetsplan över kommande undersökningsarbete som välgrundat och ägnat att tillgodose fastighetsägarnas intresse. I propositionen redovisas att Lagrådet har ifrågasatt om inte varje arbetsplan, vare sig den är oomstridd, överenskommen eller prövad, borde fastställas av bergmästaren och därmed omfattas av ett överklagbart beslut. Förfarandet skulle därigenom bli mer enhetligt och tydligt. Vidare skulle i samtliga fall allmänna intressen beaktas. En möjlighet borde då också öppnas för företrädare för sådana intressen att framställa invändningar mot den arbetsplan som tillståndshavaren upprättat. Lagrådet har också pekat på att det inte kan uteslutas att även arbetsplaner som blivit gällande utan medverkan av bergmästaren kan komma att innehålla åtgärd eller markpåverkan som ger anledning till invändningar från någon berörd sakägare.

Regeringens synpunkter i förhållande till Lagrådets invändningar

För att kunna uppnå syftet med det nya förfarandet med arbetsplaner i samband med undersökningsarbeten är det enligt regeringens mening nödvändigt att det finns utrymme för de inblandade parterna att komma överens om hur undersökningsarbetet skall bedrivas. Om även oomstridda arbetsplaner, liksom arbetsplaner som sedermera lett till en överenskommelse, alltid skulle prövas av bergmästaren skulle incitamentet för tillståndshavaren att förbättra dialogen med berörda sakägare kraftigt minska. Lagrådets förslag skulle också innebära att undersökningsarbeten som ingen har ifrågasatt skulle försenas. Företagens bedömning av handläggningstiderna är en viktig del av underlaget inför deras beslut om Sverige är ett lämpligt land för prospekteringsverksamhet, enligt vad som sägs i propositionen.

Regeringens förslag utgår bl.a. från att handläggningstiderna skall vara så korta som möjligt och att rättssäkerhetssynpunkterna skall beaktas. Det erinras om att ersättning utgår för skada och intrång med anledning av undersökningsarbete och att säkerhet för sådan ersättning skall ha ställts innan undersökningsarbetet får påbörjas. Om arbetena ändå medför *intrång i någon enskilds rätt* på ett sätt som den enskilde inte fått möjlighet att yttra sig över har denne möjlighet att vända sig till bergmästaren, vilken är tillsynsansvarig enligt lagen.

När det gäller *skyddet för allmänna intressen* i de fall tillståndshavaren och sakägarna kommer överens om innehållet i arbetsplanen och företrädare för de allmänna intressena inte är sakägare, kommer deras ställning att förstärkas genom att regeringen avser att i förordning föreskriva att bergmästaren skall kommunicera ansökningar om undersökningstillstånd med länsstyrelsen. Bergmästaren är enligt förslaget till 2 kap. 10 § minerallagen alltid skyldig att i undersökningstillstånd meddela de villkor som behövs till skydd för allmänna intressen.

Vidare finns det en möjlighet för bergmästaren att med stöd av 15 kap. 3 § andra stycket minerallagen förbjuda undersökningsarbetet om en uppenbar fara för allmänt eller enskilt intresse inträffar.

Mot denna bakgrund har regeringen inte velat följa Lagrådets förslag att låta även oomstridda och överenskomna arbetsplaner fastställas av bergmästaren. Det finns dock enligt regeringen anledning att noga följa utvecklingen av systemet med arbetsplaner i praktiken och vid behov återkomma med förslag om eventuella justeringar av systemet.

Övrigt

För att förhindra att grundlösa invändningar blockerar utförandet av undersökningsarbeten bör det kunna förordnas att ett beslut om fastställande av en arbetsplan skall gälla utan att det har vunnit laga kraft, enligt vad som sägs i propositionen.

Även i fortsättningen bör det vara straffbart att inte iakttä gällande bestämmelser om vilka åtgärder som krävs innan undersökningsarbeten får utföras. Straffbestämmelsen i 15 kap. 6 § minerallagen bör därför enligt regeringen anpassas efter den nya ordningen.

Motionerna

I motion 2004/04:N5 (m) instämmer motionärerna i Minerallagsutredningens bedömning att prospektören vid ingripande undersökningsarbeten skall vara skyldig att söka ingå avtal med fastighetsägaren och andra berörda sakägare om detta. Kan inte överenskommelse träffas skall bergmästaren fatta ett särskilt beslut i frågan. Detta kräver ändring såväl i minerallagen som i mineralförordningen. Vid denna typ av undersökningsarbeten skall prospektören ersätta fastighetsägaren, inte endast för skada och intrång utan även för nyttjande av fastigheten. Motionärernas förslag knyter an till den i Minerallagsutredningen föreslagna förändringen i 7 kap. 3 § jordabalken, varigenom jordabalkens bestämmelser om nyttjanderätt blir tillämpliga på sådana överenskommelser om undersökningsarbete som fastighetsägaren ingår med tillståndshavaren.

Motionärerna ifrågasätter inte regeringens bedömning angående arbetsplaner. Dröjsmål och byråkrati bör undvikas och skyddet av allmänna och enskilda intressen tillgodoses väl även utan beaktande av Lagrådets förslag. Motionärerna ansluter sig till regeringens uppfattning att utvecklingen noga

måste följas. För att säkerställa att så sker anser motionärerna att regeringen bör återkomma till riksdagen senast vid utgången av år 2006 med en redovisning av en sådan uppföljning.

Andra synpunkter som framförs rörande arbetsplanen är att tidsgränsen för sakägares invändningar mot planen – tre veckor – är alltför snäv i regeringsförslaget. Enligt motionärerna kan en månad anses vara en rimlig tid för att ta ställning till arbetsplanen. Med hänsyn till den tid det i allmänhet tar innan gruvbrytning kommer till stånd och till de kostnader och det risktagande som är förenat med prospekteringsverksamhet kan det knappast vara rimligt att anta att beslut om prospektering fattas med så kort framförhållning att några veckors dröjsmål har avgörande betydelse, är argumentet. Vikten av att markägaren har en rimlig tid att ta ställning till en arbetsplan väger därför tyngre än eventuella negativa effekter av en något längre handläggningstid, menar motionärerna.

I motion 2004/05:N4 (fp) föreslås ett ökat samråd mellan gruvbolagen och markägarna. Lagtexten i 3 kap. 5 § minerallagen bör därför ändras på annat sätt än regeringen föreslår, nämligen så att det framgår att det är företagets skyldighet att samråda med markägare och innehavare av nyttjanderätt för att försöka träffa en uppgörelse om genomförandet av undersökningsarbetet. Det som tas upp vid samrådet skall enligt motionärerna ligga till grund för arbetsplanen.

Såväl i nämnda motion som i motion 2003/04:N390 (fp) anförs att ärenden om undersökningsarbete måste ha vunnit laga kraft innan undersökningsarbetena får startas.

En tvingande lagstiftning om att upprätta en arbetsplan kan leda till onödigt krångel för prospektörerna, hävdas det i motion 2004/05:N1 (kd). En sådan lagstiftning avvisas av motionärerna. Dock bör en arbetsplan upprättas i de fall fastighetsägare eller andra sakägare kräver en sådan. Därför bör prospektörerna alltid skicka en förfrågan till berörda fastighetsägare och sakägare om huruvida en arbetsplan bör upprättas. Denna lösning tillgodoser enligt motionärerna såväl den enskildes rättigheter som prospektörernas behov av smidighet.

I motion 2004/05:N6 (mp) sägs att tre veckor är en orimligt kort tid för sakägarna att framställa invändningar mot prospektörens arbetsplan för undersökningsarbeten. Sakägarna kan behöva vända sig till utomstående för att få hjälp och stöd, vilket kräver längre tid. Miljöpartiet anser därför att sakägare och andra berörda bör få fyra veckor på sig att komma med synpunkter på planen. Perioden mellan midsommar och den 1 augusti samt mellan julafton och trettondagshelgen bör inte ingå i dessa fyra veckor.

Vissa kompletterande uppgifter

Svenska samernas riksförbund har i skrivelse till utskottet, daterad den 15 december 2004, redovisat synpunkter på lagförslaget när det gäller delgivning av arbetsplanen vid undersökningsarbete. Enligt riksförbundet bör lagtexten

formuleras mer precist och i enlighet med 10 § rennäringslagen (1971:437). Lydelsen av 3 kap. 5 § minerallagen i denna del bör enligt riksförbundet vara: ”Arbetsplanen skall delges berörd sameby” i stället för den i propositionen föreslagna lydelsen: ”Delgivning med innehavare av renskötselrätt får ske genom att arbetsplanen delges den sameby som innehavarna tillhör.” Riksförbundet anser att den av regeringen föreslagna formuleringen ”innehavare av renskötselrätt” är omotiverad eftersom det är samebyn som enligt rennäringslagen företräder renskötselrätten inom byns område. Det får inte råda någon tvekan om att arbetsplanen ovillkorligen skall delges samebyn enligt den inkomna skrivelsen.

I flera motioner förordas lösningar som närmar sig det av Minerallagsutredningen föreslagna systemet, dvs. att innan ingripande undersökningsarbeten får utföras skall prospektören och markägarna förhandla om hur undersökningsarbetet skall utföras. Enligt utredningen skulle som huvudregel förhandlingen utmynna i en överenskommelse mellan parterna. Det är dock inte möjligt att låta enskilda markägare helt hindra undersökningsarbeten på fastigheten utan tungt vägande skäl. Om en överenskommelse sålunda inte kunde träffas skulle bergmästaren enligt utredningsförslaget pröva frågan. Därvid skulle en avvägning göras mellan prospektörens intresse av en ändamålsenlig undersökning och markägarens skäl mot att undersökningsarbeten skall få äga rum.

Med de prospekteringsmetoder som används i dag är det mycket sällsynt att ny väg behöver byggas i samband med undersökningsarbetet. När emellertid en väg måste byggas – vare sig det är fråga om en väg till undersökningsområdet eller en väg inom detta område – kan ett sådant bygge innebära omfattande ingrepp i fastigheten. Enligt regeringsförslaget måste tillståndshavaren fortsättningsvis ha tillstånd från bergmästaren för att ta mark i anspråk i syfte att bygga nödvändig väg inte bara *till* utan även *inom* området.

I ett par motionsyrkanden krävs att arbetsplanen skall ha vunnit laga kraft innan undersökningsarbetet får starta. Regeringsförslaget innebär att undersökningsarbete endast skall få genomföras i enlighet med en gällande arbetsplan. Förslaget om en arbetsplan där sakägarna ges möjlighet att påverka innehållet syftar till att förbättra dialogen mellan sakägare och prospektör. En regel om lagakraftvinnande förutsätter en generell prövning av bergmästaren och skulle motverka syftet med en arbetsplan, dvs. möjligheterna till dialog. De enkla undersökningsarbeten som det kan bli fråga om utan att tillstånd krävs av annan lagstiftning, t.ex. miljöbalken, medför oftast ingen eller endast ringa inverkan på markanvändningen. Dessutom utgår ersättning för skada och intrång med anledning av undersökningsarbetet. Vidare måste säkerhet för sådan ersättning ha ställts innan undersökningsarbete påbörjas.

Enligt uppgift kommer regeringens styrning och uppföljning av Bergsstatens verksamhet naturligen att uppmärksamma effekterna av det förändrade regelsystemet.

Utskottets ställningstagande

Enligt utskottets uppfattning är det en funktionell ordning att bergmästaren kommer att göra en avvägning mellan prospektörens och markägarens behov endast i det fallet att invändningar mot prospektörens arbetsplan kvarstår från fastighetsägarnas sida. Om fastighetsägarna inte har invändningar eller om invändningarna har kunnat bemötas av prospektören, så att de inte längre utgör problem, kan arbetet komma i gång genast. Effektivitet eftersträvas samtidigt som markägarna och övriga sakägare kommer in i en dialog med prospektören. Markägarnas inflytande på undersökningsarbetet ökar eftersom ett undersökningsarbete inte får startas utan att det finns en gällande arbetsplan. Vidare måste en arbetsplan förnyas så snart undersökningsarbetet går utöver vad som redovisats i planen.

Hur stor andel av arbetsplanerna som i brist på en överenskommelse slutligen kommer att beslutas av bergmästaren är svårt att bedöma. Det finns skäl att understryka vad regeringen anför om behovet av att noga följa utvecklingen av systemet med arbetsplaner i praktiken. Vid behov avser regeringen att återkomma med eventuella justeringar av systemet. Utskottet utgår från att regeringen följer upp regelsystemet med arbetsplaner och att effekterna av det förändrade systemet kommer att utvärderas och redovisas. Dock avvisar utskottet kravet i motion 2004/05:N5 (m) på att en sådan redovisning skall delges riksdagen senast vid utgången av år 2006.

I flera motioner förordas lösningar som närmar sig det av Minerallagsutredningen föreslagna systemet, dvs. att vid mer ingripande undersökningsarbeten prospektören skulle vara skyldig att söka ingå avtal med fastighetsägaren och andra berörda sakägare. Utskottet instämmer med regeringen i att systemet med arbetsplan bör gälla samtliga undersökningsarbeten och inte bara de mer ingripande. Därigenom undviks gränsdragningsproblem, vilket gör reglernas tillämpning mer förutsebar.

I ett par motioner anses att tiden tre veckor är alltför kort för att sakägarna skall kunna framföra invändningar, särskilt om frågeställningen kräver experthjälp. Utskottet anser för sin del att tre veckor förefaller vara en rimlig tid men att denna fråga självklart också kommer att ingå i en uppföljning av regelsystemet.

Motionsyrkandena om lagakraftvinnande av arbetsplanen innan undersökningsarbetet får starta avvisar utskottet med motiveringen att detta förutsätter att bergmästaren i princip prövar samtliga arbetsplaner. Därigenom uppnås inte fördelen med en dialog mellan markägare och prospektör.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet propositionen i här berörd del och avstyrker de här behandlade motionerna i aktuella delar.

Bearbetningskoncession: ersättning och inlösen av fastighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag om ersättning och inlösen av fastighet vid utnyttjad bearbetningskoncession. Utskottet finner förslaget välmotiverat. *Jämför reservation 13 (m, fp, kd, mp).*

Propositionen

Regeringen föreslår (prop. s. 55) att koncessionshavaren skall ersätta skada som föranleds av att en bearbetningskoncession beviljas. Tvister om ersättning skall kunna prövas av bergmästaren när skadan uppkommit, dock senast när markanvisningsförrättning hålls. Om koncessionshavaren inte begärt markanvisning inom tio år skall fastighetsägaren ha rätt att begära inlösen av fastigheten eller av del av denna. Oavsett den tid som förflutit efter det att bearbetningskoncession beviljats skall fastighetsägare kunna begära inlösen, om det uppstår synnerligt men. Regeringens förslag leder till ändringar i 7 kap. minerallagen.

Regeringens förslag överensstämmer delvis med Minerallagsutredningens. Därutöver hade utredningen ett förslag att koncessionshavaren skulle erlagga en årlig ersättning till ägare av fastigheter inom koncessionsområdet från det att koncessionsbeslutet vinner laga kraft till dess att ett beslut om markanvisning vinner laga kraft. Koncessionshavaren skulle enligt utredningen betala en årlig avgift på 1 % av prisbasbeloppet per hektar under de första fem åren och därefter 2 % av prisbasbeloppet. Flertalet remissinstanser har tillstyrkt utredningens förslag. Arbetsgruppens förslag överensstämmer huvudsakligen med regeringens.

Minerallagen vilar på expropriationsrättslig grund, konstateras det i propositionen. En bearbetningskoncession beviljas som regel för 25 år, men det finns inte någon skyldighet för koncessionshavaren att komma i gång med driften. Förändringar i konjunktur, malmpriser m.m. kan få koncessionshavaren att avvakta. För fastighetsägare kan detta medföra att det inte går att planera investeringar eller nyttjande av fastigheten på sikt. Minerallagsutredningens förslag beträffande årligen återkommande ersättningar till fastighetsägare under den tid som en bearbetningskoncession inte utnyttjas avvisas dock av regeringen med motiveringen att denna ordning avviker från expropriationsrättsliga grunder. Dessa grunder innebär i korthet att ersättning utgår för skada och intrång, varvid ersättningen för intrång motsvarar den minskning av fastighetens marknadsvärde som intrånget innebär. Därför är det enligt regeringen inte lämpligt med en årlig ersättning. Den som lider skada till följd av att en bearbetningskoncession har beviljats skall ha rätt att få ersättningsfrågan prövad före en eventuell markanvisningsförrättning.

Motionerna

I motion 2004/05:N5 (m) instämmer motionärerna i Minerallagsutredningens bedömning om en årlig ersättning till fastighetsägaren inom koncessionsområdet från det att koncessionsbeslutet vinner laga kraft till dess att beslut om markanvisning vinner laga kraft. Enligt motionärernas förslag bör riksdagen besluta om motsvarande lagändringar.

I motion 2004/05:N1 (kd) anför motionärerna att de finner det märkvärdigt att regeringen inte instämmer i Minerallagsutredningens förslag om att koncessionshavaren årligen skall betala en avgift till fastighetsägaren. Att den osäkerhet som fastighetsägaren känner bör ersättas i någon form är motionärernas utgångspunkt. Ett belopp på 1 % av prisbasbeloppet per hektar de första fem åren och därefter 2 % är ett rimligt belopp, resonerar de. På övriga punkter tillstyrks regeringens förslag.

Vissa kompetterande uppgifter

Minerallagsutredningens förslag har som utgångspunkt att fastighetsägaren äger de koncessionsmineral som finns inom fastigheten. Regeringens uppfattning är att det inte finns tillräckliga skäl att i detta begränsade sammanhang ta ställning till äganderätsfrågan. Därmed är utgångspunkterna olika när det gäller rätt till årlig ersättning.

Ersättningens storlek för skada och intrång beräknas i princip i enlighet med expropriationslagens regler.

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner regeringsförslaget välmotiverat eftersom minerallagen vilar på expropriationsrättslig grund. I motsats till vad som föreslås i motionerna 2004/04:N5 (m) och 2004/05:N1 (kd) anser utskottet att det inte vore lämpligt med en årlig ersättning till fastighetsägarna vid sidan av den ersättning de får för skada och intrång, inklusive den minskning av fastighetens marknadsvärde som intrånget innebär.

Därmed tillstyrker utskottet regeringens förslag och avstyrker behandlade motioner i aktuella delar.

Bearbetningskoncession: mineralersättning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till mineralersättning. Ett fastläggande av hållbara ersättningsregler – som är en grund för att stimulera markägarnas intresse – är av stor vikt för branschen. *Jäm-för reservationerna 14 (m, fp, kd) och 15 (mp).*

Propositionen

Regeringen föreslår (prop. s. 59) att koncessionshavaren vid gruvbrytning skall betala en särskild ersättning – mineralersättning – till fastighetsägare inom koncessionsområdet och till staten. Mineralersättningen skall huvudsakligen vara utformad med den tidigare jordägaravgälden som förebild och motsvara 2 % av det beräknade värdet av mängden brutet och uppfordrat koncessionsmineral under året. Av ersättningen skall tre fjärdedelar tillfalla fastighetsägarna och en fjärdedel staten. Mineralersättningen skall fastställas i efterskott för varje kalenderår och betalas inom en månad från det att ersättningsbeslutet vunnit laga kraft. Beslut om mineralersättning skall få verkställas i likhet med andra beslut om ersättning enligt 7 kap. minerallagen.

Regeringen gör vidare bedömningen att den del av ersättningen som tillfaller staten bör redovisas mot inkomsttitel. Anslaget för geovetenskaplig forskning bör förstärkas motsvarande de beräknade intäkterna. Medlen bör användas till forskning och utveckling inom området långsiktigt hållbar utveckling av mineralresurser.

Regeringsförslaget överensstämmer delvis med Minerallagsutredningens. Dock föreslog utredningen att också fastighetsägare utanför bearbetningskoncessionens område inom det markanvisade området skulle omfattas av ersättningssystemet. Ersättningen skulle enligt utredningen utgöra 2 % av saluvärdet av det mineral som bryts och uppfordras och i sin helhet betalas till fastighetsägare.

Arbetsgruppens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Ersättningen skall dock endast utgå till ägare av de fastigheter som omfattas av bearbetningskoncessionen.

Ingen remissinstans motsätter sig att någon form av ersättning skall utgå. Sametinget och Svenska samernas riksförbund anser att ersättning även skall utgå till sameby.

Skälen för regeringens förslag och bedömning är att det allmänna intresset av mineralutvinning har kommit att ifrågasättas. Lagstiftningen har kommit att betraktas som orättvis och otidsenlig. Regeringen gör bedömningen att omfattningen av fastighetsägarens rätt till fastigheten i höjd- och djupled är omstridd. Det finns inte några lagregler som klargör frågan, anför det. Klart är att en fastighet (som inte är tredimensionellt avgränsad) omfattar ett visst utrymme ovanför och ett visst utrymme under markytan, samtidigt som utsträckningen inte synes vara obegränsad i höjd- och djupled. I detta begränsade sammanhang anser regeringen, som tidigare nämnts, att det inte finns tillräckliga skäl att ta ställning till den grundläggande fastighetsrättsliga lagstiftningen.

Det konstateras i propositionen att det finns ett stort antal bestämmelser som i olika avseenden inskränker en fastighetsägares befogenheter att förfoga över fastigheten, bl.a. bestämmelserna i minerallagen. Det är enligt regeringen inte aktuellt att i detta sammanhang i grunden förändra systemet med undersökningstillstånd och bearbetningskoncession.

Frågan om huruvida äganderätten till en fastighet även omfattar mineral inom fastighetens utbredningsyta är därmed av underordnad betydelse för frågan om fastighetsägare bör erhålla särskild mineralersättning till följd av gruvbrytning. Återinförandet av en rätt till särskild ersättning för mineral som tas i anspråk skall, tillsammans med övriga föreslagna förändringar i mineralagen till sakägarnas förmån, kunna bidra till en bredare acceptans av gruvdriften, anser regeringen. En sådan acceptans är ägnad att förbättra förutsättningarna för en fortsatt framgångsrik gruvnäring i landet, sägs det.

Eftersom ersättningen skall vara utformad så att den kompenserar för att fastigheten utnyttjas för gruvbrytning är det enligt regeringen naturligt att kretsen av ersättningsberättigade utgörs av ägarna av de fastigheter som finns inom koncessionsområdet.

Regeringens förslag innebär att ersättning ej skall utgå till innehavare av särskild rätt till fastighet. Det anförs att det saknas skäl att i detta avseende behandla innehavare av renskötselrätt på annat sätt än innehavare av andra särskilda rättigheter. Om det uppstår skada eller intrång i denna rätt föreligger rätt till ersättning enligt reglerna i 7 kap. mineralagen, erinras det om i propositionen. Frågan om huruvida samebyar med stöd av ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder kan ha rätt till mineralersättning får enligt regeringen övervägas i annat sammanhang.

Kronoandelen som avskaffades år 1993 innebar att staten hade hälftenrätten till fyndigheten och möjlighet att framtvinga brytning. Ur ett historiskt perspektiv är det därför naturligt att staten ges en andel i mineralersättningen, sägs det i propositionen. Mot den bakgrunden anser regeringen att en del av mineralersättningen skall betalas till staten och redovisas mot inkomstitel för att användas till forskning för hållbar utveckling av mineralresurser. Naturressröspärande teknik ger positiva effekter både för samhället och för industrin.

Sammanfattningsvis anser regeringen att mineralersättningen bör beräknas med utgångspunkt från de mineral som omfattas av koncessionen och den mängd mineral som bryts och uppfordras inom koncessionsområdet. En viss skillnad bör göras mellan mer och mindre givande gruvor, vilket medför att en helt schabloniserad metod inte kan väljas. Beräkningen skall ske på grundval av genomsnittspriset för mineralet under året eller ett motsvarande värde. Metod för att åsätta mineralen ett värde bör göras utifrån noteringar på råvarubörs, pris enligt avtal m.m. När det gäller järn är det enligt regeringen naturligt att utgå från priset på råstål, där det föreligger internationella noteringar.

Ersättningen bör betalas ut under gruvans hela livstid. Normalt skall den ersättningsberättigade inte behöva vara aktiv för att få ta del av ersättningen. Det beskrivna systemet skall endast gälla för koncessioner som beviljas efter det att den nya lagen har trätt i kraft.

Den interdepartementala arbetsgruppen har i sin rapport redovisat beräkningar som innebär att om befintliga gruvor skulle ha belastats med en ersättning på 2 ‰ av mineralens värde skulle den totala ersättningen för år 2001 ha uppgått till drygt 18 miljoner kronor. Det skulle innebära att en fastighetsägare i genomsnitt skulle få ca 5 600 kr per hektar. Om beräkningen baseras på

gruvor som öppnats under senare tid skulle ersättningen ligga på ca 12 000 kr per hektar.

Regeringen delar arbetsgruppens uppfattning att ersättningsnivån skall vara 2 ‰. Denna nivå bör inte verka avhållande på nya investeringar i gruvverksamhet. Enligt regeringen utgör 1,5 ‰ en rimlig årlig ersättning till fastighetsägarna och resterande 0,5 ‰ bör avsättas till forskning. Regeringen förmodar att det kommer att dröja några år innan medlen kan finansiera mer omfattande forskning.

Vidare anser regeringen att mineralersättningen inte skall beaktas vid bestämmande av annan ersättning enligt minerallagen.

Motionerna

I motion 2004/05:N5 (m) föreslås att mineralersättningen skall benämnas ”jordägaravgäld” för att markera återgången till en tidigare ordning där markägarens rätt respekterades i högre grad. Lagtexten bör ändras i enlighet med detta. Vidare avvisar motionärerna att en fjärdedel av mineralersättningen (jordägaravgälden) skall tillfalla staten. Enligt motionärerna bör hela ersättningen gå till fastighetsägarna.

Motionärerna accepterar tills vidare regeringens förslag att ersättningen skall motsvara 2 ‰ av det beräknade värdet av mängden brutet och uppfordrat koncessionsmineral under året. Inget underlag presenteras för att motivera just denna nivå på ersättningen, påpekar motionärerna. De anför dels att denna andel bör anges som en miniminivå, dels att riksdagen skall begära att regeringen återkommer med ett bättre beslutsunderlag inklusive en nationalekonomisk analys av effekterna på gruvnäringen senast vid utgången av år 2005. Om detta underlag så föranleder skall en justering av avgiften göras.

I motion 2004/05:N2 (m) framhålls att det är på tiden att markägaren ges en rätt till ersättning för de mineraler som utvinns från dennes mark. Enligt motionären bör dock alla markägare omfattas av ersättning – även ägare till mark där utvinning redan pågår. Regeringen bör återkomma till riksdagen inom ett år med ett underlag för övervägande om rimlig nivå på markersättning. Motionären avvisar förslaget om att en del av ersättningen skall tillfalla staten.

Motionärerna till motion 2004/05:N1 (kd) anser inte att det är rimligt att införa en ”mineralskatt” på en fjärdedel av den totala ersättningen. Detta regeringsförslag avvisas. Vidare påpekas att koncessionshavaren redan i dag betalar höga avgifter till Bergsstaten för tillstånd etc. Ersättningsnivån är inte självklar, menar motionärerna. De har dock inga invändningar mot regeringens uppfattning att den tidigare jordägaravgälden kan ses som förebild.

I motion 2004/05:N6 (mp) invänder motionärerna mot principen med öronmärkning av pengar till viss forskning – i detta fall geovetenskaplig forskning. Även om pengar öronmärks för långsiktigt hållbar utveckling av mineralresurser är det inte givet att det största behovet finns inom just geovetenskaplig forskning. Under förutsättning av att medlen ändå skall öronmär-

kas anser motionärerna att de skall användas för forskning och utveckling med inriktningen att öka nyttan per given mängd uttag av ickeförnybart material. Exempelvis kan främjande av materialåtervinning komma i fråga.

Vissa kompletterande uppgifter

Det kan konstateras att flertalet remissinstanser tillstyrker eller är positiva till det föreslagna sättet att beräkna ersättningen.

Svenska samernas riksförbund har i den tidigare nämnda skrivelsen till utskottet, daterad den 15 december 2004, framfört att mineralersättning bör utgå till sameby på samma sätt som till fastighetsägare. I skrivelsen påpekas att ILO:s konvention nr 169 utgår från ett förhållande då staten har äganderätten till mineraltillgångar. Eftersom mineralersättningen inte bygger på någon bestämd förutsättning om äganderätten till mineral utan är en samlad bedömning som leder till att det finns skäl att återinföra ett särskilt ersättningssystem vid gruvbrytning, är argumentet om markägande inte aktuellt, anför det i skrivelsen. Renskötselrätten ingår således inte i markägande. Därför behöver, enligt riksförbundet, Sverige inte avvakta att Sverige ratificerar ILO:s konvention nr 169 för att mineralersättning skall kunna utgå.

Enligt uppgifter från Regeringskansliet har 15 länder ratificerat konventionen, bland dem Norge och Danmark, medan Finland utreder frågan.

För närvarande pågår två utredningar som kommer att utgöra underlag vid en senare bedömning av eventuell ratificering av konvention nr 169. Dels är en gränsdragningskommission tillsatt (särskild utredare: lagman Jan Alvå) med uppgift att utreda omfattningen av den mark där renskötselrätt föreligger; i uppdraget (dir. 2002:7) ingår att fastställa i vilken omfattning som samerna traditionellt innehar mark respektive nyttjar mark tillsammans med andra. Dels har en särskild utredare (generalsekreterare Sören Ekström) tillkallats för att så långt det är möjligt klarlägga grunderna för och omfattningen av samebymedlemmars och markägares rätt till jakt och fiske inom lappmarkerna och renbetesfjällen. Vidare skall utredaren bl.a. överväga vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att samarbetet om jakt och fiske mellan markägare, samebymedlemmar och nyttjanderättshavare skall kunna förbättras. Båda utredningarna skall redovisas senast i december 2005.

Förslaget från Svenska samernas riksförbund om mineralersättning skulle kunna leda till att en viss bearbetningskoncession medför ersättning såväl till fastighetsägare som till sameby. Härutöver finns synpunkten att samebyarnas nyttjanderätt av marken skulle behandlas annorlunda än andra särskilda rätter till fastigheter.

Föreningen för gruvor, mineral- och metallproducenter i Sverige (Svemin, f.d. Svenska Gruvföreningen) har till utskottet lämnat en skrivelse, daterad den 27 januari 2005, med synpunkter på beräkningssättet för mineralersättning. Dels anser Svemin att beräkningen av mineralersättning bör utgå från hälften av värdet på den uppfordrade malmen med hänsyn till att nedlagda kostnader i förädlingsstegen inte bör medräknas. Dels anför i skrivelsen att råstål är en mellanprodukt, med vilken handeln är mycket begränsad. Att utgå

från prisuppgifter på råstål vid beräkning av värdet på järnmalm är därför svårhanterligt. Priset på olika pelletskvaliteter är däremot välkänt genom officiella noteringar och bör vara det mest korrekta underlaget vid beräkning av järnmalmens värde.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser positivt på att frågan om ersättning till markägarna nu står inför en lösning. Investeringar i prospektering och gruvverksamhet övervägs mycket noga med hänsyn till de höga kostnaderna och långsiktigheten i aktiviteterna. Prospektering och gruvverksamhet är därför beroende av långsiktiga och förutsägbara regler. Ett fastläggande av hållbara ersättningsregler – som utgör en grund för att stimulera markägarnas intresse och medverkan i processen – är därför av stor vikt för näringen.

Metoderna för att beräkna mineralersättningen kommer att regleras i en förordning. Svemin har i ovannämnda skrivelse framfört vissa synpunkter på beräkningsmetoderna. De fakta som framkommit, när det gäller att priserna på pellets till skillnad från priserna på råstål ger en säkrare prisuppgift, bör ingå bland underlagsmaterialet för den nya förordningen.

Pågående gruvverksamhet har startats med beaktande av de lagregler som då var aktuella. En retroaktivitet i lagstiftningen är inte i enlighet med huvudregeln i svensk rättstradition. Enligt utskottets mening bör ett motionsyrkande om retroaktivitet avslås. Vidare anser utskottet att det krav som ställs i motion 2004/05:N5 (m) om uppföljning av systemet till slutet av år 2005 är fullständigt orealistiskt.

Regeringens bedömning innebär att de medel som tillfaller staten (en fjärdedel av den totala mineralersättningen) bör användas till forskning och utveckling inom området långsiktigt hållbar utveckling av mineralresurser. Enligt uppgift kommer ett så brett område troligen att omfatta också metoder för större utbyte av fyndigheter.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet propositionen i här berörd del. De behandlade motionerna avstyrks samtidigt i aktuella delar.

Prövningsmyndigheter och överklagande av beslut

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag om prövningsmyndigheter och överklagande av beslut.

Propositionen

Regeringen föreslår (prop. s. 68) att det är bergmästaren som skall fastställa mineralersättning. Enligt förslaget skall fastighetsdomstolen pröva överklaganden av beslut om fastställande av arbetsplan, mineralersättning och ersätt-

ning för skada samt inlösen av mark på grund av att bearbetningskoncession har beviljats. I de fall beslut tidigare har kunnat överklagas till Sveriges geologiska undersökning (SGU) föreslås att besluten fortsättningsvis skall kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Bakgrunden är att regeringen anser det mycket betydelsefullt att Bergsstaten i sin tillämpning av minerallagen kan agera självständigt och fristående från SGU, som är chefsmyndighet för Bergsstaten. Inga beslut enligt minerallagen skall därför kunna överklagas till SGU.

Motionerna

I motionerna 2003/04:N390 (fp) och 2004/05:N4 (fp) förordas att det bör övervägas om inte länsstyrelsen borde vara den beslutande myndigheten när det gäller all prövning av tillstånd. Skälet är att länsstyrelsen är det organ som har till uppgift att göra en sammanvägning av olika samhällsintressen. Vidare bör övervägas om bergmästarens funktioner kan läggas över på en eller samtliga länsstyrelser.

Vissa kompletterande uppgifter

Den interdepartementala arbetsgruppen som med hjälp av konsulter särskilt studerat myndighetsstrukturen inom mineralområdet kom fram till att inga stora förändringar borde göras i myndigheternas instruktioner. Dock fanns det anledning att vidta en del åtgärder för att förtydliga myndigheternas skilda roller och uppgifter. Ett av förslagen som arbetsgruppen förde fram var att SGU:s roll som besvärinstans skall upphöra.

Bergsstaten har enligt uppgift något färre än tio anställda och verksamheten, som berör hela landet, kostade år 2003 knappt 9 miljoner kronor.

Vidare skall i detta sammanhang redovisas att en proposition om den s.k. Århuskonventionen (prop. 2004/05:65) nyligen har avlämnats till riksdagen. I propositionen föreslår regeringen att Sverige med viss reservation godkänner Sveriges tillträde till konventionen och antar regeringens förslag om ändringar i olika lagar, bl.a. minerallagen. Propositionen tar bl.a. upp allmänhetens deltagande i beslutsprocesser som rör miljön och tillgång till överprövning i miljöfrågor. Förslaget till lag om ändring i minerallagen innebär införande av en ny paragraf, 16 kap. 4 a § med lydelse att bergmästarens beslut i fråga om bearbetningskoncession får överklagas av en sådan ideell förening som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken. Som en sådan förening räknas en ideell förening som enligt sina stadgar har till ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen. För att få överklaga skall en förening ha bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år och ha lägst 2 000 medlemmar. Vissa beslut, t.ex. inom Försvarsmakten, får dock inte överklagas av en dylik ideell förening. Regeringen föreslår att den nya lagen träder i kraft den 15 maj 2005.

Propositionen behandlas av miljö- och jordbruksutskottet. Enligt planeringen kommer betänkandet (bet. 2004/05:MJU11) att behandlas i kammaren i början av april 2005.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att förslaget att Bergsstatens beslut inte längre skall kunna överklagas till SGU ger uttryck för en sund princip. Bergsstaten bör i sin tillämpning av minerallagen kunna agera självständigt och fristående från sin chefsmyndighet SGU.

I motioner har pekats på möjligheten att vissa funktioner skulle kunna flyttas från bergmästaren till länsstyrelserna. Emellertid menar utskottet att kompetensfrågorna i sammanhanget bör uppmärksammas. För att genomföra en effektiv och aktiv tillstånds-, tillsyns- och informationsverksamhet i samband med undersökning och utvinning enligt minerallagen krävs specialkompetens och erfarenhet. Enligt utskottets uppfattning är det näst intill omöjligt att tänka sig att länsstyrelserna skulle kunna bygga upp och underhålla en sådan kompetens. Av praktiska och samhällsekonomiska skäl anser utskottet att den nuvarande organisationen med de justeringar som föreslås i propositionen innebär en ändamålsenlig ordning.

Som utskottet tidigare förordat skall länsstyrelsens uppfattning om motstående intressen i samband med undersökningstillstånd kunna inhämtas av bergmästaren.

Därmed tillstyrker utskottet propositionen i denna del och avstyrker behandlade motioner i berörda delar.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Propositionen

Regeringen föreslår (prop. s. 69) att ändringarna skall träda i kraft den 1 maj 2005.

Inga motioner har väckts med anledning av regeringens förslag på detta område.

Lagförslaget i övrigt

Utskottets ställningstagande

Regeringens lagförslag har kortfattat redovisats i ett inledningsavsnitt och mer detaljerat efter hand i enlighet framställningen i propositionen. De delar av förslaget som inte behandlats i det föregående har inte föranlett några synpunkter från utskottets sida. Riksdagen bör därför anta regeringens lagförslag i övrigt.

Utredningsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om ytterligare utredningsarbete med hänvisning till att ett gediget utredningsarbete har genomförts. *Jämför reservation 16 (m, fp, kd).*

Motionen

I motion 2004/05:N5 (m) begärs att ett antal frågor skall utredas med målet att minerallagstiftningen skall ändras på sikt. Det gäller avståndet från bebyggelse för tillåten prospektering, markägarnas möjligheter till påverkan på arbetsplanerna, ett antal frågor kring jordägaravgäldens (mineralersättningens) tillämpning, bestämmelserna kring inlösen av fastighet m.m.

Utskottets ställningstagande

Med hänsyn till det gedigna utredningsarbete som pågått under lång tid och som givit konkreta resultat och föranlett ändringar som är väl ägnade att stärka branschen anser utskottet att det – utöver sedvanligt uppföljningsarbete, vilket har berörts i det föregående – inte finns behov av någon utredning av de nämnda frågorna. Enligt utskottets mening är det också viktigt för mineralbranschen att reglerna blir stabila. Därmed avstyrks motion 2004/05:N5 (m) i denna del.

Vissa tillsynsfrågor avseende gamla gruvhål

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden om ansvar för gamla gruvhål med hänvisning till att en proposition som tar upp den frågan emottas under år 2005. *Jämför reservation 17 (m, fp, kd).*

Propositionen

I propositionen (s. 72) beskrivs bakgrund och historik när det gäller tillsynen av gamla gruvhål.

Bestämmelserna i 13 kap. minerallagen tar upp verkan av att en bearbetningskoncession upphör. Enligt reglerna förlorar koncessionshavaren rätten till marken, byggnader samt inklädnad av borrhål och stängsel som koncessionshavaren varit skyldig att hålla. Regeringen är enligt minerallagen bemyndigad att utfärda föreskrifter om skyddsåtgärder vid nedlagda borrhål m.m., men några sådana föreskrifter har hittills inte utfärdats.

Fortfarande gäller Kungl. Maj:ts ämbetsskrivelse från år 1956 till samtliga länsstyrelser om anordnande av stängsel vid övergivna gruvhål m.m. I denna stadgas att stängsel kan uppföras på statsverkets bekostnad om uppenbar fara föreligger för människor och husdjur. Det åligger vederbörande polismyndighet att anmäla behov av skyddsanordningar till länsstyrelsen och också att bekosta verksamheten. Från och med budgetåret 1997 tilldelas medel till verksamheten genom länsramar till polisväsendet utan detaljstyrning.

Det finns även regler i miljöbalken (10 kap. 4 §) som rör efterbehandlingsansvaret. Enligt dessa regler skall den ansvarige i skälig omfattning utföra eller bekosta de efterbehandlingsåtgärder som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenheter uppstår för människors hälsa och miljö.

Vidare gäller lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, där staten eller en kommun är skyldig att göra en räddningsinsats för att förhindra eller begränsa skador på människor, egendom eller miljö.

Polisverksamhetsutredningen har gjort en kartläggning av vilka verksamheter som bör och inte bör ankomma på polisen. I utredningens delbetänkande (SOU 2001:87) är slutsatsen att det inte finns någon polisiär relevans i arbetsuppgifterna med stängsling av övergivna gruvhål, utöver uppgiften att ingripa i akuta situationer. I ytterligare ett betänkande från Polisverksamhetsutredningen (SOU 2002:70) föreslås att Bergsstaten blir handläggande myndighet eftersom myndigheten redan i dag har ett ansvar för att förebygga att personer och egendom kommer till skada vid gruvdrift. Vidare har Bergsstaten nödvändig kunskap och kompetens inom området. Alla remissinstanser som yttrat sig tillstyrker förslaget utom Bergsstaten, som menar att frågan även berör verksamheter som inte har samband med minerallagen.

Enligt regeringens bedömning kan det ifrågasättas om nuvarande regler för stängsling av gamla gruvhål också berör verksamheter som inte reglerats genom tillstånd i minerallagen, dvs. täkter av olika slag. En reglering i minerallagen bedöms därför inte vara heltäckande. Denna fråga kräver ytterligare överväganden, och regeringen avser därför att återkomma till frågan i lämpligt sammanhang.

Motionerna

I motion 2004/05:N3 (m) beskrivs situationen för en fastighetsägare vars mark tidigare (historiskt) har använts för gruvbrytning. Enligt motionärerna finns det inte tillräckligt rättsskydd för en köpare av sådan mark om det exempelvis visar sig att gruvgångar under fastigheten utgör en fara för fastigheten eller de boende. Något ansvarigt gruvföretag finns inte längre, och det är därför varje fastighetsägares enskilda angelägenhet att ta ansvar för sin mark. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till hur situationen skall kunna ordnas.

I motion 2004/05:N1 (kd) framhåller motionärerna att regeringen – när det gäller redan stängda gruvor – snarast, inom ramen för förordningsmakten, bör

åtgärda det problem som gamla gruvhål utgör. I dag finns inget tillsynsansvar för dessa riskområden. Alltsedan år 1956 har varje svensk regering haft uppdraget från Sveriges riksdag att lösa frågan, men ingenting har hänt. Flera av remissinstanserna (som yttrat sig över Polisverksamhetsutredningen) har enligt motionärerna påpekat att det saknas tydliga regler och att frågan kräver en snar lösning. I detta instämmer motionärerna till fullo.

Vissa kompletterande uppgifter

Frågan om stängsling av gamla gruvhål kan inte fullt ut lösas genom reglering i minerallagen. Även överväganden som berör miljöbalken krävs. Enligt uppgift har regeringen för avsikt att återkomma till riksdagen i frågan under år 2005 i samband med en proposition om renodling av polisens arbetsuppgifter. En lagrådsremiss planeras under våren 2005, och en proposition är att vänta senare under året.

I detta sammanhang kan nämnas ett direktivförslag från juni 2003 om hantering av avfall från utvinningsindustrin (KOM/2003/319). Bland annat föreskrivs vissa åtgärder avseende återfyllning, dvs. när avfall läggs tillbaka i utvinningshål. Den återfyllda anläggningens (gruvhålets) stabilitet skall kunna garanteras, vattenföroreningar skall förebyggas och en adekvat övervakning skall möjliggöras. Under förhandlingsarbetet har en artikel 18a infogats, enligt vilken medlemsstaterna skall inventera stängda – inklusive övergivna – anläggningar, vilka har allvarlig negativ inverkan på miljön eller i en någorlunda nära framtid kan bli ett allvarligt hot mot hälsa eller miljö. En sådan inventering förutsätts kunna göras under en fyraårsperiod efter direktivets införlivande i lagstiftningen.

En politisk överenskommelse om en gemensam position fattades i oktober 2004. Direktivet beräknas komma att överlämnas till Europaparlamentet under våren 2005 för en andra läsning.

Utskottets ställningstagande

Det finns anledning att vara kritisk till att någon lösning inte har kunnat presenteras efter så många år av bristande säkerhet i fråga om gamla gruvhål. Enligt utskottets mening är det angeläget att ansvarsfördelningen och regleringen i fråga om nödvändiga säkerhetsåtgärder kan beslutas så snabbt som möjligt. Med hänsyn till att täkter är av olika slag och att även andra grovar och håligheter kan innebära samma problem är dock minerallagen inte heltäckande. Därför krävs en övergripande syn på hur frågan skall lösas. Enligt utskottets mening måste frågan få sin lösning snarast och ansvaret läggas på **en myndighet**. Regeringen har i propositionen meddelat sin avsikt att återkomma till frågan i lämpligt sammanhang. Utskottet förutsätter att regeringen återkommer med förslag i ärendet inom kort.

Därmed avstyrks här aktuella motionsyrkanden.

Minskad användning av naturgrus

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion om minskad användning av naturgrus med hänvisning till de åtgärder och projekt som pågår. *Jämför reservationerna 18 (m, fp, kd) och 19 (mp).*

Motionen

Ett av riksdagens och regeringens miljömål är att minska naturgrusanvändningen i Sverige eftersom naturgruset är en begränsad tillgång, sägs det i motion 2004/05:N227 (mp). Naturgruset används i betong, sandning av vägar, vattenrening genom infiltration m.m. Såväl efterfrågan av som tillgången på naturgrus varierar mellan olika delar av landet. Om ersättningsmaterial skall kunna införas behövs det tydliga ekonomiska incitament. För att möjliggöra en omställning krävs också forskning och utveckling. Motionärerna poängterar att det är nu som goda förutsättningar för framtida dricksvattenförsörjning och byggmaterialförsörjning kan skapas.

Vissa kompletterande uppgifter

I SGU:s periodiska publikation Grus, sand och krossberg (2004:3) ges en redovisning av produktionen av bergmaterial (ballast). De totala leveranserna av ballast i Sverige har under de senaste fyra åren legat tämligen konstant på drygt 70 miljoner ton. Produktionen pågår över hela landet och i nära nog samtliga kommuner; sammanlagt finns över 2 800 produktionsställen. Naturliga grus- och bergmaterial är på många platser en bristvara, redovisas det. Andelen naturgrus fortsätter att minska i linje med de miljömål som uppställts. Under en 20-årsperiod har produktionen av naturgrus minskat från drygt 70 miljoner ton (år 1984) till drygt 20 miljoner ton (år 2003).

Det långsiktiga målet är att naturgrus bara skall användas som ballast när alternativ inte är möjliga med hänsyn till användningsområdet. Enligt riksdagens beslut (prop. 2000/01:130, bet. 2001/02:MUJ3) skall år 2010 högst 12 miljoner ton naturgrus utvinnas och andelen återanvänt material utgöra minst 15 % av ballastanvändningen. SGU har av regeringen fått i uppdrag att på olika sätt verka för att målet uppnås. År 2003 var det första år som naturgrusskatt togs ut med 10 kr per ton mot tidigare 5 kr per ton.

När det gäller forskning om ersättning av naturgrus har ett forskningsprojekt om användning av krossat material i betong inletts som ett delprojekt i det s.k. MinBaS-klustret (kluster för industrimineral, ballast och sten). Syftet är att finna metoder för att uppnå samma hållfasthet med krossat berg som med naturgrus och utreda vilka egenskaper hos krossat berg som påverkar detta. MinBaS-klustret har finansierats av regeringen i samverkan med berörd industri.

Totalt sett har regeringen uppdragit åt SGU att genomföra ett program om 15 miljoner kronor, exklusive medfinansiering, för utveckling av de nämnda industrierna under perioden 2002–2004 som ett led i den regionala utvecklingspolitiken. Programmet syftade till att skapa en hållbar tillväxt i ett kluster för de mineralutvinnande branscherna. I programmet ingick närmare 150 företag.

SGU har vidare initierat ett arbetssätt för regional materialförsörjning som både beaktar ballast- och grundvattentillgången. Enligt regleringsbrevet skall SGU stödja länsstyrelsernas arbete med att ta fram planeringsunderlag för materialförsörjning, där behovet av såväl ballastmaterial som grundvatten framgår. Arbetet med att utveckla statistiken över ballastanvändning så att den även innefattar återanvänt material, skall fortsätta, liksom arbetet med materialinventeringar, föreskriver regeringen.

SGU står bl.a. för rådgivning till länsstyrelserna, som är den myndighet som ger tillstånd till uttag av naturgrus. Dessa skickar i sin tur ofta ärenden om naturgrus på remiss till SGU.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har ingen annan åsikt än motionärerna när det gäller vikten av att minska naturgrus användningen i Sverige och att hitta ersättningsmaterial. Som redovisats ovan har under en 20-årsperiod produktionen av naturgrus minskat från drygt 70 miljoner till drygt 20 miljoner ton. Målet är att endast när det inte finns alternativ till naturgruset skall detta användas. Forskning och utveckling behövs därför och pågår också inom ramen för MinBas-klustret. Även det förändrade arbetssättet vid SGU tjänar syftet att minska naturgrus användningen. Vidare bidrar den införda skattechöjningen på naturgrus till att tillgodose motionärernas önskemål om ekonomiska incitament för att uppnå målet.

Med hänvisning till vad som anförts anser inte utskottet att det finns behov av något uttalande från riksdagens sida med anledning av den här aktuella motionen. Den avstyrks således.

Övriga frågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör med hänvisning till vidtagna åtgärder samt pågående arbete och planering avslå motioner rörande två övriga frågor.

Motionerna

I motion 2004/05:N321 (v) uppges att Sverige är mycket välförsett med geologisk information som i huvudsak finns vid SGU:s mineralkontor i Malå. Enligt minerallagen gäller en rapporteringsskyldighet om prospekteringsar-

beten. Många av dessa analoga data är systematiska och väldokumenterade. Enligt motionärerna borde det vara av nationellt intresse att snarast göra befintlig information om borrhålsprotokoll, geologiska kartor osv. tillgänglig i digital form.

Ganska snart kommer malm att behöva brytas under centrum av Kiruna stad, förvarnas det om i motion 2004/05:N330 (c, kd). Många byggnader kommer därvid enligt motionärerna att behöva flyttas, t.ex. Stadshuset och Kiruna kyrka men även järnvägen och vägar. Eftersom Kiruna kommun inte har möjlighet att finansiera detta bör staten ta ett ekonomiskt ansvar. Ett lämpligt sätt borde vara att staten fonderar en del av de vinstpengar som LKAB betalar in till statskassan, anser motionärerna.

Vissa kompletterande uppgifter

Digitalisering av geologisk information

Enligt regleringsbrev för SGU skall under perioden 2000–2008 befintlig geologisk information kompletteras så att det vid planperiodens slut finns digitala geologiska databaser över jordarterna och berggrunden och dess magnetiska egenskaper, grundvattenförhållandena, biogeokemiska och markgeokemiska förhållanden, den naturliga strålningen m.m. Enligt uppgift genomförs digitalisering av geologisk information successivt som en naturlig del av SGU:s geologiska undersökningsverksamhet. Planeringen av digitaliseringen skall översiktligt redovisas årligen till regeringen liksom informationens användarkrets och exempel på kundnytta.

Konkret går digitaliseringen till så att äldre rapporter åsätts sökord, så att de lätt skall kunna återfinnas. I första hand gäller det att få ett register över dessa rapporter. Vissa dokument och tabeller skannas av och läggs in i databas inklusive sökord.

SGU har i regleringsbrevet för år 2005 fått uppdraget att redovisa förslag till inriktning och nya mål för verksamheten efter år 2008. Förslaget skall baseras på en analys av omvärldens behov av geologisk information. Utgångspunkten är att grundläggande geologisk information är viktig för samhället och att SGU:s uppgift är att samla in, förvalta och tillhandahålla geologisk information i syfte att nå största möjliga samhällsnytta. Uppdraget skall redovisas i samband med budgetunderlagen som avlämnas under åren 2006–2008. Digitalisering av materialet vid SGU:s mineralkontor i Malå är ett led i dessa insatser.

Gruvbrytning under Kiruna

När det gäller frågan om gruvbrytning under Kiruna stad kan redovisas att LKAB:s investeringsplan för perioden 2004–2014 uppgår till ca 18 miljarder kronor. Investeringarna kan indelas i tvingande investeringar, affärsmässiga investeringar och effektiviseringar. Till de tvingande investeringarna hör en ny huvudnivå i Kiruna, vilket krävs om brytning skall fortsättas. LKAB har påbörjat en planeringsprocess som skall kunna leda fram till en ny huvudnivå

år 2014. Fram till dess beräknas nuvarande nivå för brytning räcka. Tidsplanen kan skjutas framåt eller bakåt beroende på uppsprickningshastighet och ökad produktion. Utöver kostnaden för själva investeringen tillkommer kostnader för nödvändiga infrastrukturella förändringar i Kiruna kommun förorsakade av en ny nivå. Förutom omläggning av järnväg och flyttning av vissa hus tillhörande LKAB beräknas de infrastrukturella förändringarna påbörjas om ca 10 år och därefter pågå kanske 20 år framåt.

En av de viktigaste frågorna kommer att vara hur eventuella förändringar av samhället i Kiruna till följd av en ny huvudnivå skall finansieras. Som en del av pågående planeringsprocess analyserar LKAB för närvarande omfattningen av nödvändiga förändringar och kostnaden för dessa samt vilka möjligheter som finns för finansiering. Enligt uppgift följer Näringsdepartementet som ägarförvaltare av LKAB på olika sätt en eventuell investering i en ny huvudnivå i Kiruna och vilken påverkan detta får för Kiruna kommun. Som en konsekvens av detta måste också finansieringsfrågan lösas.

Utskottets ställningstagande

När det gäller digitalisering av geologisk information anser utskottet att den faktiska utvecklingen ligger i linje med förslagen i motion 2004/05:N321 (v). I det väsentliga är kraven tillgodosedda; något riksdagens uttalande finns det inte behov av.

I fråga om gruvbrytning under Kiruna stad finner utskottet att LKAB:s planeringsprocess också inkluderar nödvändiga infrastrukturella förändringar i Kiruna kommun. Utskottet har förtroende för att Näringsdepartementet som ägarförvaltare av LKAB kommer att kunna hantera de aktualiserade frågorna. Därmed avstyrks motion 2004/05:N330 (c, kd).

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. **Minerallagens inriktning och omfattning (punkt 1, motiveringen)**

av Per Bill (m), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp), Krister Hammarbergh (m), Nyamko Sabuni (fp) och Mikael Oscarsson (kd).

Ställningstagande

Riksdagen får nu pröva ett förslag om ändringar i minerallagen efter flera års utredningar. Ett förverkligande av förslagen innebär att utvecklingen går åt det håll som diskuterats sedan slutet av 1990-talet. Förslagen är ett steg åt rätt håll, men regeringen borde ha lyssnat mer på utredningen och till remissinstanserna.

Under den borgerliga regeringen genomfördes en mineralpolitik som kom att innebära en dramatisk ökning av prospekteringarna i Sverige. Det är väsentligt att den politiken bibehålls och fullföljs.

Intresset för att exploatera svenska mineraltillgångar på ett ansvarsfullt sätt är allmänt spritt. Minerallagen är en exploateringslag och tillståndsgivningen enligt lagen regleras ingående. Miljöbalken och plan- och bygglagen tillsammans med flera andra lagar tillämpas parallellt med minerallagen. Detta ger ett ramverk för utvinning av de mineral som är svåra att hitta och där prospekteringen är en kostnadskrävande högriskverksamhet. Synen på äganderätten i samband med minerallagen behandlas i följande avsnitt.

Till skillnad från vad som anförs i motion 2004/05:N6 (mp) anser vi att minerallagen fyller ett klart behov. I likhet med nuvarande reglering bör minerallagen och miljöbalken fortsätta att fungera parallellt. Vi har inte förståelse för tankegångar att avveckla eller bringa ned minerallagen till ett minimum och anser inte heller att en utredning med denna inriktning skall genomföras.

När det gäller eventuell prospektering och exploatering av olja och gas i Östersjön menar vi att nuvarande bestämmelser ger en lämplig hantering av sådana frågor.

Med det anförda avstyrks här behandlade motionsyrkanden.

2. Minerallagens inriktning och omfattning (punkt 1)

av Ingegerd Saarinen (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04: MJ434 yrkande 3 och 2004/05: N6 yrkandena 1 och 6 och avslår motionerna 2002/03: N278 yrkandena 1 och 2 och 2003/04: N254 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

I likhet med uppfattningen i motion 2004/05: N6 (mp) anser jag att en hållbar utveckling bör vara utgångspunkten för den svenska mineralpolitiken. Tyvärr baseras inte regeringens mineralpolitik på detta grundbegrepp. En helhetssyn och ett tidsperspektiv saknas i propositionen. Problemet är inte i första hand att mineralerna tar slut utan den miljöbelastning som är ett resultat av brytning, bearbetning och avfallshantering.

Ett annat grundläggande problem är energianvändningen, eftersom bearbetning och anrikning av malm är en mycket energikrävande verksamhet.

Ur perspektivet hållbar utveckling finns det skäl att vara återhållsam med nybrytning av mineraler. I stället bör återvinningen inom mineralhanteringen öka. Denna syn på långsiktigt hållbar utveckling går stick i stäv med den exploateringsinriktning som regeringen ger uttryck för.

Mot denna bakgrund ifrågasätter jag om det över huvud taget är befogat med en minerallag av nuvarande slag. Jag anser att det räcker med miljöbalkens bestämmelser och miljödomstolen som första beslutsinstans. Detta fordrar dock vissa ändringar i miljöbalken, t.ex. att all gruvverksamhet skall kräva kommunstyrelsens tillstyrkan. Ett annat alternativ är en väsentligt krympt minerallag som enbart reglerar sådana aspekter som uppenbarligen inte regleras av annan lagstiftning. Självklart skall försiktighetsprincipen vara en grundläggande norm.

Därför föreslår jag en översyn av regelverket på mineralområdet i syfte att dels anpassa innehållet till en övergripande politik för en hållbar utveckling på mineralområdet, dels inordna lämpliga bestämmelser i miljöbalken.

Vidare vill jag understryka att de potentiella riskerna med exploatering av olja eller gas i Östersjön inte får negligeras. I enlighet med vad som anförs i motion 2003/04: MJ434 (mp) bör regeringen klargöra att vare sig prospektering eller exploatering av olja och gas kan accepteras i Östersjön.

Riksdagen bör ställa sig bakom vad jag här har anfört beträffande inriktning och omfattning av mineralpolitiken. Därmed blir de ovan nämnda motionerna tillgodosedda i berörda delar. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

3. Synen på äganderätten i samband med minerallagen (punkt 2)

av Per Bill (m), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp), Krister Hammarbergh (m), Nyamko Sabuni (fp) och Mikael Oscarsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen delvis motionerna 2003/04:N350, 2004/05:N1 yrkande 1, 2004/05:N2 yrkande 1 och 2004/05:N5 yrkande 6 i denna del.

Ställningstagande

Vi anser att Minerallagsutredningens arbete var mycket gediget och att de förslag som lades fram av utredningen var välmotiverade och välgrundade. Utredningens slutsats – att det knappast går att finna några bärande skäl för att inte anse koncessionsmaterial som en del av fastigheten och därigenom fastighetsägarens egendom – är klargörande och ytterst betydelsefull för det regelverk som skall hanteras.

I flera remissvar på utredningen framhölls att gruvbrytning är en långsiktig process som kräver stabila villkor över tiden. Bergsstaten konstaterade att minerallagen inte uttrycker något om äganderätten till mineralen utan endast om vem som under vissa förutsättningar får förfoga över den. Lunds universitet menade att regeringen borde överväga om det över huvud taget behövs en exploateringslag på området med hänsyn till bl.a. regeringsformens skydd för äganderätten. Vikten av att de inskränkningar som görs i äganderätten är välgrundade och uppfattas som rimliga, framhölls av Statskontoret. Regionstyrelsen i Skåne län menade att det fanns flera skäl som talade emot en utvinning av mineraler i enlighet med föreslagen lagstiftning, bl.a. de äganderättsliga principerna.

Vår grundinställning är att det inte går att bortse från att äganderätten har en mycket stor betydelse som drivkraft för tillväxt och utveckling. Dock kan vi i dagsläget inte sätta en klar gräns mellan fastighetsägarens rätt och gruvnäringens berättigade behov; detta måste utredas.

Eftersom äganderätsfrågan är av stor principiell betydelse bör den således utredas närmare inom ramen för den grundläggande fastighetsrättsliga lagstiftningen. Det är direkt otillfredsställande att regeringen anser att frågan om äganderätten är av underordnad betydelse för exempelvis frågan om mineralersättning till fastighetsägarna.

En utredning rörande äganderätsfrågorna kommer att utgöra grund för många andra frågor som följer av synen på äganderätten. Ett antal av dessa frågor tas upp i motion 2004/05:N5 (m).

Bland annat kan diskuteras om och hur en ordning kan utformas, där markägaren i samband med en ansökan om undersökningstillstånd bereds möjlighet att helt eller delvis få företräde till tillståndet. Kan en ordning skapas där

huvudregeln är frivilliga överenskommelser och där tvångsmedel endast undantagsvis kan användas?

Vad som här har anförts bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Därmed blir motionerna 2003/04:N350 (kd), 2004/05:N1 (kd), 2004/05:N2 (m) och 2004/05:N5 (m) i det väsentliga tillgodosedda i berörda delar.

4. Synen på äganderätten i samband med minerallagen (punkt 2, motiveringen)

av Ingegerd Saarinen (mp).

Ställningstagande

Enligt min mening är det ett viktigt mål att så många som möjligt har en trygg försörjning. Därför anser jag att det bör finnas ett regelverk som skapar goda villkor för olika slags näringar och som främjar företagsamhet och investeringar.

I detta begränsade sammanhang tas inte ställning till den grundlagsmässiga frågan om hur långt markägarnas äganderätt kan sträcka sig; detta får hanteras i särskild ordning. Dock anser jag inte att det finns ett starkt allmänt intresse bakom en minerallag som ger förutsättningar för ingrepp i markägarnas rätt.

För den mineralproduktion som är önskvärd vill jag framhålla att de förslag i propositionen som är ägnade att gå markägarna till mötes när det gäller såväl inflytande på arbetet som ekonomisk ersättning är mycket viktiga för att stimulera markägarnas intresse, samverkan och deltagande i processen.

Ett långvarigt utredningsarbete har lett till föreliggande förslag. Gruvnäringen är beroende av lagar som ger förutsebarhet eftersom gruvverksamhet kräver långsiktiga investeringar. De motionsyrkanden som mynnar ut i krav på nya utredningar om synen på äganderätten i samband med minerallagen bör därför avslås av riksdagen.

Med hänvisning till vad som anförts avstyrks här aktuella motioner i berörda delar.

5. Undersökningstillstånd: sökandens lämplighet (punkt 3)

av Mikael Oscarsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

3. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 2 kap. 2 §. Därmed avslår riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och bifaller motion 2004/05:N1 yrkande 2.

Ställningstagande

Regeringens förslag, dvs. att undersökningstillstånd inte får beviljas den som tidigare visat sig olämplig att bedriva undersökningsarbete, bör avslås. I detta instämmer jag med den uppfattning som redovisas i motion 2004/05:N1 (kd). Det är ett orimligt lagförslag att den som en gång visat sig olämplig för all framtid skulle diskvalificeras från näringen. Misstag och medvetna fel begås av människor, men de måste ändå ha en plats i samhällsgemenskapen. Olämpliga beteenden skall självfallet prövas, men den sökande skall ändå ha möjligheter att ”komma igen”. Därmed tillstyrks den här aktuella motionen i aktuell del.

6. Undersökningstillstånd: dispens från karenstid (punkt 4)

av Ingegerd Saarinen (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

4. Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 2 kap. 9 §. Därmed avslår riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och bifaller motion 2004/05:N6 yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att regeringens motivering för att ändra minerallagen så att det enbart skall krävas ”särskilda skäl” i stället för nuvarande ”synnerliga skäl” när det gäller undantag från karenstiden inte är tillfredsställande. Motivet att främja utnyttjandet av mineralresurserna är inte tillfyllest; därför bör den nuvarande lydelsen av den aktuella bestämmelsen bibehållas. Riksdagen bör således – i överensstämmelse med kravet i motion 2004/05:N6 (mp) – avslå regeringens förslag till ändring av 2 kap. 9 §.

7. Undersökningstillstånd: handläggningen av ansökningar (punkt 5)

av Per Bill (m), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp), Krister Hammarbergh (m), Nyamko Sabuni (fp) och Mikael Oscarsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 8 kap. 1 § och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del, bifaller delvis motionerna 2004/05:N1 yrkande 4, 2004/05:N2 yrkande 2, 2004/05:N4 yrkande 2, 2004/05:N5 yrkande 1 i denna del och 2004/05:N6 yrkande 3 och avslår motionerna 2004/05:N1 yrkande 3 och 2004/05:N6 yrkande 4.

Ställningstagande

Vi anser att regeringens ansats – att bergmästaren kommunicerar med sökanden av ett undersökningstillstånd och med länsstyrelsen men inte med markägarna – är ofullständig. Det finns inget att erinra mot att kommunikation äger rum med länsstyrelsen. Emellertid är det enligt vår mening i högsta grad ändamålsenligt att bergmästaren även kommunicerar med markägare och andra sakägare i detta tidiga skede. I likhet med grunduppfattningen i motionerna 2004/05:N2 (m), 2004/05:N5 (m), 2004/05:N4 (fp), 2004/05:N1 (kd) och 2004/05:N6 (mp) anser vi således att fastighetsägare och andra sakägare bör ges rätt att inkomma med yttranden innan undersökningstillstånd beviljas. Vi instämmer med Lagrådet som föreslår att undantaget från reglerna om kommunikationsskyldighet i förvaltningslagen (1986:223) skall utmönstras. Målet om ett effektivt och ansvarsfullt utnyttjande av naturresurserna uppväger inte skadeverkan av att sakägarna inte får rätt att yttra sig angående ett sökt undersökningstillstånd.

Kommunikation med markägaren kan också ha ett vidare syfte, nämligen att markägaren skall kunna ge tillståndsmyndigheten all den information som kan vara nödvändig för att föreskriva villkor i samband med undersökningsarbetet.

Riksdagen bör därför – utöver att anta regeringens lagförslag – genom ett tillkännagivande anmoda regeringen att återkomma med ett lagförslag av innebörd att kommunikation även skall äga rum med markägare och sakägare innan ett undersökningstillstånd beviljas. Ett yrkande i motion 2004/05:N6 (mp) om behov av ett kommunalt veto vid undersöknings- och bearbetnings-tillstånd bör enligt vår mening avslås av riksdagen.

8. Undersökningstillstånd: handläggningen av ansökningar (punkt 5)

av Ingegerd Saarinen (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 8 kap. 1 § och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och motion 2004/05:N6 yrkandena 3 och 4, bifaller delvis motionerna 2004/05:N1 yrkande 4, 2004/05:N2 yrkande 2, 2004/05:N4 yrkande 2 och 2004/05:N5 yrkande 1 i denna del och avslår motion 2004/05:N1 yrkande 3.

Ställningstagande

Det finns inget att erinra mot att kommunikation äger rum med länsstyrelsen. Emellertid är det enligt min mening i högsta grad ändamålsenligt att bergmästaren i detta tidiga skede även kommunicerar med markägare m.fl. I likhet

med uppfattningen i motion 2004/05:N6 (mp) bör yttranderätten inte bara gälla markägare och övriga sakägare utan även människor som normalt använder ett område för jakt, fiske eller svamplockning.

Vidare anser jag att konsekvenserna av prospektering och bearbetning kan vara så stora och omfattande och beröra så många intressen att kommunens roll i beslutsfattandet måste stärkas. Således bör beslut om tillstånd kräva kommunstyrelsens tillstyrkande.

Riksdagen bör därför – utöver att anta regeringens lagförslag – genom ett tillkännagivande anmoda regeringen att återkomma med ett lagförslag av innebörd att kommunikation även skall äga rum med markägare m.fl. i enlighet med ovan nämnda motionskrav. Genom detta ställningstagande blir även krav i motionerna 2004/05:N1 (kd), 2004/05:N2 (m), 2004/05:N4 (fp) och 2004/05:N5 (m) i viss utsträckning tillgodosedda. Vidare bör riksdagen bifalla ett yrkande i motion 2004/05:N6 (mp) om behov av ett kommunalt veto vid undersöknings- och bearbetningstillstånd.

9. Undersökningstillstånd: villkor (punkt 6)

av Per Bill (m), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp), Krister Hammarbergh (m), Nyamko Sabuni (fp) och Mikael Oscarsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 2 kap. 10 § och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 9. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del, bifaller delvis motionerna 2003/04:N390 yrkande 2, 2004/05:N4 yrkandena 1 och 6 och 2004/05:N5 yrkande 6 i denna del och avslår motionerna 2003/04:N390 yrkande 1 och 2004/05:N6 yrkandena 5 och 7.

Ställningstagande

Vi anser att bergmästaren skall kunna meddela de villkor som behövs till skydd för allmänna intressen eller enskild rätt vid alla former av undersökningstillstånd. Ett yrkande i motion 2003/04:N390 (fp) tillgodoses av regeringens förslag; något behov av uttalande från riksdagens sida föreligger därmed inte med anledning av detta yrkande. Vi tror däremot inte att bergmästaren har tillräckligt underlag för sitt beslut om villkor till skydd för allmänna intressen eller enskild rätt.

Förutom den punkt som behandlats tidigare – kommunikation mellan bergmästaren och markägare m.fl. sakägare – ifrågasätter vi om det inte behövs en miljöprövning redan innan undersökningstillstånd beviljas. Det kan finnas skäl att öka möjligheterna att göra en miljöprövning av en möjlig gruvverksamhet redan innan undersökningstillstånd beviljas. Detta kan ha betydelse för såväl markägaren som prospektören. Ingen av dessa parter är be-

tjänsta av att kostsamma och störande undersökningsarbeten genomförs inom områden där en miljöprovning skulle visa att gruvverksamhet under inga omständigheter vore acceptabel. Detta måste självfallet vägas mot den ökade kostnad som en miljöprovning i sig ger upphov till.

Vi vill också aktualisera tanken på att skyddet för natur- och kulturvärden bör bli mer likformigt i hela landet och ställa frågan om det extra skyddet som finns för fjällvärlden och naturreservaten bör bli allmänt. Under alla förhållanden måste större hänsyn tas till konkurrerande intressen som t.ex. turistnäringen eller jord- och skogsbruket.

Riksdagen bör därför – utöver att anta regeringens lagförslag – genom ett tillkännagivande anmoda regeringen att låta utreda dessa frågor. Motionerna 2003/04:N390 (fp), 2004/05:N4 (fp) och 2004/05:N5 (m) i aktuella delar bör delvis bifallas av riksdagen. Övriga motionsyrkanden avstyrks.

10. Undersökningstillstånd: villkor (punkt 6)

av Ingegerd Saarinen (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 2 kap. 10 § och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 10. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och motion 2004/05:N6 yrkandena 5 och 7 och avslår motionerna 2003/04:N390 yrkandena 1 och 2, 2004/05:N4 yrkandena 1 och 6 och 2004/05:N5 yrkande 6 i denna del.

Ställningstagande

Bergmästaren skall kunna meddela de villkor som behövs till skydd för allmänna intressen eller enskild rätt vid alla former av undersökningstillstånd. Det är inte fel i och för sig men jag ifrågasätter om bergmästaren har tillräckligt underlag för sitt beslut om villkor till skydd för allmänna intressen eller enskild rätt.

Förutom den punkt som behandlats tidigare – brist på kommunikation mellan bergmästaren och markägare m.fl. sakägare – finns det oklara punkter som måste lösas när det gäller förslaget om villkor till skydd för allmänna intressen. Naturvårdsverket har föreslagit att – i enlighet med miljöbalkens synsätt – regler bör införas för att kompensera de intrång i allmänna intressen som utvinningsverksamheten medför. Detta är ett exempel på oklarhet i gränsdragningen mellan miljöbalkens regleringsområde och minerallagens regleringsområde. Detta stöder min åsikt att stora delar av minerallagen bör avvecklas. I avvaktan på en större översyn bör i händelse av oklarhet miljöbalkens regler ha företräde före minerallagens.

När det gäller skydd för enskild rätt anser jag att lagstiftaren måste ta större hänsyn till den enskilda människans livskvalitet. Även oro för kom-

mande ingrepp kan försämra livskvaliteten. Bergmästaren bör, enligt min uppfattning, lägga stor vikt vid bofastas intressen.

Dessa punkter – vilka överensstämmer med uppfattningen i motion 2004/05:N6 (mp) – bör ges regeringen till känna. Övriga här aktuella motionsyrkanden bör avslås av riksdagen. Regeringsförslaget tillstyrks.

11. Undersökningsarbete: arbetsplan (punkt 7)

av Per Bill (m), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp), Krister Hammarbergh (m), Nyamko Sabuni (fp) och Mikael Oscarsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

7. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 3 kap. 5 § och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 11. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del, bifaller delvis motionerna 2004/05:N4 yrkande 3, 2004/05:N5 yrkandena 1 i denna del och 2–4 och 2004/05:N6 yrkande 8 och avslår motionerna 2003/04:N390 yrkande 3, 2004/05:N1 yrkandena 5 och 6 och 2004/05:N4 yrkande 5.

Ställningstagande

Vi anser att regleringen när det gäller en arbetsplan delvis borde ha sett ut på ett annat sätt. Grundidén med en arbetsplan som överenskomms mellan prospektören och sakägarna är bra, men det finns ett antal brister som bör åtgärdas.

En möjlighet är att prospektören får en skyldighet att söka samråd med markägare och övriga sakägare innan arbetsplanen tar form. Resultatet av samrådet kommer vid en sådan hantering att ligga till grund för arbetsplanen. Överväganden av detta slag kan lämpligen göras i samband med uppföljningen av själva systemet (se nedan).

Oavsett hur handläggningsrutinerna för arbetsplanen ser ut anser vi att prospektören vid ingripande undersökningsarbeten skall utge ersättning till fastighetsägaren, inte endast för skada och intrång utan även för nyttjandet av fastigheten. I detta följer vi Minerallagsutredningens förslag.

Vidare anser vi att tidsgränsen på tre veckor för fastighetsägares och andra sakägares invändningar är för kort. Med hänsyn till den tid och de kostnader som är förenade med utvinningsverksamhet kan ett ytterligare dröjsmål på någon vecka inte vara avgörande. Vikten av att markägaren har rimlig tid att ta ställning till en arbetsplan anser vi väger tyngre än eventuella negativa effekter av en något längre handläggningstid.

Vi är mycket angelägna om att systemet med arbetsplan följs upp och utvärderas. Regeringen bör återkomma till riksdagen med en sådan redovisning senast vid utgången av år 2006.

I det väsentliga står vi bakom motionerna 2004/05:N5 (m), 2004/05:N4 (fp) och 2004/05:N6 (mp) i dessa frågor.

12. Undersökningsarbete: arbetsplan (punkt 7)

av Ingegerd Saarinen (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

7. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 3 kap. 5 § och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 12. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och motion 2004/05:N6 yrkande 8 och avslår motionerna 2003/04:N390 yrkande 3, 2004/05:N1 yrkandena 5 och 6, 2004/05:N4 yrkandena 3 och 5 och 2004/05:N5 yrkandena 1 i denna del och 2–4.

Ställningstagande

Jag anser att grundidén med en arbetsplan som överenskoms mellan prospektören och sakägarna är bra. Dock finns det en klar brist som kan och bör åtgärdas omgående. Det gäller tidsgränsen på tre veckor för fastighetsägares och andra sakägares invändningar.

Detta är en orimligt kort tid. Prospektören kan ta mycket lång tid på sig att förbereda arbetsplanen. Fastighetsägaren kan normalt förväntas vara ovan vid att läsa och bedöma en sådan plan. En fastighetsägare kan därför behöva vända sig till utomstående för hjälp och stöd. Särskilt på sommaren och kring andra längre ledigheter kan det vara problematiskt att få erforderlig hjälp av utomstående experter. Jag anser därför att sakägaren och andra berörda bör få fyra veckor på sig att inkomma med synpunkter på planen. Perioden mellan midsommar och den 1 augusti samt mellan julafton och trettondagshelgen bör inte ingå i dessa fyra veckor. Riksdagen bör genom ett tillkännagivande anmoda regeringen att återkomma med lagförslag av innebörd att invändningar mot innehållet i arbetsplanen skall framställas skriftligt och vara tillståndshavaren till handa inom fyra veckor (exklusive perioderna mellan julafton och trettondagshelgen samt mellan midsommar och den 1 augusti) från delgivningen av arbetsplanen.

Riksdagen bör således anta regeringens förslag angående arbetsplan och regeringen bör återkomma med den ändring som föreslås ovan. Därigenom tillgodoses motion 2004/05:N6 (mp) i aktuell del. Övriga motioner bör avslås i berörda delar.

13. Bearbetningskoncession: ersättning och inlösen av fastighet (punkt 8)

av Per Bill (m), Ingegerd Saarinen (mp), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp), Krister Hammarbergh (m), Nyamko Sabuni (fp) och Mikael Oscarsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

8. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 7 kap. 2 och 4 §§ och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 13. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och bifaller delvis motionerna 2004/05:N1 yrkande 7 och 2004/05:N5 yrkande 1 i denna del.

Ställningstagande

Vi anser i enlighet med Minerallagsutredningens bedömning att fastighetsägarna inom koncessionsområdet bör få en årlig ersättning från det att koncessionsbeslutet vinner laga kraft till dess att beslut om markanvisning vinner laga kraft. Utgångspunkten är att fastighetsägarna bör ersättas för den osäkerhet de kan känna under detta skede.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett sådant lagförslag.

Därmed tillstyrks – förutom regeringens förslag i denna del – i det väsentliga motionerna 2004/04:N5 (m) och 2004/05:N1 (kd), båda i aktuella delar.

14. Bearbetningskoncession: mineralersättning (punkt 9)

av Per Bill (m), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp), Krister Hammarbergh (m), Nyamko Sabuni (fp) och Mikael Oscarsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

9. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 7 kap. 7 § och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 14. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och motion 2004/05:N1 yrkande 8, bifaller delvis motionerna 2004/05:N2 yrkande 3 och 2004/05:N5 yrkande 5 och avslår motion 2004/05:N6 yrkande 9.

Ställningstagande

Vi accepterar regeringens förslag om mineralersättning men är – med hänsyn till att ett adekvat beslutsunderlag saknas – inte övertygade om att ersättningsnivån på sikt är den rätta.

Med den långa utredningstid som ligger bakom propositionen är det förvånande att beslutsunderlaget är behäftat med både osäkerhet och en direkt

felaktighet. Vi anser att regeringens förslag innebär risker för minskade investeringar i gruvnäringen.

Det föreslagna beräkningssättet bör dock – med visst undantag – gälla under en provperiod, under vilken tid beslutsunderlaget förbättras när det gäller ersättningsnivå och handläggningssystem.

Undantaget gäller vissa förändringar i förhållande till propositionen i fråga om beräkningssättet för mineralersättningen. Metoderna för att beräkna mineralersättningen kommer att regleras i en förordning. Bland andra Svemin har framfört vissa synpunkter på beräkningsmetoderna i tidigare nämnda skrivelse.

Beträffande järnmalm är regeringens uppgifter i propositionen direkt vilseledande. De fakta som redovisats av bl.a. Svemin – att priserna på pellets till skillnad från priserna på råstål ger en säkrare prisuppgift – bör utgöra grund för den nya förordningen.

Vidare är det mycket som talar för att beräkningen av koncessionsmineralets värde inte skall utgå från det förädlade mineralet utan från malmen. Skälet är att koncessionsmineralets värde påtagligt stiger i takt med de nedlagda kostnaderna i varje förädlingssteg från råvara i gruvan fram till den produkt som enligt propositionen skall prissättas. Detta bör utredas i samband med den analys som vi föreslår.

På längre sikt bör regeringen ombesörja ett fullödigt beslutsunderlag. Detta bör inkludera en kvantitativ nationalekonomisk analys av reglernas effekter på gruvnäringen. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett sådant beslutsunderlag, senast vid utgången av år 2006. Om underlaget föranleder nya bedömningar beträffande ersättningsnivån eller handläggningen bör regeringen lägga fram förslag till justeringar.

Med bakgrund av den historiska dimensionen i ärendet anser vi att ersättningen bör kallas jordägaravgäld, även i lagstiftningen. Förslaget att regeringen skall lägga beslag på 25 % av jordägaravgälden avvisar vi helt. Ersättningen bör i sin helhet tillfalla fastighetsägarna. På dessa punkter bör regeringen återkomma med lagförslag.

Pågående gruvverksamhet har startats med beaktande av de lagregler som då var aktuella. En retroaktivitet i lagstiftningen är inte i enlighet med huvudregeln i svensk rättstradition. Förslag om retroaktivitet i lagstiftningen måste avvisas.

Vi ställer oss bakom motion 2004/05:N1 (kd) i berörd del och i det väsentliga motion 2004/05:N5 (m). Motion 2004/05:N2 (m) blir delvis tillgodosedd. Motion 2004/05:N6 (mp) avstyrks.

15. Bearbetningskoncession: mineralersättning (punkt 9)

av Ingegerd Saarinen (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse:

9. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45) såvitt avser 7 kap. 7 § och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 15. Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:40 i denna del och motion 2004/05:N6 yrkande 9 och avslår motionerna 2004/05:N1 yrkande 8, 2004/05:N2 yrkande 3 och 2004/05:N5 yrkande 5.

Ställningstagande

Jag har inga invändningar mot mineralersättningen i sig – med undantag för en liten justering i fråga om beräkningsmetoden – men däremot när det gäller den del som enligt förslaget skall tillfalla staten.

Metoderna för att beräkna mineralersättningen kommer att regleras i en förordning. Svemin har framfört vissa synpunkter på beräkningsmetoderna i ovan nämnda skrivelse. De fakta som framkommit, när det gäller att priserna på pellets till skillnad från priserna på råstål ger en säkrare prisuppgift, bör ingå bland underlagsmaterialet för den nya förordningen.

Öronmärkning av just 25 % av mineralersättningen till geovetenskaplig forskning förefaller inte vara en effektiv ordning. Det är i dagsläget inte möjligt att bedöma ersättningens storlek eller den del som skall tillfalla forskningen. Vidare är det rimligt att anta att det kommer att dröja några år innan medlen kan finansiera mer omfattande forskning.

Enligt min mening är en sådan hantering av angelägna forskningsbehov både inom geovetenskap och andra områden otillfredsställande. Om intäkterna skall öronmärkas anser jag att en mer angelägen inriktning är att öka nyttan per given mängd uttag av ickeförnybart material. Främjande av ökad återanvändning och materialåtervinning är exempel på en sådan forskningsinriktning.

Regeringsförslaget tillstyrks. Riksdagen bör genom ett tillkännagivande anmoda regeringen att återkomma med lagförslag och ändra inriktningen på öronmärkningen i enlighet med vad som här förordas. Därmed blir motion 2004/05:N6 (mp) tillgodosedd i berörd del. Övriga här aktuella motioner avstyrks i berörda delar.

16. Utredningsfrågor (punkt 12)

av Per Bill (m), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp), Krister Hammarbergh (m), Nyamko Sabuni (fp) och Mikael Oscarsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 16. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2004/05:N5 yrkande 6 i denna del.

Ställningstagande

I linje med uppfattningen i motion 2004/05:N5 (m) anser vi att det finns ett klart behov av att gå vidare med utredningsarbete för att förbättra minerallagen på olika punkter. En utredningspunkt som bör tas upp gäller om det finns skäl att utöka det avstånd från bebyggelse inom vilken prospektering inte är tillåten till mer än de 200 meter som regeringen föreslagit. Vidare bör det undersökas om det går att stärka markägarens möjligheter att påverka arbetsplanernas utformning. Till vilka fastighetsägare jordägaravgäld (mineralersättning) skall betalas bör också bli föremål för utredning. Finns det skäl att ange den tidpunkt vid vilken en markägare har rätt att begära inlösen av fastigheten vid outnyttjad bearbetningskoncession till mindre än tio år, är ytterligare en fråga att utreda. Även behovet av skyddszoner bör ses över. Utan att i detalj precisera samtliga punkter inom minerallagen som ytterligare bör utredas tillstyrks i det väsentliga motion 2004/05:N5 (m) i denna del.

17. Vissa tillsynsfrågor avseende gamla gruvhål (punkt 13)

av Per Bill (m), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp), Krister Hammarbergh (m), Nyamko Sabuni (fp) och Mikael Oscarsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse.

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 17. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:N1 yrkande 9 och bifaller delvis motion 2004/05:N3.

Ställningstagande

Det är uppseendeväckande att regeringen endast konstaterar att ”ytterligare överväganden” krävs när det gäller tillsynsfrågorna avseende gamla gruvhål. Sedan ett halvsekel har inga åtgärder vidtagits. Vi instämmer till fullo med remissinstanser som t.ex. Bergsstaten och Statens naturvårdsverk, vilka påpekar att frågan kräver en snar lösning.

I linje med vad som föreslås i motion 2004/05:N1 (kd) bör regeringen snarast – inom ramen för förordningsmakten – vidta lämpliga åtgärder.

Med hänvisning till det anförda bör riksdagen genom ett tillkännagivande anmoda regeringen att snarast möjligt åtgärda problemen med säkerhet och tillsynsansvar när det gäller gamla gruvhål. Motion 2004/05:N3 (m) tillgodoses delvis.

18. Minskad användning av naturgrus (punkt 14, motiveringen)

av Per Bill (m), Ulla Löfgren (m), Yvonne Ångström (fp), Krister Hammarbergh (m), Nyamko Sabuni (fp) och Mikael Oscarsson (kd).

Ställningstagande

Det är nödvändigt att minska uttaget av naturgrus på vissa orter och i vissa områden, men vi anser inte att fokus skall ligga på en generell minskning i alla sammanhang. Det gäller därför att hitta en modell för en balanserad lösning. Den införda skattehöjningen på naturgrus är inte en acceptabel väg att gå för att uppnå målet om ett minskat uttag i vissa områden.

Vi instämmer i att forskning och utveckling inom området behövs.

Med hänvisning till vad som anförts anser vi inte att det finns behov av något uttalande från riksdagens sida med anledning av motion 2004/05:N227 (mp). Den avstyrks således.

19. Minskad användning av naturgrus (punkt 14)

av Ingegerd Saarinen (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 19. Därmed bifaller riksdagen motion 2004/05:N227.

Ställningstagande

Enligt mitt sätt att se – vilket ligger i linje med uppfattningen i motion 2004/05:N227 (mp) – måste det göras mera för att minska användningen av naturgrus. För att det skall kunna satsas på de mest effektiva medlen för att uppnå målet bör en analys göras av effekterna av uttag av naturgrus på grundvattenmagasin och dricksvattenförsörjning i olika delar av landet. Vidare bör analysen omfatta effekterna för olika slags företag och bedömningar av huruvida ytterligare höjningar av naturgrusskatten kan behövas.

Det krävs en ökad medvetenhet om att det är nu vi kan skapa goda förutsättningar för kommande generationers dricksvattenförsörjning och effektiv byggmaterialförsörjning. Ökad fokusering på forskning och utveckling inom detta område kommer att löna sig på sikt.

Riksdagen bör genom ett uttalande ställa sig bakom vad jag här har anfört. Motion 2004/05:N227 (mp) tillstyrks.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2004/05:40 Ändringar i minerallagen

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45).

Motioner med anledning av propositionen

2004/05:N1 av Mikael Oscarsson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den privata äganderättens och det goda förvaltarskapets betydelse som grund för minerallagen.
2. Riksdagen beslutar att avslå förslaget om att undersökningstillstånd inte skall få beviljas den som tidigare visat sig olämplig att beskriva undersökningsarbete, i enlighet med vad som anförs i motionen.
3. Riksdagen beslutar att avslå förslaget om att bergmästaren får avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan sakägare än sökanden får tillfälle att yttra sig, i enlighet med vad som anförs i motionen.
4. Riksdagen beslutar att avslå förslaget om att markägare och andra berörda inte får yttra sig över villkor till skydd för allmänna intressen eller enskild rätt, i enlighet med vad som anförs i motionen.
5. Riksdagen beslutar att avslå förslaget om att i lag tvinga prospektören att upprätta en arbetsplan, i enlighet med vad som anförs i motionen.
6. Riksdagen beslutar att fastighetsägare och sakägare skall få möjlighet att kräva upprättande av arbetsplan och att en sådan plan skall upprättas i de fall fastighetsägare och sakägare så kräver, i enlighet med vad som anförs i motionen.
7. Riksdagen beslutar att koncessionshavaren, i enlighet med Minerallagsutredningens förslag, årligen skall betala 1 % av prisbasbeloppet per hektar de fem första åren och därefter 2 % till fastighetsägare, i enlighet med vad som anförs i motionen.
8. Riksdagen beslutar att avslå förslaget om att införa en ny mineralskatt och att hela mineralersättningen skall tillfalla fastighetsägare, i enlighet med vad som anförs i motionen.

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vissa tillsynsfrågor avseende gamla gruvhål.

2004/05:N2 av Bengt-Anders Johansson (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillsättandet av en äganderättsutredning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om undersökningstillstånd.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mineralersättningar.

2004/05:N3 av Tomas Högström och Bengt-Anders Johansson (m):

Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag i enlighet med vad som anförs i motionen.

2004/05:N4 av Yvonne Ångström m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att hänsyn till lämpligheten av brytning i området skall tas vid utgivande av undersökningstillstånd.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att annan sakägare än sökanden får yttra sig innan undersökningstillstånd beviljas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om företagets skyldighet att samråda med markägare och innehavare av nyttjanderätt kring genomförandet av undersökningen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att länsstyrelsen bör vara ansvarig myndighet för prövning av minerallagen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krav på att ärendet måste ha vunnit laga kraft innan undersökningsarbetet startas.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skydd av natur- och kulturvärden i hela landet.

2004/05:N5 av Per Bill m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändring i minerallagen (avsnitt 3).
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändringar i jordabalken (1970:994) (avsnitt 3).
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att ändringar i mineralförordningen (1992:285) bör genomföras i enlighet med de förslag som redovisas i motionen (avsnitt 3).

4. Riksdagen begär att regeringen noga följer utvecklingen av systemet med arbetsplaner i enlighet med vad som anförs i motionen och återkommer till riksdagen senast vid utgången av år 2006 med en redovisning av denna uppföljning (avsnitt 3 punkt 4).
5. Riksdagen begär att regeringen återkommer till riksdagen senast vid utgången av år 2005 med ett bättre beslutsunderlag för bedömning av nivån på mineralersättningen/gruvägaravgälden i enlighet med vad som anförs i motionen (avsnitt 3).
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen bör tillsätta en ny utredning om förändringar i minerallagstiftningen med direktiv i enlighet med vad som anförs i motionen (avsnitt 4.3).

2004/05:N6 av Ingegerd Saarinen m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av minerallagen och miljöbalken i syfte att genom en övergripande hållbar mineralpolitik överföra större delen av minerallagens område till miljöbalken.
2. Riksdagen avslår regeringens förslag till ändring av 2 kap. 9 § 1 andra stycket minerallagen beträffande dispens från karenstid.
3. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av minerallagens bestämmelser om yttranderätt om ansökningar om undersöknings- och bearbetningstillstånd i enlighet med vad som anförs i motionen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av kommunalt veto angående undersöknings- och bearbetningstillstånd.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av bofastas intressen vid handläggning av ansökningar om mineralverksamhet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om försiktighetsprincipen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om villkor i undersökningstillstånd.
8. Riksdagen beslutar att reglerna för tidsperioden för synpunkter på arbetsplanen ändras i enlighet med vad som föreslås i motionen.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mineralersättning.

Motion från allmänna motionstiden 2002/03

2002/03:N278 av Lennart Gustavsson m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i arbetet med en ny minerallag relatera till och se över andra

för näringen viktiga lagar, exempelvis miljöbalken och den MKB-process som följer med den.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en långsiktig, hållbar och stabil gruv- och mineralpolitik.

Motioner från allmänna motionstiden 2003/04

2003/04:MJ434 av Åsa Domeij m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen skall motverka prospektering och exploatering av olja och gas i Östersjön.

2003/04:N254 av Lennart Gustavsson m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att i arbetet med en ny minerallag relatera till och se över andra för näringen viktiga lagar, exempelvis miljöbalken och den MKB-process som följer med den.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en långsiktig, hållbar och stabil gruv- och mineralpolitik.

2003/04:N350 av Maria Larsson (kd):

Riksdagen begär att regeringen snarast lägger fram förslag för att stärka äganderätten i samband med prospektering av mineral.

2003/04:N390 av Christer Nylander m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att hänsyn till allmänna intressen och enskild rätt skall tas oavsett vilket mineral som eftersöks.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skydd av natur- och kulturvärden i hela landet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om krav på lagakraftvinnande före inledandet av undersökningsarbetet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att länsstyrelsen bör vara ansvarig myndighet för prövning av minerallagen.

Motioner från allmänna motionstiden 2004/05

2004/05:N227 av Claes Roxbergh m.fl. (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om forskning för att ersätta naturgrus.

2004/05:N321 av Gunilla Wahlén m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av att digitalisera analog geologisk information.

2004/05:N330 av Birgitta Sellén och Erling Wälivaara (c, kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en del av de vinstpengar som LKAB betalar in till staten skall fonderas för att kunna användas när centrum av Kiruna måste flyttas.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45)

Häri genom föreskrivs i fråga om minerallagen (1991:45)

dels att nuvarande 7 kap. 2–5 §§ skall betecknas 7 kap. 3–6 §§,

dels att 2 kap. 2, 9, 9 a och 10 §§, 3 kap. 3 och 5–7 §§, 5 kap. 1 och 3 §§, 6 kap. 1 och 3 §§, nya 7 kap. 4 §, 8 kap. 1 och 9–12 §§, 9 kap. 22, 23, 25 och 26 §§, 10 kap. 1 §, 12 kap. 8 §, 15 kap. 4 och 6 §§, 16 kap. 1, 5 och 6 §§ och 17 kap. 2 § samt rubriken närmast före 2 kap. 10 § skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 7 kap. 5 § skall sättas närmast före 7 kap. 6 §,

dels att det i lagen skall införas sex nya paragrafer, 3 kap. 5 a §, 7 kap. 2 och 7 §§, 8 kap. 6 b och 8 a §§ och 10 kap. 1 a §, samt närmast före 7 kap. 7 § och 8 kap. 6 b § nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 §

Undersökningstillstånd skall meddelas, om

1. det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral, och

2. sökanden inte uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd en ändamålsenlig undersökning.

Tillstånd att bedriva undersökning beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant får beviljas endast den som visar att han är lämplig att bedriva sådan undersökning.

Undersökningstillstånd skall meddelas, om det finns anledning att anta att undersökning i området kan leda till fynd av koncessionsmineral.

Undersökningstillstånd får dock inte beviljas den som uppenbarligen saknar möjlighet eller avsikt att få till stånd en ändamålsenlig undersökning eller den som tidigare har visat sig olämplig att bedriva undersökningsarbete.

Tillstånd att bedriva undersökning beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant får beviljas endast den som visar att han *eller hon* är lämplig att bedriva sådan undersökning.

9 §¹

När ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession har upphört att gälla, kan en ansökan om undersökningstillstånd beträffande mark inom samma område prövas tidigast ett år efter det att tillståndet eller koncessionen upphörde att gälla.

Om det *föreligger synnerliga* skäl, får bergmästaren medge undantag från bestämmelserna i första stycket.

Om det *finns särskilda* skäl, får bergmästaren medge undantag från bestämmelserna i första stycket.

¹ Senaste lydelse 1998:165.

9 a §²

Undersökningstillstånd får inte meddelas för mark inom en skyddszon runt ett område som omfattas av en bearbetningskoncession. Skydds-zonen skall ha en sträckning av 1 000 meter från gränsen för det område som omfattas av koncessionen. Om det finns särskilda skäl får skydds-zonen minskas.

Om en gruva eller motsvarande anläggning inte tagits i drift inom tre år efter det att bearbetningskoncession meddelades, får dock undersökningstillstånd meddelas inom skydds-zonen fram till dess att anläggningen tas i drift.

Om en gruva eller motsvarande anläggning tagits i drift inom koncessionsområdet, får undersökningstillstånd inom skydds-zonen trots första stycket meddelas den som innehar bearbetningskoncessionen eller annan, som har dennes medgivande.

Efter det att en bearbetningskoncession har beviljats slutligt, får undersökningstillstånd inom skydds-zonen trots första stycket ges till den som innehar bearbetningskoncessionen eller någon annan, som har dennes medgivande.

Villkor i vissa undersöknings-tillstånd**Villkor i undersökningstillstånd**

10 §

Undersökningstillstånd *beträffande olja, gasformiga kolväten eller diamant* skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt.

Undersökningstillstånd skall förenas med de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt *samt med villkor om att tillståndshavaren skall ställa säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §.*

3 kap.

3 §

Undersökningsarbete får bedrivas endast för att visa att sådant mineral som omfattas av tillståndet finns inom området och för att ta närmare reda på fyndighetens storlek, beskaffenhet och brytvärdhet.

Tillståndshavaren får *ta mark i anspråk för att uppföra byggnader som är oundgängligen nödvändiga för undersökningsarbetet.* I den utsträckning det behövs får han också ta mark i anspråk för att bygga väg inom området eller använda väg till och inom området. Efter tillstånd av bergmästaren får han också ta mark i anspråk för att bygga nödvändig väg till området.

Tillståndshavaren får i den utsträckning det behövs använda väg till och inom området. Efter tillstånd av bergmästaren får tillståndshavaren också ta mark i anspråk för att bygga nödvändig väg till och inom området.

² Senaste lydelse 1998:165.

Arbetet skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas.

Innan arbete påbörjas skall tillståndshavaren ha ställt säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §.

Arbetet skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas på någon annans egendom och på natur- och kulturmiljön.

5 §

Minst två veckor innan undersökningsarbetet påbörjas skall tillståndshavaren underrätta bergmästaren, ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas och innehavarna av nyttjanderätt eller servitut om när arbetet skall påbörjas. Kan arbetena antas komma att beröra annan särskild rätt, skall även innehavaren av denna underrättas.

Underrättelser till andra än bergmästaren skall delges.

Underrättelse till innehavare av renskötselrätt får delges den sameby som innehavarna tillhör.

Innan arbetet påbörjas skall tillståndshavaren ställa säkerhet för ersättning enligt 7 kap. 1 §, om inte den som är berättigad till ersättning medger annat.

Undersökningsarbete får endast utföras i enlighet med en gällande arbetsplan.

Arbetsplanen skall upprättas av tillståndshavaren och innehålla en redogörelse för det undersökningsarbete som planeras, en tidsplan för arbetet och en bedömning av i vilken utsträckning arbetet kan antas påverka allmänna intressen och enskild rätt.

Arbetsplanen skall delges ägaren till den mark där arbetet skall bedrivas och innehavare av särskild rätt som berörs. Delgivning med innehavare av renskötselrätt får ske genom att arbetsplanen delges den sameby som innehavarna tillhör. Arbetsplanen skall även sändas till bergmästaren.

Invändningar mot innehållet i arbetsplanen skall framställas skriftligt och vara tillståndshavaren till handa inom tre veckor från delgivningen av arbetsplanen.

5 a §

En arbetsplan blir gällande om några invändningar enligt 5 § fjärde stycket inte framställs. En arbetsplan blir också gällande om tillståndshavaren och den sakägare som framställt sådana invändningar kan komma överens om arbetsplanens innehåll. En sådan arbetsplan skall sändas till bergmästaren.

Om invändningar enligt 5 § fjärde stycket har framställts får tillståndshavaren också begära att arbetsplanen prövas av bergmästaren. Arbetsplanen skall fast-

ställas av bergmästaren och bli gällande i den utsträckning de åtgärder som anges är nödvändiga för en ändamålsenlig undersökning och inte medför så stora olägenheter för fastighetsägaren eller någon annan sakägare att olägenheterna överväger tillståndshavarens intresse av att få utföra arbetena.

Bergmästaren skall, i beslut om fastställande, meddela de villkor som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt och för att förebygga eller begränsa olägenheter. Bergmästaren får också besluta att arbetsplanen skall gälla utan att den har vunnit laga kraft.

6 §³

Undersökningsarbete får inte äga rum inom nationalpark eller område som en statlig myndighet hos regeringen har begärt skall avsättas till nationalpark eller i strid med föreskrifter som har meddelats för natur- eller kulturresevat med stöd av 7 kap. miljöbalken.

Bestämmelser om att tillstånd krävs för vissa verksamheter och åtgärder finns i 7 kap. 28 a–29 b §§ miljöbalken.

Undersökningsarbete får inte heller, utan medgivande av länsstyrelsen, äga rum inom

1. *befästningsområde* och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer,

2. kyrkogård och annan begravningsplats,

3. område som avses i 4 kap. 5 § miljöbalken.

Ett medgivande enligt tredje stycket 3 skall förenas med de villkor som är nödvändiga för att förhindra att påtaglig skada uppkommer för områdets natur- och kulturvärden. Länsstyrelsen får även i övrigt förena ett medgivande enligt *andra* stycket med villkor.

1. *tvåhundra meter från skyddsobjekt enligt lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m.* och sådant område utanför detta som regeringen bestämmer,

2. kyrkogård och annan begravningsplats, *eller*

Ett medgivande enligt tredje stycket 3 skall förenas med de villkor som är nödvändiga för att förhindra att påtaglig skada uppkommer för områdets natur- och kulturvärden. Länsstyrelsen får även i övrigt förena ett medgivande enligt *tredje* stycket med villkor.

³ Senaste lydelse 2001:444.

7 §⁴

Undersökningsarbete får inte utan medgivande av bergmästaren äga rum inom

1. område inom trettio meter från allmän väg eller sådan vägsträckning enligt fastställd arbetsplan, trettio meter från järnväg eller kanal som är upplåten för allmän trafik eller trettio meter från allmän flygplats,

2. område inom *ett*hundra meter från *tomt med byggnad där någon är bosatt under övervägande del av året,* 2. område inom *två*hundra meter från *bostadsbyggnad,*

3. område *med* kyrka, annan samlingslokal, undervisningsanstalt, hotell eller pensionat eller område *med* vårdanstalt, elevhem eller liknande inrättning, om den är avsedd för mer än femtio personer, 3. område *inom två*hundra meter från kyrka, annan samlingslokal, undervisningsanstalt, hotell eller pensionat eller område *inom två*hundra meter från vårdanstalt, elevhem eller liknande inrättning, om den är avsedd för mer än femtio personer,

4. område *med* elektrisk kraftstation eller industriell anläggning, 4. område *inom två*hundra meter från elektrisk kraftstation eller industriell anläggning, *eller*

5. område med detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (1987:10).

I fall som anges i första stycket 5 får medgivande inte lämnas i strid med planen eller områdesbestämmelserna. Om syftet med planen eller bestämmelserna inte motverkas, får dock mindre avvikelser göras.

Utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket 2–4 får undersökning ske, om medgivande har lämnats av den som berörs av arbetet. I fall som anges i första stycket 2 skall medgivande lämnas av ägaren till byggnaden eller *tomten* och den som har nyttjanderätt till den. I fall som anges i första stycket 3 och 4 skall medgivandet lämnas av ägare och nyttjanderättshavare.

Utan hinder av vad som föreskrivs i första stycket 2–4 får undersökning ske, om medgivande har lämnats av den som berörs av arbetet. I fall som anges i första stycket 2 skall medgivande lämnas av ägaren till byggnaden eller *marken* och den som har nyttjanderätt till den. I fall som anges i första stycket 3 och 4 skall medgivandet lämnas av ägare och nyttjanderättshavare.

Bergmästaren får förena sitt medgivande med villkor.

5 kap.

1 §

Den som har koncession får inom koncessionsområdet, i dagen eller under jord, dels bedriva undersökningsarbete enligt 3 §, dels utföra bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet enligt 4–7 §§. För bearbetning och därmed sammanhängande verksamhet som sker i dagen får koncessionshavaren dock ta i anspråk endast mark som har anvisats för ändamålet.

⁴ Senaste lydelse 1998:165.

Mark utanför koncessionsområdet får tas i anspråk för annat ändamål än undersökning eller bearbetning enligt vad som bestäms vid markanvisningen.

Ärenden om markanvisning prövas vid markanvisningsförrättning enligt bestämmelserna i 9 kap.

Bergmästaren kan, sedan beslutet om koncession har vunnit laga kraft, medge att mark får tas i anspråk i avvaktan på att frågan om markanvisning avgörs. Sådant medgivande får lämnas endast om koncessionshavaren ställer säkerhet för den ersättning som avses i 7 kap. 2 §.

Bergmästaren kan, sedan beslutet om koncession har vunnit laga kraft, medge att mark får tas i anspråk i avvaktan på att frågan om markanvisning avgörs. Sådant medgivande får lämnas endast om koncessionshavaren ställer säkerhet för den ersättning som avses i 7 kap. 3 §.

3 §

Undersökningsarbete får avse sådana mineral som omfattas av koncessionen. I den mån ingen annan har tillstånd eller koncession får koncessionshavaren inom koncessionsområdet undersöka även andra koncessionsmineral med undantag av olja, gasformiga kolväten och diamant.

I fråga om undersökningsarbete som bedrivs i dagen på ej anvisad mark skall 3 kap. 3–5 §§ tillämpas.

I fråga om undersökningsarbete som bedrivs i dagen på ej anvisad mark skall 3 kap. 3–5 a §§ tillämpas.

6 kap.

1 §⁵

Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession får överlåtas efter medgivande av prövningsmyndigheten. Medgivande i fråga om undersökningstillstånd får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 2 kap. 2 § *första stycket 2 och andra stycket*. Medgivande i fråga om bearbetningskoncession får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 4 kap. 2 § första stycket 2 och förvärvaren dessutom visar att han är lämplig att bedriva bearbetning av fyndigheten.

Undersökningstillstånd och bearbetningskoncession får överlåtas efter medgivande av prövningsmyndigheten. Medgivande i fråga om undersökningstillstånd får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 2 kap. 2 § *andra och tredje styckena*. Medgivande i fråga om bearbetningskoncession får lämnas om de krav är uppfyllda som anges i 4 kap. 2 § första stycket 2 och förvärvaren dessutom visar att han *eller hon* är lämplig att bedriva bearbetning av fyndigheten.

3 §⁶

Ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession kan återkallas, om tillstånds- eller koncessionshavaren inte fullgör sina

Ett undersökningstillstånd eller en bearbetningskoncession kan återkallas, om tillstånds- eller koncessionshavaren inte fullgör sina

⁵ Senaste lydelse 1993:690.

⁶ Senaste lydelse 1998:165.

skyldigheter enligt denna lag eller enligt villkor i tillståndet eller koncessionen eller om tillståndshavaren bryter mot villkor som uppställts för medgivande till undersökningsarbete eller om det annars finns *särskilda* skäl.

skyldigheter enligt denna lag eller enligt villkor i tillståndet eller koncessionen eller om tillståndshavaren bryter mot villkor som uppställts för medgivande till undersökningsarbete eller om det annars finns *synnerliga* skäl.

7 kap.

2 §

Skada som föranleds av att bearbetningskoncession har beviljats skall ersättas av koncessionshavaren.

Om ansökan om markanvisning inte har gjorts inom tio år från det att beslutet om bearbetningskoncession har vunnit laga kraft, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som ligger inom koncessionsområdet, om fastighetsägaren begär det. Detta gäller dock inte om koncessionshavaren visar att det saknas anledning att begära markanvisning inom området.

Om det uppstår synnerligt men för någon fastighet eller del därav på grund av att bearbetningskoncession har beviljats, skall koncessionshavaren lösa den fastighet eller fastighetsdel som lider sådant men, om ägaren begär det.

4 §

Beträffande ersättning och löseskilling enligt 1 eller 2 § gäller 4 kap. och 5 kap. 23 §, 24 § och 27 § första stycket första meningen expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det ansökan om markanvisning gjordes.

Beträffande ersättning och löseskilling enligt 1–3 §§ gäller 4 kap. och 5 kap. 23 §, 24 § och 27 § första stycket första meningen expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det ansökan om markanvisning gjordes. *I fråga om ersättning vid inlösen enligt 2 § andra eller tredje stycket skall dock tiden räknas från och med*

dagen för begäran om inlösen, om inte ersättningsfrågan prövas vid markanvisningsförrättning.

Mineralersättning

7 §

Vid bearbetning skall koncessionshavaren för varje kalenderår betala en mineralersättning. Ersättningen skall motsvara två promille av det beräknade värdet av de mineral som omfattas av koncessionen och som har brutits och uppfodrads inom koncessionsområdet under året. Beräkningen skall ske på grundval av mängden uppfodrad malm, malmens halt av koncessionsmineral och genomsnittspriset för mineralet under året eller ett motsvarande värde.

Av ersättningen skall tre fjärdedelar tillfalla fastighetsägare inom koncessionsområdet och en fjärdedel staten. Om det finns flera fastigheter inom koncessionsområdet, skall ersättningen till fastighetsägare bestämmas efter varje fastighets del i området. Ersättningen skall fastställas efter förhållandena den 31 december det år ersättningen avser.

Koncessionshavaren skall i ett ärende om fastställelse av ersättning lämna de uppgifter som behövs för att ersättningen skall kunna bestämmas.

8 kap.

1 §⁷

Ärenden om beviljande av undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession prövas av bergmästaren, om inte annat följer av 2 §.

Bergmästaren får avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan än sökanden haft tillfälle att yttra sig.

Bergmästaren får avgöra ärenden om beviljande av undersökningstillstånd utan att någon annan *sakägare* än sökanden haft tillfälle att yttra sig.

⁷ Senaste lydelse 1998:845.

I ärenden om beviljande av bearbetningskoncession skall bergmästaren, såvitt gäller tillämpningen av 3, 4 och 6 kap. miljöbalken, samråda med länsstyrelsen i det eller de län där koncessionsområdet ligger. Länsstyrelsen får därvid besluta om särskild utredning enligt 2 kap. 11 § lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Fastställelse av mineralersättning

6 b §

Bergmästaren fastställer mineralersättning enligt 7 kap. 7 §.

8 a §

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 2 § prövas av bergmästaren. Om en sådan tvist föreligger när markanvisningsförrättningen hålls, prövas frågan vid förrättningen.

Innan beslut meddelas om inlösen av en del av en fastighet enligt 7 kap. 2 § tredje stycket skall på det sätt som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

9 §

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 2 § prövas vid markanvisningsförrättningen.

Tvister i frågor som avses i 7 kap. 3 § prövas vid markanvisningsförrättningen.

10 §

Beslut som har meddelats enligt 8 eller 9 § får verkställas.

Beslut som har meddelats enligt 8, 8 a eller 9 § får verkställas.

11 §

Tvister om ersättning enligt denna lag i andra fall än som avses i 7 kap. 1 eller 2 § prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

Tvister om ersättning enligt denna lag i andra fall än som avses i 7 kap. 1, 2, 3 eller 7 § prövas av den fastighetsdomstol inom vars område koncessionsområdet eller större delen därav ligger.

12 §

Vid tvister som avses i 8 kap. 7 § och vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 § skall tillstånds- eller koncessionshavaren ersätta staten för kostnaderna i ärendet

Vid tvister som avses i 8 kap. 7 § och vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § skall tillstånds- eller koncessionshavaren ersätta staten för kostnaderna i

enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

ärendet enligt föreskrifter som regeringen meddelar.

Vid tvister om ersättning enligt 7 kap. 2 § skall koncessionshavaren svara för sina egna kostnader i ärendet och ersätta andra sakägare deras kostnader för att bevaka sin rätt. Detta gäller dock inte om något annat följer vid en tillämpning av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken.

9 kap.

22 §

Beslut om markanvisning skall ange den anvisade markens läge, omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i sådana tvister om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § som har prövats vid förrättningen. Dessutom skall beslutet innehålla avgörande i sådana frågor som anges i 20 och 21 §§.

Om löseskilling eller intrångsersättning bestäms, skall i beslutet också anges om belopp skall deponeras enligt 10 kap. 2 § och var depositionen skall ske.

Beslut om markanvisning skall ange den anvisade markens läge, omfattning och ändamål samt innehålla avgörande i sådana tvister om ersättning enligt 7 kap. 1–3 §§ som har prövats vid förrättningen. Dessutom skall beslutet innehålla avgörande i sådana frågor som anges i 20 och 21 §§.

23 §

Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det.

Överenskommelse om ersättning som avses i 7 kap. 1–3 §§ skall fastställas i markanvisningsbeslutet, om någon av parterna begär det.

25 §

Gränserna för mark som anvisas skall utstakas och utmärkas i behövlig omfattning. Karta skall upprättas över marken. Den skall göras så noggrann som ändamålet kräver. Kan förrättningen genomföras och förrättningsresultatet åskådliggöras utan karta, behöver en sådan dock inte upprättas.

Innan beslut meddelas om inlösen av del av fastighet enligt 7 kap. 2 § andra stycket skall på det sätt som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

Innan beslut meddelas om inlösen av del av fastighet enligt 7 kap. 3 § andra stycket skall på det sätt som gäller för fastighetsbildning en karta med beskrivning ha upprättats över området och dess gränser ha utmärkts.

26 §

Anvisad mark får tillträdas innan markanvisningsbeslutet har

Anvisad mark får tillträdas innan markanvisningsbeslutet har

vunnit laga kraft, om sökanden har ställt säkerhet för den ersättnings-skyldighet som avses i 7 kap. 1 och 2 §§ och bergmästaren inte bestämmer annat.

vunnit laga kraft, om sökanden har ställt säkerhet för den ersättnings-skyldighet som avses i 7 kap. 1–3 §§ och bergmästaren inte bestämmer annat.

10 kap.

1 §

Ersättning som har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att markanvisningsbeslutet vunnit laga kraft. Ersättningen skall även innefatta ränta från dagen då beslutet vann laga kraft eller, om marken dessförinnan har tillträtts, från tillträdesdagen.

Ersättning som har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att markanvisningsbeslutet vunnit laga kraft. På ersättningen skall ränta beräknas från dagen då beslutet vann laga kraft eller, om marken dessförinnan har tillträtts, från tillträdesdagen.

Ersättning enligt 7 kap. 2 § som inte har bestämts vid markanvisningsförrättning skall betalas inom en månad från det att ersättningsbeslutet vunnit laga kraft. På ersättningen skall ränta beräknas från dagen då beslutet vann laga kraft.

Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden till dess betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

1 a §

Mineralersättning enligt 7 kap. 7 § skall betalas inom en månad från det att ersättningsbeslutet vunnit laga kraft. På ersättningen skall ränta beräknas från dagen då beslutet vann laga kraft.

Ränta beräknas enligt 5 § räntelagen (1975:635) för tiden till dess betalning skall ske och enligt 6 § räntelagen för tiden därefter.

12 kap.

8 §

En andelshavare som inte har deltagit i ett visst arbete får ansluta sig till detta efter anmälan på stämma eller skriftlig anmälan hos föreståndaren. I sådant fall skall andelshavaren i förhållande till sin andel i koncessionen ersätta följande slag av kostnader som föranletts av arbetet:

1. kostnader för sådana byggnader och andra anläggningar, maskiner, redskap, inventarier och förråd som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning, efter det värde egendomen har när andelshavaren ansluter sig till arbetet,

2. kostnader för ersättning eller inlösen enligt 7 kap. 2 § samt kostnader för markanvisningsförrättning och fördelning av ersättning,

2. kostnader för ersättning eller inlösen enligt 7 kap. 2 *eller* 3 § samt kostnader för markanvisningsförrättning och fördelning av ersättning,

3. kostnader för sådana undersöknings- och tillredningsarbeten som har utförts efter markanvisningsförrättningen och som är nödvändiga eller nyttiga för fortsatt undersökning eller bearbetning.

Har mark som tillhör en andels-havare tagits i anspråk för arbetet, skall den andelshavare som ansluter sig betala ersättning för detta i förhållande till sin andel enligt de grunder som anges i 7 kap. 3 §.

Har mark som tillhör en andels-havare tagits i anspråk för arbetet, skall den andelshavare som ansluter sig betala ersättning för detta i förhållande till sin andel enligt de grunder som anges i 7 kap. 4 §.

15 kap.

4 §⁸

Om undersökningsarbete påbörjas utan att säkerhet har ställts enligt 3 kap. 5 § tredje stycket eller om *anläggning utförs* i strid med 3 kap. 3 § andra stycket, får kronofogdemyndigheten på ansökan av den som äger eller innehar marken meddela särskild handräckning för att arbetet skall ställas in eller att *anläggningen* skall *tas bort* på undersökarens bekostnad.

Om undersökningsarbete påbörjas utan att säkerhet har ställts enligt 3 kap. 3 § tredje stycket eller om *väg byggs* i strid med 3 kap. 3 § andra stycket, får kronofogdemyndigheten på ansökan av den som äger eller innehar marken meddela särskild handräckning för att arbetet skall ställas in eller att *marken* skall *återställas* på undersökarens bekostnad.

I fråga om sådan handräckning som avses i första stycket finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

6 §

Till böter eller fängelse i högst sex månader skall den dömas som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bedriver undersökningsarbete i strid med bestämmelserna om krav på undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession,

2. påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som föreskrivs i 3 kap. 5 § om *underrättelse och* ställande av säkerhet,

2. påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som föreskrivs i 3 kap. 3 § om ställande av säkerhet *och i 3 kap 5 och 5 a §§ om arbetsplan,*

3. utför bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet i strid med bestämmelserna om bearbetningskoncession,

4. lägger igen utfraktsväg, ort eller borrhål i strid med bestämmelserna om krav på tillstånd i 5 kap. 8 § eller 13 kap. 7 §, eller

5. lägger ned gruva eller motsvarande anläggning i strid med 14 kap. 4 § tredje stycket.

⁸ Senaste lydelse 1991:874.

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms också den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift när han fullgör uppgiftsskyldighet enligt koncessionsvillkor eller enligt 2 § 1.

I fall som avses i första stycket 3 kan mineral som utvunnits förklaras förverkat.

Om ett brott som avses i första stycket 2 berör enbart enskilds rätt, får åklagare väcka åtal endast om målsäganden anger brottet till åtal.

16 kap.

1 §⁹

Nuvarande lydelse

I fråga om överklagande av beslut enligt denna lag gäller följande.

Beslut	Överklagas hos
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller undersökningstillstånd	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller meddelande av bearbetningskoncession, tillstånd till överlåtelse av koncession eller ändring av villkoren för en koncession	Regeringen
Beslut av bergmästaren i frågor om förlängning av giltighetstiden för en bearbetningskoncession enligt 4 kap. 10 §	Regeringen
Beslut av bergmästaren i andra frågor som gäller bearbetningskoncession	Allmän förvaltningsdomstol
Tillstånd av bergmästaren till byggande av väg enligt 3 kap. 3 § andra stycket	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>
Beslut av bergmästaren i fråga som avses i 3 kap. 7 §	Länsstyrelsen
Förhandsbesked av bergmästaren enligt 4 kap. 9 § tredje stycket	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>
Tillstånd av bergmästaren att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål enligt 5 kap. 8 § eller 13 kap. 6 §	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>

⁹ Senaste lydelse 1995:106.

Beslut av bergmästaren i <i>ärende</i> om ersättning enligt 7 kap. 1 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av <i>förrättningsmyndigheten</i> i 8 kap. 7 §	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Beslut av förrättningsmyndigheten i <i>ärende</i> om markanvisning	Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen
Tillstånd av bergmästaren att lägga ned gruva eller motsvarande anläggning enligt 14 kap. 4 § tredje stycket	<i>Sveriges geologiska undersökning</i>
Beslut av bergmästaren i andra frågor enligt denna lag	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av länsstyrelsen i frågor som avses i 3 kap. 6 §	Regeringen
Beslut av länsstyrelsen i frågor om prövande av säkerhet enligt 17 kap.	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av Statens jordbruksverk eller Skogsstyrelsen enligt 8 kap. 6 a § första eller fjärde stycket.	Allmän förvaltningsdomstol

---

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Föreslagen lydelse

I fråga om överklagande av beslut enligt denna lag gäller följande.

Beslut	Överklagas hos
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller undersökningstillstånd	Allmän förvaltningsdomstol
<i>Beslut av bergmästaren i frågor som gäller fastställande av en arbetsplan för undersökningsarbete enligt 3 kap. 5 a §</i>	<i>Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen</i>
Beslut av bergmästaren i frågor som gäller meddelande av bearbetningskoncession, tillstånd till över-	Regeringen

låtelse av koncession eller ändring av villkoren för en koncession

Beslut av bergmästaren i frågor om förlängning av giltighetstiden för en bearbetningskoncession enligt 4 kap. 10 § Regeringen

Beslut av bergmästaren i andra frågor som gäller bearbetningskoncession Allmän förvaltningsdomstol

Tillstånd av bergmästaren till byggande av väg enligt 3 kap. 3 § andra stycket *Allmän förvaltningsdomstol*

Beslut av bergmästaren i fråga som avses i 3 kap. 7 § Länsstyrelsen

Förhandsbesked av bergmästaren enligt 4 kap. 9 § tredje stycket *Allmän förvaltningsdomstol*

Tillstånd av bergmästaren att lägga igen utfraktsväg, ort eller borrhål enligt 5 kap. 8 § eller 13 kap. 7 § *Allmän förvaltningsdomstol*

Beslut av bergmästaren i ärenden om ersättning enligt 7 kap. 1 eller 2 § Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen

Beslut av bergmästaren om mineralersättning enligt 7 kap. 7 § Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen

Beslut av bergmästaren enligt 8 kap. 7 § Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen

Beslut av förrättningsmyndigheten i ärenden om markanvisning Den fastighetsdomstol inom vars område marken som tvisten gäller eller större delen därav är belägen

Tillstånd av bergmästaren att lägga ned gruva eller motsvarande anläggning enligt 14 kap. 4 § tredje stycket *Allmän förvaltningsdomstol*

Beslut av bergmästaren i andra frågor enligt denna lag Allmän förvaltningsdomstol

Beslut av länsstyrelsen i frågor som avses i 3 kap. 6 §	Regeringen
Beslut av länsstyrelsen i frågor om prövande av säkerhet enligt 17 kap.	Allmän förvaltningsdomstol
Beslut av Statens jordbruksverk eller Skogsstyrelsen enligt 8 kap. 6 a § första eller fjärde stycket.	Allmän förvaltningsdomstol

---

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Beslut av Sveriges geologiska undersökning enligt 1 § får inte överklagas.

Länsstyrelsens beslut i överklagade ärenden enligt 3 kap. 7 § får inte överklagas. Detsamma gäller fastighetsdomstolens beslut i dit överklagade ärenden som gäller jäv mot förrättningsman.

6 §

Överklagas bergmästarens beslut i ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 § eller i tvist enligt 8 kap. 7 § eller överklagas förrättningsmyndighetens beslut i ärende om markanvisning, svarar tillstånds- eller koncessionshavaren för sina egna kostnader i fastighetsdomstolen och i högre rätt. Tillstånds- eller koncessionshavaren svarar vidare för de kostnader som åsamkas motparterna i fastighetsdomstolen genom att tillstånds- eller koncessionshavaren har överklagat bergmästarens beslut och i högre rätt genom att han har överklagat dit. Vad som nu har sagts gäller dock inte om annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken. I övrigt tillämpas 18 kap. rättegångsbalken.

Överklagas bergmästarens beslut i *ett* ärende om ersättning enligt 7 kap. 1 *eller* 2 § eller i *en* tvist enligt 8 kap. 7 § eller överklagas förrättningsmyndighetens beslut i *ett* ärende om markanvisning, svarar tillstånds- eller koncessionshavaren för sina egna kostnader i fastighetsdomstolen och i högre rätt. Tillstånds- eller koncessionshavaren svarar vidare för de kostnader som åsamkas motparterna i fastighetsdomstolen genom att tillstånds- eller koncessionshavaren har överklagat bergmästarens beslut och i högre rätt genom att han *eller hon* har överklagat dit. Vad som nu har sagts gäller dock inte om annat följer av 18 kap. 6 eller 8 § rättegångsbalken. I övrigt tillämpas 18 kap. rättegångsbalken.

17 kap.

2 §

Om säkerhet som skall ställas enligt denna lag inte har godkänts av den till vars förmån den ställs, skall säkerheten prövas av länsstyrelsen.

Borgen får godkännas av länsstyrelsen endast om borgensmannen svarar för egen skuld och, om flera har tecknat borgen, de svarar solidariskt.

Staten, kommuner, *landstingskommuner* och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Borgen får godkännas av länsstyrelsen endast om borgensmannen svarar *som* för egen skuld och, om flera har tecknat borgen, de svarar solidariskt.

Staten, kommuner, *landsting* och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2005.
  2. Bestämmelserna i 3 kap. 5 och 5 a §§ tillämpas inte på undersökningstillstånd som har beviljats före ikraftträdandet. Om ett sådant undersökningstillstånd förlängs efter denna tidpunkt skall dock de nya bestämmelserna tillämpas för tiden därefter.
  3. Bestämmelserna i 7 kap. 2 och 7 §§ tillämpas inte på bearbetningskoncessioner som har beviljats före ikraftträdandet.